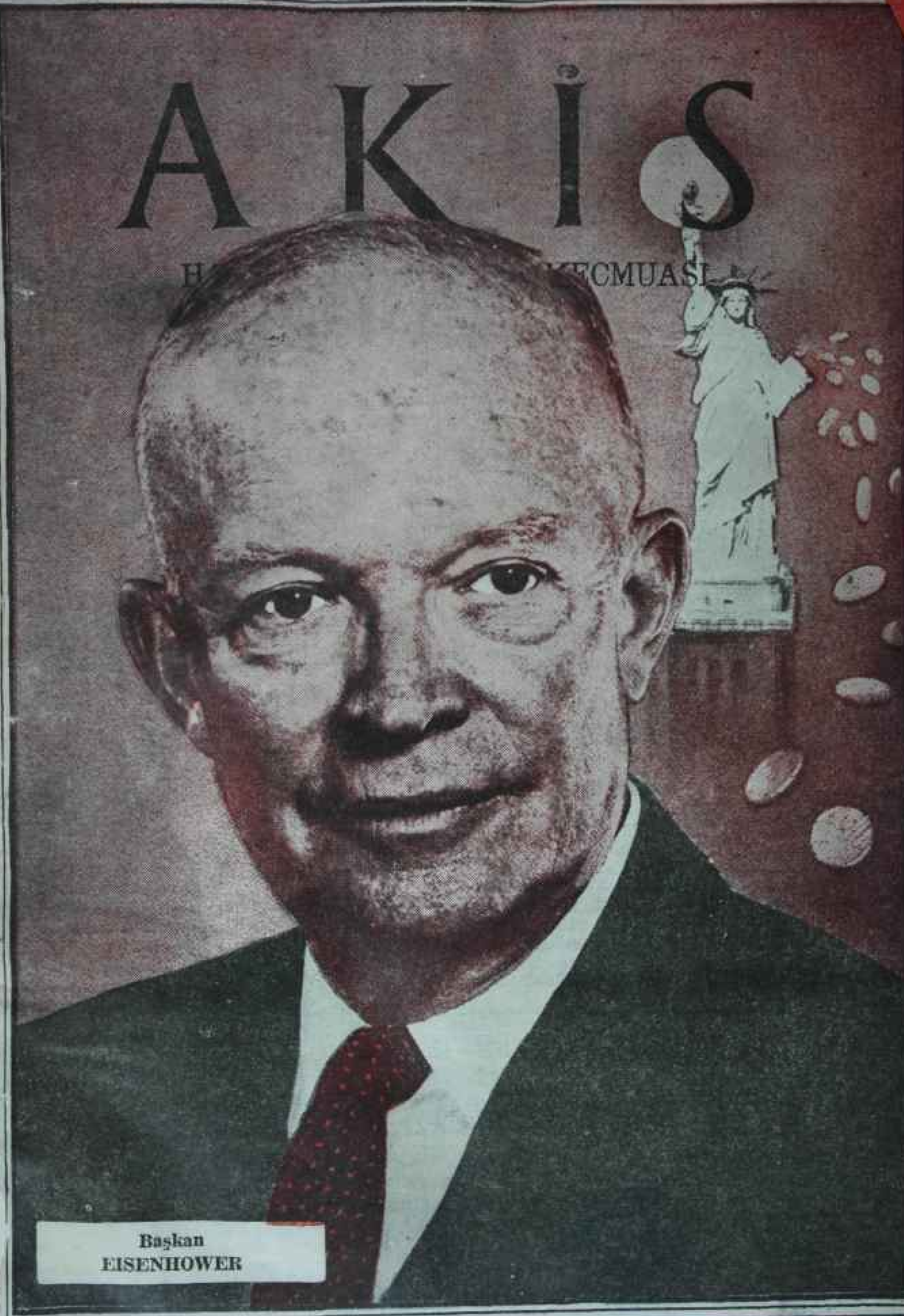
AKİS

H ... ECMUASI

Başkan
EISENHOWER

ANSİKLOPEDİK SÖZLÜK

ÜÇÜNCÜ FASİKÜLÜ ÇIKTI

3

ANSİKLOPEDİK SÖZLÜK, 1500 sayfaya yakın büyük bir cilt olarak; içinde 25.000 den fazla kelime ve çeşitli bilim dallarını ilgilendiren ansiplopedik madde, 4000 den fazla resim, 50 den fazla renkli ve renksiz tablo ve harita yer alacaktır.

Bu fasikülde 50 den fazla irili - ufaklı resimden başka Avrupa ve Avustralyanın dörder renkli birer haritası ek olarak verilmiştir.

HER EVIN, HER OKULUN, HER IŞYERININ EN ÖNEMLİ MÜRACAAT KITABIDIR.

Öğretmenler, öğrenciler, aydınlar, okuma - yazma bilenler almakta acele etmelidirler. Mahdut sayıda kalan birinci ve ikinci fasiküllerinden temin edebilmek için abone kaydınızı yaptırmakta acele ediniz.

Beş fasikül için abone bedeli 5 lira, 10 fasikül için abone bedeli 10 liradır. Beher fasikülü 125 kuruştur.

BAYILERE ÖDEMELI GÖNDERILIR.

KURTULUŞ YAYINEVİ — P.K. 35 — BAHÇELIEVLER — ANKARA

AKİS

Haftalık Aktüalite Mecmuası

Yıl: 6, Cilt: XVII, Sayı: 280

Yazı İşleri :

Rüzgârlı Sokak Ovehan Kat 3 Daire 7
Tel : 18992 P. K. 582 -Ankara

İdare :

Denizciler Caddesi 23/B
Rüzgarlı Matbaa Tel : 15221

Fiyatı 125 Kuruş

Başyazar

Metin Toker

AKİS Neşriyat Ltd. Şirketi adına imtiyaz sahibi ve yazı işlerini fiilen idare eden mes'ul müdür

Kurtul ALTUĞ

●

Karikatür :

TURHAN

●

Fotoğraf :

Hüseyin EZER
Ege AJANSI
Associated Press
Türk Haberler Ajansı

●

Klişe

Doğan Klişe

●

Müessese Müdürü :

Mübin TOKER

Abone şartları :

1 senelik (52 nüsha) : 52.00 lira
6 aylık (25 nüsha) :25.00 lira
3 aylık (12 nüsha) : 12,50 lira

●

İlân şartları :

Santimi : 8 lira
3 renkli arka kapak : 750 lira
(İlân münderecatından mes'uliyet kabul edilmez)

İlân işleri :

Tel : 15221

●

Dizildiği ve Basıldığı yer :
Rüzgârlı Matbaa — ANKARA
Tel : 15221
Basıldığı Tarih: 8.12.1959

Kapak resmimiz

Başkan Eisenhower

Barış peşinde...

Kendi Aramızda

Sevgili Akis okuyucuları,

Bu hafta, bir seneden sonra ilk defa olarak, başında yeniden Başyazarı bulunan bir ekip tarafından hazırlanan AKİS'i takdim ediyoruz. Böylece, bütün müşküllere rağmen sözümüzü tutmuş oluyoruz. Kullandığımız kâğıdın cinsini, bir hududun ötesinde baskımızın kalitesini değiştirmek gerçi elimizde değil. Ama, ümit ediyoruz ki mecmuanın muhtevasında bir canlılık, bir hayatiyet temin etme gayretimizi gene de fârkedebileceksiniz.

Gazeteciliğin, gazetecilere hücumdan zevk alanların sandıkları ve iddia ettikleri gibi kolay bir meslek olmadığını belirtmek maksadıyla bu hafta AKİS'te hangi şartlar altında çalışıldığını iki kelimeyle anlatmak iyi olur. Nasıl tiyatroda, ne olursa, olsun, saati geldi mi, perdenin açılması şartsa ve nasıl orada, en büyük azaplar içinde bulunan insan, sanki hiç bir şey olmamış gibi rolünü -belki de pek neşeli bir rol- oynamaya mecbursa gazeteler de gününde çıkmak zorundadırlar. Hem de, mümkün olduğu kadar mükemmel şekilde.. Seyirci gibi okuyucu da elinde tuttuğu sayfaların nasıl hazırlandığını düşünmez; düşünmek zorunda da değildir. Bu bakımdan, halkın karşısına çıkılan mesleklerde "mazeret" diye bir şey yoktur.

Bu hafta, mecmuada kendisine düşen vazifeyi yapabilmek için Metin Toker Cumartesi günü, babasını ağır hasta yatağında bırakarak uçakla Ankaraya geldi. Meydanda arkadaşları, kendisine acı haberi verdiler: Babası vefat etmişti. Başyazarımız o gün, akşama kadar mecmuada, sadece mecmuayı düşünerek çalıştı. Akşam, trenle tekrar İstanbula hareket etti, babasına karşı vazifesini yerine getirdi. Babasının toprağa verildiği gece, Metin Toker yeniden Ankara yolundaydı. O kadar düşkün olduğu çocuklarını, dahi görmeden doğruca mecmuaya geldi, arkadaşlarıyla çalışmaya devam etti. Çalışmasını tamamladığı zaman, akşam gene gelmişti. Bir defa daha, İstanbula doğru yola çıktı. Eşini zaten annesinin yanında bırakmıştı. Ertesi gün, o İstanbulda, hayatında ilk defa yalnız kalmış, gözleri yaşlı annesini teselliye çalışırken onun idaresi altında hazırlanan bu mecmua matbaada basılıyordu.

Tekrar etmek isteriz: Bu satırlar, mecmuada rastlanabilecek bazı kusurları mazur göstermek için değil, -zira gazetecilikte kusur affedilmez-, üzerlerine yıldırımlar yağdırılan gazetecilerin, mesleklerine bağlı gazetecilerin nasıl çalıştıkları hakkında ufacık bir fikir vermek için KENDİ ARAMIZDA sütununda yer almıştır. AKİS'in bu haftaki hikayesi, kendini bilen, işini ciddiye alan bütün Türk gazetelerinin, mecmualarının hikâyesidir. Gazeteler, mecmualar her gün, her hafta böyle çıkmakta, okuyucunun farkına dahi varmadığı trajediler idarehanelerde sessizce devam edip gitmektedir. "Doymak bilmeyen ejder" diye küçümseme dolu istihza kolaydır. Mesele, kendini bilen Basını, onun vazife duygusu ve mesuliyetini anlayabilme meselesi, ona göre davranabilme marifetidir.

●

Bu hafta Türkiyede en mühim hâdise, Amerika Cumhurbaşkanı Eisenhower'in Ankarayı ziyaretiydi. Kısa saatlere sığdırılan bu ziyaretin bütün tafsilatını verebilmek için Coşkun Kırca ve Foto Hüseyin Ezerden müteşekkil AKİS ekibi gayretle çalıştı. Başkan Eisenhower Esenboğaya varışından Esenboğadan ayrılışına kadar bu ekibin takibinde kaldı. Başkanla seyahat edenler ve kendisiyle beraber bulunanlar da bu takipten kurtulamadılar. Böylece YURTTA OLUP BİTENLER sayfalarımızın büyük kısmını dolduran "Ziyaret" başlıklı yazı, Pazartesi günü öğleden sonra dikkat ve itinayla hazırlandı, alâka, uyandırıcı resimlerle süslendi. Okuyucularımız o yazıda, ziyaretin dışarda görünüşü kadar kapalı kapılar arkasında cereyan eden kısmı hakkında da etraflı malûmat sahibi olacaklardır. Ayrıca DÜNYADA OLUP BİTENLER sayfalarımızda Ike'ın seyahatinin diğer kısmı anlatılmakta ve "Dünyaya Bakış" sütunumuzda Doğu ile Batı arasındaki münasebetlere dair bu mecmuanın görüşü belirtilmektedir.

●

Amerika Cumhurbaşkanının Türkiyeden ayrılmasının hemen akabinde, gözler bir defa daha iç politika hâdiselerine dönecektir. Haftanın heyecan verici haberi, Ulaştırma Bakanı Muzaffer Kurbanoğlunun istifasıdır. "Hükümet" başlıklı yazımız hem bu istifa etrafında alaka uyandırıcı bilgi taşımakta, hem de hükümet mevzuundaki yeni tasavvurlardan bahsetmektedir. Gerçi normal sistemlerde bir Bakanın istifası sır perdesiyle örtülmediği için hâdisenin polis romanları meraklılarını tahrik edici bir tarafı yoktur. Fakat bizde "sıhhi sebeplerden istifa" formülünün kendisi bile dudaklarda tebessüm uyandırdığından bir tahmin kafalarda ve ağızlarda yer almaktadır. Muhabirlerimiz işin doğrusunu okuyuculara verebilmek için İstanbulda ve Ankarada sondajlar yapmış, "Hükümet" yazısı öyle hazırlanmıştır.

Saygılarımızla
AKİS

YURTTA OLUP BİTENLER

Başkan Eisenhower Ankara caddelerinde
Dostluk için açılan kollar.

Millet

Kaçan fırsat

Bu haftanın başında, Amerika Cumhurbaşkanı Eisenhower Türkiyeden ayrılırken bilanço yapma meraklıları kafalarında iki suale cevap verdiler. Suallerin birincisi şudur: Türkler, Başkana ve temsil ettiği millete karşı duydukları samimi hisleri daha iyi gösterebilirler miydi? Bunun, cevabı "Hayır"dır. Mümtaz misafir, yalnız Ankara halkının tezahüratı değil, bütün Türk liderlerinin dostluk mesajlarıyla karşılandı. İkinci sual "peki, Başkan Eisenhower Türk halkının kalbini bir i l e r i derecede daha fethedebilir miydi" dir. Buna "Evet" demek gerekmektedir. Zira dünyanın en büyük Demokrasisinin 1 numaralı şahsiyeti, eğer kendisinden önce bir çok batılı liderin yapmaktan çekinmediğini yapsaydı, bu memlekette bir de Milli Muhalefetin bulunduğunu hatırladığını gösterseydi elbette ki Türk-Amerikan dostluğu çok kazanırdı. Eisenhower'in Muhalefetle temas etmek istememesi diye bir hususun mevcut bulunmadığı aklı başında herkesin malûmudur. Bu fırsat kendisine verilseydi Başkanın derin memnunluk duyacağından da kimsenin şüphesi yoktur. Fakat, Türk seçmeninin bugün Muhalefet safında bulunan ekseriyetinin ve topyekün bütün aydın zümrenin gönlünü Amerika tarafına çekecek, üstelik bir çok kasıtlı propagandayı önlemek imkânını sağlayacak böyle bir inceliğin gösterilmemesi hata olmuştur. Bu meselenin ehemmiyetini anlamayan Türkiyedeki Amerikan temsilcileri Başkan Eisenhower'i bir büyük avantajdan mahrum bırakmışlardır.

Halbuki, milletten millete münasebetler, bugünkü durumda böyle bir fırsatı kaçırmamayı daha elzem hale sokmaktaydı.

Ziyaret

Iko Geliyor

Geçen Cumartesi sabahı saat 12 de Ankarada Akay Sokakta sıralanmış Belediye otobüslerine, orta boylu, gözleri kısık, genç bir adam biniyor, otobüste sabırsızlıkla bekleyenlere "İyi çalışmalar, Allah Yardımcınız olsun" diyordu. Otobüste bekleyenler Ankara gazetecileriydi; temenni de bulunan da, Basın-Yayın Ve Turizm Genel Müdürü Altemur Kılıçtı. Temenni hakikaten pek yerindeydi; çünkü, pek az gazeteci bütün meslek hayatında bu kadar ağır bir gün geçirdiğini hatırlayabilirdi. Ağır fakat, zevkli bir gün. . . Çünkü, o gün, Amerika Birleşik Devletleri Başkanı Dwight David Eisenhower, Türkiyeyi resmen ziyaret edecekti.

Dört Otobüs saat 12,30 da Esenboğaya hareket etti. Bütün Ankarada hummalı bir hazırlık vardı. Okul talebeleri, memurlar, izciler ve köylerden gelen vatandaşlar sokakları doldurmuştu. 28. inci Tümen birlikleri, Harp Okulu ve Yedek Subay Okulu talebeleri, İnzibatlar, jandarmalar, polisler sokaklarda emniyet tedbirleri alıyorlardı. Her on adımda bir asker, yüzü halka dönük, nöbet vazifesindeydi. Esenboğa yolu üzerinde Golf Klübünden sonra. 200'er metre arayla nöbetçiler dikilmişti. Kayalık arazinin üzerinde karşılıklı dalgalanan Türk ve Amerikan bayrakları ve aralarında ki süngülüler, Ankara yaylasının sert manzarasına hamasî bir renk veriyordu.

Esenboğa meydanında da hummalı bir çalışma vardı. Dışişleri Bakanlığı Protokol Umum Müdürü Veysel Versan, siyah paltosu ve siyah rölöve şapkasıyla dört bir tarafa emirler yağdırıyordu. Amerikan Büyükelçiliği Siyasi Müsteşarı Mr. Barnes ile Amerikan Haberler Merkez Müdür Yardımcısı Mr. Killmer de çok yorulanlar arasındaydı. İşin doğrusu, Hariciye Protokolü hiçbir karşılamada bu kadar başarı göstermemişti. Denilebilir ki hemen hiç eksiklik yoktu. Fakat, bütün gazetelerin büyük takdirini kazanan şaheser genç Basın - Yayın Umum Müdürü oldu. Altemur Kılıç, Amerikada

İki Türkiye

Rejim bahsinde son derece ciddi bir noktaya gelmiş bulunduğumuz anlatılıyor. Gerçi totaliter sistemlerin bütün karanlığı henüz memleketi, kaplamamıştır. Gerçi Muhalefet, önüne hergün yeni yeni maniler dikilmekle beraber, henüz ortadan kaldırılmamıştır. Basın, bir takım şahısların ve bir takım fırsatların sayesinde sesini doyurabilme imkânını muhafaza etmektedir. Cemiyetin temel taşları olan müesseseler tamamiyle tesirsiz hâle getirilmemiştir. Fakat o neviden sistemlerin fikri temeli süratle geliştirilmektedir ve tekâmülde başlıca rolü Sayın Başbakan oynamaktadır. Rakipler, gittikçe hızlanan bir şekilde, vatan haini gözüyle görülmekte, Türkiyenin ilerlemesine, Türkiyenin kalkınmasına, Türk milletinin daha iyi şartlar altında yaşamasına engel olan kimseler halinde teşhir edilmektedir. Sayın Başbakanın bu yolda,Demokrasinin frenleriyle durdurulması geciktiği takdirde neticenin vahim olması kuvvetle muhtemeldir. Zira gidişin tabii istikameti, vatana ihanet edenlerin, milletin saadetine engel olanların bu "meş'um gayretler"inden zor kullanılması suretiyle alıkonulmalarıdır.

Şimdi, bir noktada mutabakata varmak lâzımdır. Memleket veya millet aleyhinde çalışanların başıboş bırakılmaları, elbette ki düşünülemez. Eğer bazı vatandaşlar ihanet suçunu hakikaten işliyorlarsa, gereken bütün şiddetle cezalandırılmalıdırlar. Hele yabancı ajanlarla işbirliği yapanların bulunduğu, dışarda Türkiye aleyhinde bir hava yaratmaya çalışanların mevcudiyeti sabitse bunların derhal tenkili hükümetin sadece hakkı değil, aynı zamanda vazifesidir. Bir vakitler devletin resmi radyosunun ileri sürdüğü ithamların, son zamanlarda, sohbet toplantılarında dahi olsa bizzat Sayın Başbakanın ve onun İçişleri Bakanının bahsettiği iddiaların bir asıl ve esası varsa kanunun kılıcı merhametsizce işlemeğe başlamalıdır.

Fakat açıkca görülüyor ki, Sayın Başbakanın ve onun sözcülerinin nazarında ihanet hareketi bir müddetten beri resmi propagandanın gözler önüne serdiği Türkiye manzarasına inanmamaktan başlıyor. Bazı fazla, gayretli kimselerin işi. "Menderes - Hazreti İbrahim" yakıştırmasını ciddiye almamayı, bile suç saymaya kadar götürdükleri doğrudur. Ancak, bu neviden akıl dışı teşebbüsleri şimdilik bir kenara bırakarak meselenin daha ciddi tarafları üzerine dikkatle eğilmek zamanı gelmiştir.

Sayın Başbakan, çalışmalarının hedefi olarak millete bir Türkiye takdim ediyor. Bu, orasında burasında fabrika bacaları yükselen, yolları yapılan, şehirlerine çekidüzen verilen, istihsali yükselen, istihlaki artan, barajlara, santrallere sahip bir memlekettir. Sayın Başbakan Türk milletini mesut yaşatmak için evvela böyle bir vatanı kurmak gerektiği tezini savunuyor. Seneler var ki İktidarın Sayın başının ağzından, kendisi Muhalefet lideriyken şampiyonluğunu yaptığı fikirler işitilmez olmuştur. Artık söylenen sadece bir takım rakamlar, sadece bir takım istatistikler, sadece iktisadi zaruretler veya hayallerdir. Sayın Başbakan kendisisi böyle bir vatanı gerçekleştiriyor bildiği için "münkir"lerinin topunu birden dünyanın bütün ateşlerine lâyık bulmaktadır.

Halbuki, millete verilecek bir başka Türkiye mevcuttur. Bir Türkiye ki üzerinde Türkler bütün insanlık haklarına, bütün hürriyetlere, neşeye, saadete ve refaha sahip olarak yaşasınlar... Meçhul bir istikbal uğrunda manevi eziyetler çekmesinler fenalıklarla açık açık mücadele edilsin, ışık cemiyetin dört bir tarafına bol bol dökülsün. Partizan idarenin dehşet salan ağırlığı omuzlarda hissedilmesin ve her türlü korkudan azade olarak, serazat bir ömür sürmenin lezzeti herkese nasip olsun. Böyle bir Türkiyede çalışmak daha verimli olacaktır, kimse kendisini ötekilerden üstün sayamayacağı için mütehassısların fikirleri rağbet görecektir. Tenkid suç olmaktan çıkınca hata nisbeti inanılmaz derecede azalacaktır. O zaman, Sayın Başbakanın idealindeki vatanı kurmak, gerçekleştirmek kolaylıkla mümkün hale gelecektir.

Aslında, iki Türkiyenin bir tek Türkiye teşkil ettiği hakikattir. Fakat bunlardan birinin taraftarı olan zat kendisi gibi düşünmeyenleri, kendisinin hedefine başka yoldan gitmeyi daha doğru bulanları vatan haini addedince millet iki cepheye ayrılmaktadır. Ortada ne rahatlık, ne huzur esmektedir ve kalkınan Türkiye değil, bir takım fırsatçılardan ibaret kalmaktadır. Zaten Türkiye, Sayın Başbakanın inandığı yoldan gelişme devrini çoktan geride bırakmıştır. Cumhuriyetimizin tarihinde öyle bir devre açılmış ve tabii ömrünü tamamlayarak kapanmıştır. O devrede liderlik vazifesini kendisinin değil, Büyük Atatürk'ün ve Sayın İnönü'nün yapmış olmalarını Başbakan değiştirilmesi imkânsız bir vakıa olarak kabul edip tahammül göstermelidir. Memlekete hizmet etmek, tek bir sistem dahilinde olmaz. Her sistemin, kendine göre hizmet yolları vardır. Mesele, bir sistem içinde başka sistemin usullerine gıpta etmek, onları taklide kalkışmak değildir. Değişik şartlar değişik gayretleri, değişik fikirleri gerektirir. Sayın Başbakanın siyasi hayatının pek büyük kısmı, o eski devrenin göze çarpmamış bir politikacısı olarak geçmiş bulunabilir. Şimdi elinde kudret tuttuğu için memleketi topyekün alıp tekrar oraya götürmek hevesi Sayın Başbakanı hüsrandan başka bir yere götürmeyecektir.

Sayın Adnan Menderesin rakiplerine reva gördüğü ithamları burada kendisine çevirmek bahis mevzuu değildir. Yanıldığı muhakkak olmakla beraberi vatanperverliğinden asla şüphe ettirmemiş olan Sayın Menderesi şimdi bundan dolayı ihanetle suçlandırmak hatırdan dahi geçmez. Nitekim, kudret el değiştirdiğinde, eğer ikinci Türkiyenin taraftarları işbaşına geleceklerse Sayın Başbakanın rakiplerine reva gördüğü muameleler de kendisine taddırılmayacaktır. Ama Sayın Menderes bilmelidir ki o Türkiyeyi mutlaka gerçekleştirmeye azimli olanların nazarında meşru siyasi mücadelenin 1 numaralı hedefi kendisidir ve artık hedefte yanılmak bahis mevzuu değildir. Hiç bir şaşırtma hareketi, bu milletin yıllar yılı özlediği ve muhalefet yıllarında bizzat terennüm ettiği-Türkiyenin gerçekleşmesine kimin, sâdece yanıldığından dahi olsa engel teşkil ettiği hakikatini saklayamayacak ve mücadele Sayın Başbakanın elindeki siyasi kudret alınıncaya kadar bütün şiddetiyle devam edecektir.

Sayın Menderes kendi Türkiyesine inanmayanlar için "Eğer hayatta iseler yüzleri kızaracak, ölmüşlerse ensal mahcup olacaktır" demektedir. Halbuki, öteki Türkiye, bizim Türkiyemiz gerçekleştiğinde vatandaş Menderes her vatansever insan gibi, o Türkiyede yaşamaktan dolayı sadece derin bir huzur, sadece derin bir saadet hissedecektir.

sın Ataşesi olarak bulunduğu devre zarfında, teşkilât işlerini mükemmelen öğrendiğini ispat etti. Büyük bekleme salonunda şehir içi, şehirlerarası ve yabancı memleketler konuşmaları için telefonlar hazırdı. Basının pist üzerindeki yeri evvelden tesbit edilmiş, foto muhabirleri için iki tane askerî GMC temin edilmişti. Başkan Eisenhower'in ilk demecini vereceği Transit Salonu, kürsüsüyle, koltuklarıyla, foto, film ve televizyon kameralarıyla mükemmel bir şekilde hazırlanmıştı. İnsanın kendisini Lake Success'te Birleşmiş Milletler binasında sanacağı geliyordu. Fakat, hepsinden mühimi, Altemur Kılıçın şahsi davranışıydı. Altemur herkesle teker teker meşgul oluyor, en telâşlı anlarda bile tebessümünü kaybetmiyordu. Genç Umum Müdür, bir aralık idari tecrübesi kendisinden çok daha fazla olması gereken bir diğer yüksek memura güzel bir "idarecilik" dersi de verdi. Olur a Radyo mensuplarından Erol Anarana kart verilmemişti. Halbuki, Erol Onaranın Ike'ın sesini alacak olan teyplerden birinin başında bulunması lâzımdı. Emniyet Birinci Şube Müdürü Niyazi Bicioğlu ise, tam bir polis şuuruyla, Erol Onarandan dışarı çıkmasını istiyor, emniyet tedbirlerinde istisna olamıyacağını hatırlatıyordu. Tam bu sırada birisi Onaran'ın imdadına yetişti. Büyük, bir tevazuyla Bicioğlundan, Onarana vazifesini yapma imkânını vermesini istirham ediyordu. Korkulacak bir şey yoktu; Onaran malûm bir şahıstı; Ike'a hiçbir fenalık yapmasına ihtimal yoktu. Bicioğlu, bu müdaheleden pek hoşlanmamışa benziyordu. "Ben, diyordu, bu işi bizzat Basın -Yayın ve Turizm Umum Müdürüyle görüştüm. Kart olmadan bu salona kimse giremez; vs. vs." Bu pek kesin ifadeli hitabeden sonra Bicioğlu, işine karışanın kim okluğunu sordu. Mütevazı adam, tevazudan iki kat olarak, "Efendim, bendeniz Basın - Yayın Umum Müdürü Altemur Kılıç" deyince, tabii işler değişti ve Onaran teypine sahip çıkabildi.

Saat tam 15 de Başkan Eisenhower'i getiren dev uçak, çok geniş bir tur yaptıktan sonra meydana kondu. Önde, siyah palto ve şapkasıyla lâcivert bir humple taşıyan Başkan, arkasında gündüz merasim üniformasını lâbis olarak yaveri Kurmay Binbaşı John Eisenhower ile refikası kahverengi kürkü ve açık mavi şapkasıyla Mrs. Barbara Eisenhower uçağın merdivenlerini inmeğe başladılar. Kendilerini evvelâ Protokol Umum Müdürü karşıladı.

Bunu müteakip iki Cumhurbaşkanı el sıkıştılar ve Bayar Ike'a Özel Kalem Müdürü Faruk Berkolu tadi metti. Mukabil takdim merasiminden sonra, Ike B.M.M. Başkanının, Başbakanın ve Dışişleri Bakanının sonra diğer Bakanların ellerini sıktı. Başkanın daha önceden tanıdığı Menderesle Zorluya tok ve yüksek bir sesle, gülerek "How are you?" dediği duyuluyordu. Milli Marşların dinlenmesinden sonra, Başkan, başında bando ve 11. inci Piyade Alayının Sancağı bulunan bir Taburu teftiş etti. Ike, eski askerlik itiyatlarını unutmamıştı. Askerin ta gözünün içine bakıyor, bir anda bütün teçhizatı kolluyordu. "Merhaba Asker!" Ike'ın tatlı bir şiveyle telâffuz ettiği bu an'anevi selâma karşılık Mehmetçiğin "Sağol" nidası bütün meydanı çınlattı. İki Cumhurbaşkanı Şeref Salonuna geçtiler. 10 dakika kadar sonra Ike, yanında Türkiye Cumhurbaşkanı olduğu hâlde, Transit Salonundaki kürsünün önüne geldi. Bayar'ın "Hoş Geldiniz" hitabesinden sonra, Ike, birkaç kelimeyle Türkiyeyi ziyaretten duyduğu memnuniyeti ifâde etti. Nutuk, yine tatlı Şiveyle söylenen "Hoş Bulduk" kelimeleriyle sona erdi. Ike, merasim boyunca çok neş'eliydi. Daima tebessüm ediyordu. Onun neş'esi, Bayarın ciddiyetinin yanında bilhassa dikkati çekiyordu. Günün diğer neş'eli görünen adamı Başbakan Menderesti. Bayar, hitabesini kürsüde okurken, Menderes, Şeref Salonunda kalmıştı. İçeri girmek için hafifçe Ike'ın sırtına dokunmak zorunda kaldı. Bu vesileyle Ike'la Menderes günün en büyük tebessümlerini tesbit ettiler.

"We like Ike!"

Hitabelerden ve Ike'a Ankara fahri hemşehriliğinin tevcihinden sonra kortej Ankaraya hareket etti. Ike daha meydan binasından çıkar çıkmaz, arkadaki meydanı doldurmuş olan Esnaf Derneklerinin temsilcileri ve civar köylüler ona muntazam bir tezahürat yaptılar. Yol boyunca, otobüslerle gelip Ike'ı bekleyen köylüleri göreni yabancı gazeteciler, Ike'a gösterilen bu büyük sevgiden hayrete düşüyorlardı. Amerikada bile böylesi nâdir görülürdü. Fakat Ike, Atatürk'ün eski açık oto-

Bir Demeç

Muhalefet lideri İsmet İnönü, Başkan Eisenhower'in memleketimizi ziyareti vesilesiyle 4 Aralık günü bir demeç vermiştir. Ders vermeğe kalkışmayan, ağırbaşlı, telâşsız edâsı ve Amerikan İttifakına bağlılığımızın, Türkiyenin hiç bir zaman, büyük Müttefikimizin iyiniyetle sarfettiği sulhperver gayretlere engel olur bir tavır takınmasını gerektirmeyeceğini ifade edişindeki diplomatik ustalık bakımından örnek bir demeç olan bu metni aynen neşrediyoruz :

"Amerika Birleşik Devletleri Başkanı yarından itibaren memleketimizin aziz ve muhterem misafiri olacaktır. Sayın Başkan, dünya sulhünü araştıran gayretlerinde 11 dost memleketi dolaşmaktadır. Başkan Eisenhower'in buradaki ziyaretinden ve temaslarından Türk milletinin Amerikan milletiyle ciddi ve samimi dostluk ve ittifak halinde bulunduğu intibaını alacağına eminiz.

Taahhütlerimizde sadık ve fedakar bir müttefik olarak, dünya sulhü tesisi gayretlerine yardımcı olacak bir anlayış sahibi bulunuyoruz. Pek muhterem Başkan Eisenhower'e uzun seyahatinde yürekten başarılar dileriz."

Eisenhower Boeing 707 den iniyor

Sulh yolunda...

mobilinin içinde en arkada ayakta Dışkapıdan şehre girerken, muhteşem bir manzaraya şahit oldu. Bütün Altındağ halkı oradaydı. Bir yandan Ankara seymenleri zeybek oynar, Mehter takımı gösteri yaparken Ike'a halk görülmemiş tezahürat yapıyordu. Ike'ın gözleri yaşarmıştı. 400 bin Ankaralının tezahüratı, tamamen içten gelen bir şekilde Çankayaya kadar devam etti. Hiçbir Devlet Reisine Ankara Şehri böylesine bir hüsnü kabul göstermemişti. Sokaklar, balkonlar, pencereler, damlar, elektrik direkleri doluydu; vatandaşlar seyyar merdivenleri bile unutmamışlardı. Kadın, erkek, çocuk, genç, ihtiyar, memur, asker, işçi, bütün Ankaralılar o gün Türkiyeyi çok iyi temsil ettiler.

Bu tezahürat elbette ki Ankaradaki Amerikan resmi şahsiyetlerine de birşeyler öğretmiş olmalıydı. Bir takım dedikodu erbabı ikide bir kordiplomatiğin arasına dalar ve Muhalefetin nötralist olduğunu, C.H.P. iktidara gelince, Atlantik Paktını terkedeceğini söyler durur. 2/3 ü C. H. P. ye oy vermiş olan Ankara Şehri bu kendini bilmezlerin yalanını Ike'a yaptığı bu tezahürattan daha iyi tekzip edemezdi. Nitekim, Muhalefet Lideri, İsmet İnönü, Ike gelmeden iki gün önce, ULUS'a özel bir demeç vermiş ve Milletin çoğunluğunun Ike'ı arasında görmekten duyacağı sevince tercüman olmuştu.

Ike, şerefine dikilmiş olan 12 tane muhteşem takın altından geçerek Saat 16,15 de Yabancı Misafirler Köşküne geldi. Saat 16,50 de Ike, Anıt - Kabre gitmek üzere köşkten ayrıldı. Yol boyunca Ankaralıların büyük tezahüratı arasında Ike Anıt-Kabre vardığı zaman saat tam 17 olmuştu. Ike, merdivenleri yanında Özel Doktoru Tümgeneral Snyder olduğu halde yavaş yavaş çıkıyordu. Zaman zaman Tümg. Snyder Başkana durmasını ihtar ediyor, Başkan da birkaç saniye dinlendikten sonra merdivenleri çıkmağa devam ediyordu. Ike, Ata'nın huzuruna dâhil olunca, bir Türk subayının yardımıyla kırmızı - beyaz karanfillerden yapılmış ve Amerikan kokardını taşıyan zarif bir çelengi Ata'nın kabrine vaz etti; sonra, askerce tazim duruşuna geçti. Atanın huzurundaki tazim duruşundan Sonra, Ece, Protokol Umum Müdürünün refakatinde Defteri Mahsusu imzaladı ve yine yavaş yavaş merdivenlerden indi. Aşağıya inerken kendisine yardım etmek isteyen Protokol Umum Müdür Muavini kadar da ihtiyar mıyım ya?" der gibi bakıp babacan bir edayla onun koluna girdi ve otomobiline bindi. Ike yine Ankaralıların coşkun tezahürati arasında Yabancı Misafirler Köşküne davet etti. Saat 17.30 da Başkan Eisenhower, Çankaya Köşküne geldi. Bayar, misafirine evvelâ çay ikram etti. Daha sonra konuşmaların yapılacağı alt kattaki orta salona geçildi. Resmi, konuşmalara,

Eisenhower foto muhabirlerini selâmlıyor

Hür basın...

Ike ile Bayar'dan başka, Başbakan Adnan Menderes, Dışişleri Bakanı Zorlu, Dışişleri Bakanlığı Umumi Kâtibi Büyükelçi Melih Esenbel ile Amerikan Dışişleri Siyasi İşler Bakan Yardımcısı Roberth Murphy, Basın Sözcüsü Hagert ile Amerikan Büyükelçisi Fletcher Warren Tuğg. Goodpaster ve Bnb. John Eisenhower katıldılar.

Teminat...

Resmi görüşmelerde ilk konuşan Ike oldu. Amerikan Cumhurbaşkanı, evsahiplerine, Sovyet Başbakanını Amerikaya davet etmesinin sebeplerini izah etti ve Camp David buluşmasının kısa bir özetini yaptı. Ike, Sovyetlerle ciddi bir muzakere açılabileceğine kaani idi. Fakat, bu müzakerelerden aşırı ümitlere kapılmamak lâzımdı. Uzlaşma kolay olmayacaktı, pazarlık uzayacaktı. Ike, ilk elde, atom denemelerinin durdurulması ve Berlin konusunda geçici anlaşmalara varılabileceğini umuyordu. Genel silâhsızlanma konusunda da bazı kısmi ilerlemeler kaydedilebilirdi. Fakat, Almanyanın birleştirilmesi ve Avrupa emniyeti konularında önümüzdeki Zirve toplantısında ciddi bir neticeye varılması pek muhtemel görünmüyordu. Herhalde, Türkiye, diğer bütün Müttefikler gibi, Amerikanın, kendileri hakkında onların rızası olmadan hiçbir taahhüde girmeyeceğinden, Bay "K" ile yapılacak bütün görüşmelerden önce ve sonra kendileriyle umumi istişarelerin yapılacağından, hür dünyanın hürriyet, emniyet ve tesanüdünü tehlikeye atacak tâvizler vermenin asla bahis konusu olmadığından emin olmalıydı.

Bayar, cevaben, Sovyetlerle müzakerede çok ihtiyatlı olmak gerektiğini ve silâhsızlanma konusunda ciddi garantiler elde etmeden önce savunma gayretlerini gevşetmenin çok tehlikeli olacağını söyledi. Bayar, ayrıca, Ortadoğu Sovyet tehlikesinin hâlâ mevcut olduğunu, bu tehlikeye karşı savaşmanın tek çâresinin ise, CENTO üyelerini kuvvetlendirmek olduğunu beyan etti.

Ike, Bayarın sözlerinin umumi hatlarıyla mutabakat halinde olduğunu ifade ettikten sonra, resmi görüşmeler sona erdi. Saat 19 da Ike Yabancı Misafirler Köşküne avdet etmiş bulunuyordu.

Ike'ı burada Ankara Üniversitesi Rektörü Suut Kemal Yetkin ile başta Siyasal Bilgiler Fakültesi Dekanı Prof. Fehmi Yavuz olduğu halde, Ankara Üniversitesi Fakültelerinin Dekanları bekliyordu. Hepsi resmi cübbelerini giymişlerdi. Rektörün kolunda Ike'a takdim edilecek olan lâcivert işlemeli siyah S. B. F. Fahri Hukuk Doktoru cübbesi vardı. İşte, tam o sırada aralanan bir kapıdan Ike göründü. Profesörler dışardan Ike'ı Kolumbiya Üniversitesi Fahri Rektörü cübbesini lâbis olarak görür gibi oldular. Bunun üzerine, Üniversite mensupları arasında bir tartışmadır başladı: Ike'ın cübbesi üstündeyse, kendisine cübbe nasıl giydirilecekti? Yoksa, cübbeyi kendisine elden vermek mi daha uygun olurdu? Bu uzun protokol münakaşasını halletmenin kendi ihtisasları dışında olduğunu gören Prof. Fehmi Yavuz, bir anda karar verdi; Ike'ın bulunduğu odaya şöyle bir dalıp çıktı. Tereddüde mahal yoktu; Ike cübbeliydi. Neticede, Rektörün, Ike'a cübbeyi şöyle bir uzatmasına karar verildi. Gerisi Ike'a bırakılacaktı. Nitekim öyle oldu. Ike, ilk önce Rektörün hitabesini dinledi, sonra ona cevap verdi; daha sonra, Rektör her

nedense bir hitabe daha irat etti ve Ike'a cübbeyle beratı uzattı. Ike, işlemeli cübbeyi görünce, her zamanki rahatlığıyla, üstündeki Amerikan cübbesini çıkardı ve S. B. F. Fahri Hukuk Doktorluğu cübbesini üstüne geçiriverdi. Ike gülüyordu; herkes memnundu. Ike, elinde beratı, üstünde yeni cübbesi fotoğrafçılara poz verdikten sonra gitmeye, hazırlanıyordu ki Başbakanlık Müsteşarı Ahmet Salih Korurun gözlüklerini taktığı görüldü. O nutkunu yazılı olarak irad etmeği tercih etmişti. Elindeki metni ağır ağır okudu. Korur, Ike'a, Türkiye Eski Muharipler Cemiyetinin Fahri Üyelik payesinin beratını takdime gelmişti. Ike, bu şerefe de ayrıca teşekkür ettikten sonra odasına çekildi. Bu arada, Konya şehri de Ike'a fahri hemşehrilik tevcih etti.

Konferanslar

Başkan Eisenhower'e Yabancı Misafirler Köşkünde (Hariciye Köşkü) berât takdimi merasimi yapıldığı sırada, Yeni Meclis, binasında Altemur Kılıçın gayretiyle kurulmuş olan tam teşkilâtlı basın merkezinde, Başkanın Basın Sekreteri Hagerty bir basın konferansı yaptı. Hagerty, basın mensuplarına Ike'ın şu sözlerini nakletti:

"Hayatım boyunca bugünkü gibi bir çok merasimlerde ve resmi geçitlerde bulundum.

Fakat Ankara çapında bir şehirde, bu kadar candan ve samimi hüsnükabule şahit olmadım.

"Kendi evinizde bulunuyorsunuz" şeklindeki dövizleri şehrin her tarafında görmek, beni çok mütehassis etmiştir. Bütün merasim üzerimde çok müsbet bir tesir yaratmıştır."

Kafalarını işleten muhabirler, Ike'ın niçin muayyen bir vecizeden bahsedip de diğerlerinden bahsetmediği konusuna bir müddet sonra takılacaklardı.

Hagerty'yi kürsüde Dışişleri Bakanı Zorlu takip etti. Zorlu, basın konferansını İngilizce yaptı. Eğer Zorlu basın konferansını Türkçe olarak yapsaydı ve sözlerini Altemur Kılıç, tercüme etseydi, belki de, yabancı muhabirler için Bakanın sözlerini takip etmek bir az daha kolay olacaktı. Zorlu, basın konferansına "Bizi bu kadar güzel bir vesileyle görmeğe geldiğinizden dolayı teşekkür ederim" diyerek başladı ve hemen suallere geçilmesini istedi. Gazetecilerin İngilizce sualleri Kılıç tarafından yüksek sesle tekrar ediliyor, Türkçe sorular ise İngilizceye tercüme ediliyordu. Ike ile Bay "K" nın karşılıklı temaslarının Türkiyede endişe uyandırdığının doğru olup olmadığı şeklindeki bir soruya Zorlu, Ike'ın "kabiliyetine" ve Amerikaya itimadımız olduğu tarzında cevap verdi. İkinci soruyu bir Türk hanım gazeteci sormuştu: " - Eisenhower'den Amerikanın CENTO'ya girmesini istediniz mi?"

"—Görüşmelerimize yemekten sonra devam edeceğiz."

"—Peki, bu talebi yemekten sonra mı yapacaksınız?"

"— Madem ki istiyorsunuz, öyleyse söyleyeyim: Yemekten sonra Başkandan Amerikanın CENTO'ya tam üye sıfatıyla katılmasını isteyeceğiz."

Bir soru da Amerikan askeri yardımının azalması ihtimalleri üzerinde idi. Zorlu, geçen yıla nazaran daha az askeri yardım alacağımız kanaatinde olmadığını belirtmek suretiyle askeri yardımın geçen seneki seviyesinde kaldığını da ifade etmiş oldu. Sonraki soru, Türkiyenin, Zirve Konferansında Amerikanın kendisini temsile yetkili olamayacağını Eisenhower'e bildirip bildirmediğine dairdi. Zorlu, bu suali faydasız bulduğunu söyledi; Zorluya göre, Doğu - Batı problemleri Türkiyeye danışılarak halledilecekti; kaldı ki Türkiyeyi ilgilendiren her konuda Türkiyeyle istişare etmek gerekeceği muhakkaktı; Zorlu, zâten Doğu - Batı temaslarından önce ve sonra Müttefikler arasındaki istişarelerin gelenek haline geldiğini belirtti. Yumuşamayı nasıl tasavvur ettiğine dair bir soruya karşılık Zorlu, ciddi garantiler olmadan yumuşamanın çok tehlikeli olacağını ve bu mevzuda Türkiyenin Müttefikleriyle mutabık bulunduğunu söyledi.

"— Amerikanın verdiği misali takip ederek siz de Nikita Krutçefi Türkiyeyi ziyarete davet edecek misiniz?"

"— Bu konuda yorumda bulunmamayı tercih ediyorum."

Bu pek ilgi çekici sorudan sonra, yumuşama hakikaten, gerçekleşirse Türkiyedeki Amerikan üslerine lüzum olup olmayacağına dair sorulan bir suale cevaben, Dışişleri Bakanı, bu konunun sâdece Türkiyeyi değil, bütün Müttefikleri alakadar ettiğini; çünkü bunun genel silahsızlanmayla ilgili olduğunu söyledi.

Tam bu sırada, dışardaki spikerin sesi hoparlörden duyuldu: "Bay Sezai Taşpınar, Bay Sezai Taşpınar; lütfen telefona geliniz, lütfen telefona geliniz; Necmi Özgür Bey arıyor, Necmi Özgür Bey arıyor!"

Bu kısa aradan sonra, yine Amerikanın CENTO ya iltihâkı konusunda bir Türk gazetecisinin sorusuna Dışişleri Bakanı şu cevabı verdi: "Biz, Amerikanın CENTO ya, karşı tutumunu tatminkâr bulmaktayız. Geçen yıl imzalanan Garanti Andlaşmaları kafi teminat getirmiştir. Ama Amerikanın tam üye olmasını bütün azalar istiyor. Herkes kuvvetlenmek ister. Biz de kuvvetlenmek için bunu istiyoruz. Bu cevaba rağmen, tam bay "K" ile müzakerelere girişeceği sırada Amerikanın niçin CENTO ya üye olması gerektiğini muhabirlerin çoğunluğu pek anlayamadılar. Hele, Başkanın bu turu esnasında en fazla zamanı Hindistanda geçireceğini ve CENTOya girip nötralistleri kızdırmak istemeyeceğini bilenler, zaten aslında Amerikanın üstünde olan- Ortadoğunun savunmasını kuvvetlendirmekte bir imzanın ne fark ettireceğini pek kestiremediler. Neticede, CENTO konusu terkedildi. Avrupa meselelerine geçildi. Bir Türk hanım gazeteci Dışişleri Bakanından, Almanyanın birleştirilmesi meselesiyle Avrupa emniyeti konusunu görüşüp görüşmediklerini sorunca, Zorlu, - bir az önce herşeyin Müttefikler arasında müzakere edildiğini söylediğini unutarak - "Müzakere edilecek bir şey yok ki... Hepimiz aynı düşüncedeyiz" dedi. Tam bu sırada, aklı "tak diplomasisi'ne takılmış olan bir yabancı gazeteci, siyasi telkin ihtiva eden vecizeleri kasdederek şu suali sordu : "— Sulh evet; taviz hayır!"; "Her ne pahasına olursa olsun şeref ve hürriyet; fakat, her ne pahasına olursa olsun sulh değil!" diye bir takım vecizeler gördük. Bunları niçin koydunuz? Türk halkı Amerikanın kötü bir sulh peşinde olduğuna mı inanıyor?"

"— Hayır, Bu sâdece mevcut hislerimizin "dışarıya vurulması" -exteriorisation- dır. Sulhu temin etmek sırf karşı tarafın elindedir. Gerekeni yapsın, mesele kalmaz."

Son sorular da yardım konularında oldu:

"— Yardımın sâdece, müttefiklere verilmesi ve tarafsızlara verilmemesi hakkındaki görüşünüzü muhafaza ediyor musunuz?"

"— Bir öncelik olmalıdır. Evvelâ Müttefiklere verilmeli, sonra tarafsızlara."

Müttefiklerin yardım taleplerinin Amerikanın bütün yardım bütçesinin çok üstünde olduğunu ve böyle bir öncelik sistemi tatbik edilirse,

Mrs. John Eisenhower
Genç bir anne....

meselâ Hindistanı Komünist Çin karşısında yalnız bırakmak gerekeceğini düşünmüş olduğu için olacak, bir yabancı gazeteci de şu soruyu sordu:

"— Amerikan iktisadi yardımının arttırılmasını mı istediniz?".

"— Lüzumlu miktarı zâten alıyoruz. Amerikayla bu sahadaki işbirliğimiz devam edecektir." Gece, müşterek tebliğde Bayarın Türkiyenin hayat standardının yükseltilmesi yolunda bir beyanda bulunduğunu okumuş olanlar, Dışişleri Bakanının bu sözlerinin mânasını derhal keşfettiler: Amerikan iktisadi yardımında bir artış olmayacaktır.

Basın konferansı burada bitti. Konferanstan çıkan gazetecilerin bir kısmı çalışmaya, bir kısmı da Altemur Kılıçın Ankara Palasta verdiği kabul resmi için giyinmeğe gittiler. Kılıçın resmi kabulünde misafir, gazeteciler, bütün Türk dans ekiplerinin en güzel oyunlarını seyretmek fırsatını buldular. Resmi kabul gece 1,30 a kadar çok samimi bir hava içinde devam etti. Bu resmi kabul, hiç şüphesiz, Türkiyeyi tanıtmak ve sevdirmek bakımından çok faydalı oldu.

Ike'a gelince; o, saat 20 ye kadar resmi işlerle meşgul oldu ve Beyaz Sarayla yapılan temaslar hakkında yardımcılarından bilgi aldı. Daha sonra smokinini giyerek Çankaya Köşküne gitti. Bayarın Ike şerefine verdiği ziyafette Bayan Reşide Bayardan başka, Koraltan, Menderes, Bakanlar, Ozansoy, Esenbel, Berkol, yaverler ve Mr. Murphy, Büyükelçi Warren, Mr. Hagerty, General Goodpaster, General Snyder ve Binbaşı John Eisenhower, Amerikan Büyükelçiliğinin 4 müsteşarı, mihmandarlar, Tüm. Amiral Sargut, Tumg. Öktem ve refikaları hazır bulundular. Ziyafetin sonuna doğru, Bayar, bir nutuk vererek, iki memleketin demokrasi ve insanlık ideallerini koruduklarını, manevi değerlere kıymet verdiklerini belirtti. Bayar, sulhun bölünmez bir bütün olduğunu; sağlam garantiler verilirse iki blok arasındaki yumuşamanın bütün dünya tarafından iyi karşılanacağını ifade etti. Bayar, bu arada Amerikanın iktisadi yardım gayretlerini şükranla andı ve gelişmemiş memleketlere yapılan yardımların önemine temas etti. Bayar, Türkiyenin NATO ve CENTO'ya bağlılığından ve Koreye asker göndermesinden de bahsetti. Bayarın nutku, ihtiva ettiği fikirler bakımından, Dışişleri Bakanının basın konferansına nispetle daha mutedildi.

Atatürk İnkılâpları

Ike, Bayarın demecine son derece ilgi çekici bir konuşmayla cevap verdi. Ike Türk İstiklâl Savaşını, Atatürk inkılâplarını, Ata'yı ve onun yakın mesai arkadaşlarını, demokrasi gayretlerimizi öven konuşmasında şöyle diyordu :

"Modern Türkiyenin banisi Mustafa Kemal Atatürkün eşsiz ve uzağı gören önderliği altında bu memleketin vatandaşları idarede, örf ve âdetlerde, yalnız gaye bakımından değil, gerçekleştirilmelerindeki sürat bakımından da baş döndürücü olan inkılâpçı değişmeler başardılar. Bunlar inkılâp, refah ve sulha azmetmiş, istiklâllerine yeni kavuşan milletler için bir ilham kaynağı ve rehberdir.

Bugün, hiç bir millet gelişmesinde sizin milli kararınızı verdiğiniz zaman karşı karşıya bulunduğunuz kadar büyük engellerle karşılaşmamıştır. Birinci Dünya Harbinin harabiyet ve felâketlerinden yeni kurtulmuştunuz. Her tarafınızdan halli imkânsız gibi görünen meselelerle sarılmıştınız. Fakat liderlerinizin idealizmi ve maneviyatınız bakımından zengindiniz. Bu suretle para ve makinelerin temin edemiyeceği bir zenginlik ve kudrete sahiptiniz. Siz Türk halkı sınai gelişme ve sosyal tekâmül yolunda azimle ilerlemeğe devam ettiniz. Demokrasi ve cesaretin, büyüklüğe ulaşmak için bir milletin en iyi vasıtaları olduğunu memleketinizde ispat ettiniz.

Yapılacak daha çok işler olduğunu biliyoruz. Fakat Türkiyeye bu sefer gelişimde etrafımda gördüğüm azim ve dinamik gelişme emareleri üzerimde derin bir intiba, hattâ hayranlık bıraktı. Son ziyaretimden beri geçen senelerde bir ân için dahi bir yavaşlama olmamıştır."

Bu sözler, herkesin kulağına küpe olacak değerdeydi. Ike, nutkunu, Amerikanın hürriyet esaslarından ayrılan bir sulhü istemediğini ve tatbiki mümkün bir uzlaşmayı temin için dünya komünizminin liderleriyle temaslarına devam edeceğini bildirerek bitirdi.

Ziyafetten sonra saat 23 de Ike Yabancı Misafirler Köşküne geri döndü.

Good Luck, Ike!

Ike, ertesi sabah saat tam 6 da kalktı ve hazırlandı. İlk iş olarak, kendisine refakat eden motosikletli polislerimizin teker teker ellerini sıkarak teşekkür etti. Sonra kendisine mülâki olmak üzere Köşke gelen Bayar, Menderes ve Zorlu ile Birlikte Çankaya Meydanında yer alan bir deniz piyadesi helikopterine binerek Esenboğaya gitmek üzere yola çıktı. Bu sırada Esenboğada büyük bir telâş hüküm sürüyordu. Her gelen helikopterden Ike'ın çıkacağını sanan foto muhabirleri ve vazifeliler helikopterin etrafına, üşüşüyorlar fakat, üst pervanenin yaptığı anafor yüzünden hemen oradan darmadağın çekilmek zorunda kalıyorlardı. Pervanenin anaforu bir aralık Başbakanlık müsteşarı Ahmet Salih Korurun siyah rölöve şapkasını uçurdu. Korur, pist üzerinde şapkasının arkasından hayli uzun bir koşu yapmak mecburiyetinde kaldı. Nihayet üçüncü helikopterden Ike'ın çıktığı görüldü.

Eisenhower Anıt Kabre çelenk koyuyor.
Askerden.... Askere...

Ike'ı B.M.M. Reisi ve Bakanlar bekliyorlardı. Mûtad merasimden ve veda demeçlerinden sonra Ike saat tam 7,30 da Karaçiye müteveccihen Esenboğadan ayrıldı.

Ike'ın veda demeci "Allahaısmarladık" hitabıyla bitmişti. Aynı saatlerde basının eline geçen resmi müşterek tebliğ iki Cumhurbaşkanının sözlerine yeni bir şey ilâve etmiyordu. Tek yenilik, Amerikanın gelişmemiş memleketlere yaptığı yardımlara Avrupa memleketlerinin de katılması temennisi idi. Bir de, -Türk Hükümetinin ısrarıyla olacak- Türkiyenin Müşterek Pazara katılmasının bu memleketler arasındaki tesa-

nüdü kuvvetlendireceğine dair bir madde, -Amerikan heyetinde bu işin eksperleri yer almadığı için olacak- pek umumi ifadelerle yer almıştı.

Ike, Karaçiye doğru uçarken, hiç şüphesiz, Türk Milletinin kendisine gösterdiği büyük sevgi ve yakınlığı daha derinden anlamağa çalışıyordu. Bu yakınlığın sebebi neydi?, Yakınlık, Türk Milletinin kendisini, Amerikan Milletiyle aynı dâvalarla karşı karşıya görmesinden ileri geliyordu. Amerika, bu Milleti, 1947 de tek başına komşusuna karşı dururken yalnız bırakmamıştı. Türk Milleti bunu unutmadığını gösterdi.

Türk Milleti de, diğer bütün milletler gibi, Doğu - Batı meselelerinin teferruatına, dikenli taraflarına vakıf değildi. Ike onun için hem kahraman bir asker, haysiyetli bir insan, ama aynı zamanda, bir sulh meleği idi. Türk Milleti Ike'da sâdece sulh meleğini alkışlamadı. Fakat, Türk Milletinin Ike'da sâdece "büyük harpçı" vasfını alkışladığını sananlar varsa, onlar da yanılıyorlardı.

Hükümet

Boş koltuklar...

Geride bıraktığımız haftanın sonunda Pazar günü, Başkan Eisenhower'i Esenboğa hava alanında karşılamak üzere bekleyen Bakanlar Kurulu dizisinin uzunluğu, iki hafta önce Mareşal Eyüp Hanı karşılayan diziden 60 santim -normal bir insan eni- kadar kısaydı.

Dizideki boşluk iki gün evvel istifa eden Ulaştırma Bakanı Muzaffer Kurbanoğlunun eksikliğinden ileri geliyordu. Böylece Türkiyede esasen çok kısa bir müddet kalacak olan Eisenhower, 25 saniyelik bir zaman daha kazanıyor -bir kişinin takdiminde geçen zaman- aylardan beri boş olan diğer beş koltuk ise Başkana iki dakikaya yakın bir müddet daha tasarruf etme imkânını sağlıyordu.

O gün, Esenboğa hava alanını ve bütün başkenti saran sevinç havasına rağmen Bakanlar Kurulu üyelerinin yüzleri her nedense asıktı. Birbirbiriyle hemen hemen hiç konuşmuyorlardı. Asık yüzlerin en asığı da muhakkak ki İç İşleri Bakanı Namık Gedike aitti. Bakanlar Kurulu üyeleri içinde sâdece Tevfik İlerinin az da olsa konuştuğu görülüyordu. İleri zaman zaman D. P. Grup Başkanı Atıf Benderlioğluyla şakalaşıyor ve kendisine bazı şeyler söylüyordu. -Bu saatlerde Benderlioğlunun Kabineye Milli Eğitim Bakanı olarak girdiği kati bir lisanla söylenmekteydi. Takdim merasimini müteakip Tevfik İleri Grup Başkanını kendi otomobiline aldı ve sohbet arabada devam etti.

Hava alanındaki Bakanlar Kurulu dizisinin kısalığı, V. Menderes kabinesine yeni tâyinler yapıldığı söylentileri ve Muzaffer Kurbanoğlunu Ike'nin karşılanışını radyo başından dinlemeğe mecbur eden hadise, kökünü hep geçen haftanın başındaki Salı gününden alıyordu. O gün Ankara hava alanından 14.45 de kalkması gerekirken yarım saat rötar yapıp 15.15 de kalkan Viscount uçağı Yeşilköy hava alanına indiğinde uçağın kapısından ilk olarak orta boylu, üzgün yüzlü bir politikacı indi. Uçağın kuyruk kısmında seyahat eden Ulaştırma Bakanı Muzaffer Kurbanoğlu karşısında gazete fotoğrafçılarını görünce şaşırdı. Yanıp sönen flâşlara hayret içinde baktı ve birkaç saniye duraladıktan sonra terminalin kapısına doğru ağır ağır uzaklaştı. Yoksa gazeteciler, olacak hâdiseleri de mi artık haber alıyorlardı?.

Halbuki gazeteciler, Kurbanoğlunun ne geleceğini biliyorlardı, ne de bir saat sonra Park Otelde cereyan edecek konuşmaların seyrini tahmin ediyorlardı. Onlar o gün alanda, eşi ve çocuğuyla beraber İstanbula gelen Akis başyazarı Metin Tokeri bekliyorlardı. Uçağın ön kısmında oturan Toker ailesi en son çıktığından, foto muhabirleri gazetecilik sağ duyularıyla uçaktan ilk inen Kurbanoğlunun resmini çekmişlerdi.

İstifası Sürpriz olan...

Kurbanoğlu, hava alanından doğruca Park Otele gitti. Başbakan Adnan Menderes kendisini Park Otelin Başbakanlık için ayrılmış hususi dairesinde beklemekte idi.

Görüşme oldukça uzun sürdü. Ulaştırma Bakanı Muzaffer Kurbanoğlu, akşam üzeri Park Oteli terke derken elinde siyah bir Bakan şapkası", fakat yüzünde üzgün bir ifade taşıyordu, Nitekim ertesi gün, Manisadaki D.P. hiziplerinden birinin başı - ötekinin başı Şem'i Ergindir- Ankaraya döndü ve Bakanlıktan ayrılmış bulunduğu haberi başkentte süratle yayıldı.

Namık Gedik
Neden bekliyor...

Haber gazetelerde çıktıktan bir gün sonra Başbakan Menderesle Kurbanoğlunun karşılıklı mektupları da neşredildi. Kurbanoğlu Menderese sıhhatinin bozukluğunu ve yorgunluğunu bildiriyor vazifeden affını istiyordu. Kurbanoğlunun sıhhatsiz bir Bakan olduğu söylenemezdi. Nitekim kendisine telefon eden ve:

"Beyefendi mektubunuzdan ötürü sıhhatinizden endişeye düştük. Nasılsınız? Bir hatırınızı soralım diye rahatsız ettik" diyen AKİS muhabirine:

"Teşekkür ederim.. Sıhhatim yerinde.. Endişeye düşüceğin zaman sana haber veririm" diye cevap verdi. Yorgunluğuna gelince Kurbanoğlunun belki "uğraşmak"tan yorulmuş olması ihtimali akla gelebilirdi.

Halbuki ne bekleniyordu..

Kurbanoğlunun istifası sürpriz tesiri yaptı. Gerçi kabinede bir istifa bekleniyordu. Bekleniyordu ama bu, Ulaştırma Bakanı Muzaffer Kurbanoğlunun istifası değil, İç İşleri Bakanı Namık Gedikin istifasıydı.

Zira Uşak hadiselerinin tahkikatı bitmiş, sanık olarak muhakeme edilenler beraat etmişlerdi. Ayrıca valinin "İnönüyü vurun" emrini verdiği vazifeli memurlar tarafından mahkemede açıklanmıştı. Buna rağmen Uşak Valisi İlhan Engin halâ vazifesi başındaydı. Namık Gedik ise gene İç İşleri Bakanıydı. Hadise hakkında tahkikat açılması gerekiyordu. Tahkikat açılması gerekiyordu, çünkü Demokratından muhalifine, muhalifinden bitarafına herkes hangi tarafın haklı olduğunu öğrenmek istiyordu.

İlhan Enginin emri yukarıdan aldığını söylediği Uşak hadiselerinin görgü şahitleri tarafından ifade edilmekteydi. Nitekim Kemali Beyazıt, geçen haftaki AKİS'te Uşak hadiselerini hiç bir tereddüde mahal bırakmıyacak şekilde anlatmıştı. Hatta Maraş milletvekili eksik bile söylemişti. Mesela İnönünün bulunduğu evde Emniyet Müdürü ve Jandarma Komutanıyla konuşurken yanında, geçen hafta saydıklarının dışında Ankara milletvekili İbrahim Saffet Omay da vardı ve Omay hâdiseyi teyid ediyordu. İnönü istasyona giderken olanları ise, ayrıca Niğde milletvekili Vedat Mengi ve Ankara milletvekili Fuad Börekçi de görmüşlerdi. Valiyle mülakatta ise, gene Omay Beyazıdın yanındaydı. Bunlar, inkarı zor hadiselerdi.

Geçen hafta, istisnasız bütün basın hadisenin üzerine ışık serpilmesi lüzumu üzerinde ittifak etti. Nadir Nadi böyle diyordu, Yalman böy

Kabine üyeleri Esenboğada
Boşlara iki isabet var!..

le diyordu, Atay böyle diyordu. Bu arada, tutumuyla dikkati çeken tek gazete Hürriyet oldu. Ama Hürriyet hakkında Babıâlide, zaten bir lâtife dolaşıyordu, "Hürriyeti Dr. Gedik elde tutuyor" deniliyordu. Hakikaten hürriyetin sayfalarında İktidar büyükler ile Ferah Diba sütun paylaşmakta rekabet halindeydiler. Bu hal bile, İç İşleri Bakanının tedirgin olduğunu göstermek bakımından yeni bir işaret oldu.

Mesele, aslında basitti. Açılacak Meclis Tahkikatı herşeyi aydınlatacaktı. Ya Namık Gedikle İlhan Engin haklıydı, ki böyle olduğu takdirde mahkemede yemin vererek şahadet eden üç memurun yalan şahadetten dolayı haklarında adli takibat gerekmekteydi. Veya memurlar doğru söylüyorlardı. Bu defa hâdisenin mesulleri cezalandırılmalıydı. İşte bütün bunlardan dolayıdır ki, muhalifinden bitarafına, bitarafından Demokratına bütün halk hiç değilse tahkikat neticeleninceye kadar Namık Gedikin İç İşleri Bakanlığından çekilmesini bekliyordu. Nitekim 6-7 eylül hâdiselerinde de aynı şey olmuş ve o zaman Gedik derhal istifa ettirilmişti.

Doğrusu istenilirse, geçen haftadan itibaren yüksek D. P. çevrelerinde İç İşleri Bakanının değiştirilmesi lüzumu üzerinde durulmadı değil. Hatta bizzat Menderesin, Dr. Sarol tarafından yapılan telkinleri müsait karşıladığı haberi Basına uçuruldu. Fakat iş, bir defa daha gelip, artık meşhur noktada düğümlendi: Böyle bir anda Dr. Gedikin istifası Muhalefet için zafer sayılırdı, yumuşama alameti yerine geçerdi, sonra her şey çorap söküğü gibi akıp giderdi. Buna müsaade etmek caiz değildi.

Kaldı ki, siyasi hataların bu yoldan tamiri D. P. iktidarınca usul haline gelmemişti.

Gemi meselesi

Buna mukabil Muzaffer Kurbanoğlu ile Başbakan arasındaki ihtilâf hiç bir siyasi görüş ayrılığına dayanmadığından Ulaştırma Bakanının istifası süratle tahakkuk etti. Gemi satın alınacaktı. Hangi gemilerin alınması gerektiği meselesi, bazı yüksek iş çevrelerinde mühim bir meseleydi. Bu çevrelerin taraftarları vardı. Kurbanoğlu, siyasi bakımdan sekter bir adamdı. Görüşleri son derece dardı. Hürriyet mefhumu hakkında klişe fikirlerden başkasına sahip değildi. Ama, nüfuz tacirlerine karşı da kapısı kapalıydı. İşini, teknik bir iş sayıyor, C. H. P. li memurlarla uğraşmağı yadırgamıyorsa da -bunu parti işi biliyordu- ucuz gemi dururken pahalı gemi, elverişsiz gemi almayı anlamıyordu. Tabii alınacak gemiler kendi görüşüne göre "pahalı" ve "elverişsiz"di. Fakat Kurbanoğlu Park Oteldeki görüşmede bunların "ehven" ve elverişli" olduğu hususunda kendisinden yüksek başların ikna edilmiş bulunduğunu gördü. Yapacak tek bir işi kalmıştı: Hasta olduğunu farketmek! Nitekim o da, bunu yaptı.

Ulaştırma Bakanının istifası bazı kimselerde memnunluk uyandırdı. Meselâ Fatih Rüştü Zorlu, Ulaştırma işlerinin Kurbanoğlunun idaresi altında hiç de iyi gitmediğine samimiyetle inananların, başındaydı. Böyle düşünen bir başkası, Devlet Demiryollarının başından Kurbanoğlu tarafından uzaklaştırılan Sefa Yalçuktu.

Yeni tâyinler..

Kurbanoğlunun hastalığını farkettiği günlerde, kabineye iki yeni tayin yapıldı. Ulaştırma bakanlığına Manisa milletvekili Şemi Ergin getirilmişti. Erginin kabineye gireceği bilinen bir şeydi. Bu vaad ta yaz ortalarından alınmıştı. Ama Erginin Ulaştırma Bakanlığına getirileceği kırk yıl düşünülse bulunamazdı. Daha doğrusu Erginin bu Bakanlığı kabul etmesi hayret uyandırdı.

İki gün kuvvetli söylenti halinde başkentte dolaşan tâyinler pazartesi akşamı iyiden iyiye belli olmuştu. O kadar ki 20889 numaralı telefona -Şemi Erginin evinin telefon numarası -çıkan genç kız, daha sual sorulmadan:

"Evet babam, bakanlığı kabul etti" diyordu. Aynı gece Anadolu klübüne giden Şemi Ergin, muhalif muvafık bütün milletvekillerinin tebriklerini kabul etti.

Milli Eğitim Bakanlığına getirilen Atıf Benderlioğlunun evinde daha ihtiyatlı davranılıyordu. Telefona kızı çıkarsa, müsaade istiyor ve annesini veriyordu. Bayan Benderlioğlu haberin doğru olup olmadığını soranlara, yüksek tasdike iktiran ettiğini, ancak radyoda resmen açıklanmadan inanamıyacağını söylüyor ve ilâve ediyordu:

"Bir kere daha böyle olmuştu biliyorsunuz.. Onun için cesaretim yok.."

Benderlioğlunun Bakanlığa tayiniyle ortaya bir mesele daha çıkıyordu. Grup başkanı kim olacaktı?.

Ama bunun D. P. grubunda büyük fırtınalar koparacağı artık kimsenin aklından geçmemektedir. Nasıl Meclis başkanlık divanı seçimlerinde "Statüko Muhafızları" iş başına getirilmişse, yeni grup başkanının da bu gruba dahil birisi olması efkârı umumiyeyi pek fazla şaşırtmıyacaktı.

B. M. M.

İstim arkadan gelsin!

Uzun boylu, gözlüklü, sakin tavırlı gazeteci önündeki notlarını topladı ve yerinden doğruldu. Bir hayli yorulmuştu. Başında müthiş bir ağrı vardı. Saatlerden beri sigara içememenin de verdiği bir titizlikle aceleci adımlarla kapıya doğru yürüdü. Dudaklarının ucuna yerleştirdiği sigarayı yakmak üzere idi ki arkasından birisinin koştuğunu duydu, başını çevirdi.

Gazetecinin arkasından koşan Meclis müstahdemlerinden biriydi. "Fethi Bey" diyordu, "yazdıklarınızı Radyoda okumanızdan önce beyefendi görmek istiyorlar".

Gözlüklü gazeteci sigarasını ateşlerken, "peki, peki" dedi ve dışarı çıktı. Dışarda kuvvetlice bir ayaz vardı. Soğuk havayı derin derin içine çekti. Kafasından türlü şeyler geçiyordu.

Hadise geçen haftanın sonlarında cuma günü akşam üzeri Büyük Meclisin alt koridorlarında cereyan etti. Arkasından koşan Meclis müstahdeminin "Fethi Bey" diye seslendiği adam, Fethi Kardeşti. Fethi Kardeş eski bir gazeteciydi, sonra Basın - Yayın ve Turizm Umum Müdürlüğüne intisap etmişti. Sessiz, kibar bir insandı. Meslektaşları arasında sevilir ve sayılırdı. Fiili gazetecilikten ayrıldıktan, memur gazeteciliğe başladıktan sonra da muhiti ile temasını kaybetmemişti. İntisap ettiği Umum Müdürlükte kademe kademe yükselmiş, İç Basın Dairesi Müdürü olmuştu. Adı, Basın - Yayın Umum Müdürlüğü olan bu dairede gazetecilerle alakası olan pek nadir bir iki kişiden birisi idi. Yukardakiler onun bu hasletlerini bildiklerinden, Meclis müzakerelerinin radyoya nakledilmesi işini de kendisine vermişlerdi. Fethi Kardeş, arap harfleri ile son derece seri not tutardı. Kuvvetli bir ihata kabiliyeti vardı ve nihayet iyi bir gazeteciydi. Üstelik esen rüzgârlara doğru eğilmeyi de, doğrusu, memurluk hayatında öğrenmişti.

Geçen haftanın sonunda cuma gününe kadar Fethi Kardeşin hazırladığı "Mecliste Bugün" konuşmalarına pek müdahale eden olmamıştı. Gerçi zaman zaman yukardakiler bu konuşmaların havası hakkında talimat vermişlerdi, zaman zaman da iktidarın propaganda uzmanları Burhan Belgeler, Samet Ağaoğullular konuşmaların şöyle veya böyle olması yolunda telkinlerde bulunmuşlardı ama, doğrusu Cuma gününe kadar kimse "hazırladığın konuşmayı getir de göreyim" dememişti. Fethi Kardeş bütün bunları düşünerek Meclisten çıktı.

Geciken program:

Fethi Kardeşin hazırladığı "Mecliste Bugün" konuşması cuma akşamı yazılıp hazırlandıktan sonra bazı alâkalılarla Fethi Kardeş arasında bir hayli gitti geldi. Ancak bu gidiş ve gelişler sırasında saat de durmadan geçiyordu. Nihayet bir ara anlaşıldı ki, mutad olarak Meclis toplantıları yapılan pazartesi, çarşamba ve cuma akşamları saat 22 ye yayınlanan "Mecliste Bugün" saatine bu konuşmayı yetiştirmeğe imkân yoktur. Bunun üzerine derhal Ankara radyosu program müdürlüğüne telefon edildi. "Mecliste Bugün" saati gecikecekti. Program ona göre ayarlanmalıydı. Nitekim öyle de yapıldı. Hemen her birkaç dakikada bir defa anons edilerek "Mecliste Bugün" saatinin 22 de değil "Devamı yarın akşam" adlı sürekli yayından sonra okunacağı ilân edildi. Tabiatiyle bu anonslar sayesinde bütün dikkatler bu saate çekildi.

İlhan Sipahioğlu

Rekor kıracak!..

Fethi Kardeş o gece yaptığı hummalı bir çalışmadan sonra, radyo mikrofonunun önüne çıktığında saat 22.45 di. O saate kadar, Meclis zabıtları, kendi notları ve hatiplerle -tabii D. P. li hatipler - uğraşmış durmuş, okuyacağı konuşmayı belki on defa rötuşa tabi tutmuştu. Konuşma muhtelif kontrollerden geçtikten, orasına burasına ilâveler, çıkarmalar yapıldıktan sonra nihai şeklini alabilmişti. Doğrusu otuz - kırk liralık bir konuşma ücreti için bunca zahmet çekilir şey değildi ama Fethi Kardeş o akşam bütün bu zahmetleri çekti.

"Mecliste Bugün"

Peki ama bütün bu zahmetlerin çekilmesine, bütün bu telâş ve heyecana ne lüzum vardı? Bu sualin cevabı ancak Fethi Kardeş konuşmasını okumaya başladığı zaman anlaşıldı. O gün Mecliste mühim hâdiseler olmuştu. Toplantılara daha topu topu üçüncü defadır başkanlık yapmakta olan geçen yılın müfrit yaylacılarından, bu yılın da sayılı hükümet taraftarlarından İlhan Sipahioğlunun şahsında "Riyaset makamı" "yalancılık" la itham edilmişti. Gürültüler, itişmeler, kakışmalar olmuştu. Tabii bütün bunları hep "memleketin sükûn ye asayişini bozmak" isteyen, tam kıymetli misafirimiz, büyük dostumuz Eisenhower gelirken "memlekette bir ihtilâl havası estirmek" niyetlisi C.H.P. milletvekilleri yapmıştı. Hâdiseleri böylece, bütün çıplaklığı ile memleket efkârına duyurmak lâzımdı. Bunun da en emin yolu radyo idi. Nasıl olsa iktidarın neşir organlarını kimsenin okumadığı, bunlara kimsenin inanmadığı artık iyiden iyiye anlaşılmıştı.

Radyoda, Fethi Kardeşin ağzından okunan, ama daha çok hadiselerle birinci derecede alakalılar tarafından kaleme alınan tek taraflı konuşmanın bahsettiği celse tam 15 de açılmıştı. Başkanlık kürsüsünde D. P. nin yeni başkan vekillerinden İzmir milletvekili İlhan Sipahioğlu vardı. Sipahioğlu frağı içinde genç ve dinç yapısı ile gerçekten göz dolduruyordu. Celse açılır açılmaz C. H. P. sıralarından bir parmak kalkmıştı. Söz isteyen Ordu milletvekili Ferda Güleydi. Güley, gündemin tanzimi hakkında söz istiyordu. Tarafsızlığını isbat etmek isteyen Başkan Güleye söz verdi. Güley, Meclise verilmiş olan sözlü soru önergelerinin normal zaman içinde cevaplandırılmadığından şikâyetçiydi. Pek çok sözlü soru vardı ki verileli yılları bulduğu halde cevabı alınamıyordu. Buna mukabil, şayet başkanlık divanı veya alâkalı Bakanın işine gelirse üç gün önce verilen bir sözlü soru hemen gündeme alınıyordu. Bir çok sözlü soru önergesi de "içtüzüğe uymuyor" şerhiyle soru sahibine iade ediliyordu. Ferda Güleyin merak ettiği husus da buydu. "Riyaset divanı, bu yolu tercih etmek selâhiyetini nereden alıyordu?".

Sonra Güley bir müessesenin kapısında ne yazarsa yazsın, orada sözlü soru müessesesi, gensoru müessesesi gibi müesseseler işlemezse buna "mutlakiyet devrinin tabiriyle söyliyeyim, kubbe altı derler" dedi. İşte ilk kıyamet de buradan koptu. Ferda Güley Meclise hakaret ediyordu. D. P. milletvekilleri sıra kapaklarını vuruyor, bağırıyor ve Ferda Güleyi kürsüden indirmek istiyorlardı. Gürültü ayyuka çıkmıştı, hatip konuşturulmuyordu. Başkan da Ferda Güleye kürsüden inmesini söylüyordu. Güley inmemekte ısrar edince, Meclis idare amirliğine seçilmiş olan Ekrem Anıt derhal kürsüye fırladı ve milletvekili Ferda Güleyi yaka paça aşağı indirdi. Pek tabii bu tutum C. H. P. milletvekillerinin de harekete geçmesine yol açtı. Onlar da ayağa fırlamış bağırıyorlardı. Mesele Ferda Güleyin susturulması ve Suphi Baykam. M. Ali Arıkan ve Fethi Çelikbaşın birer ihtar almalarına yol açtı.

Laubali olan kim?

Fırtınanın dinmesi için bir hayli vakit geçmesi gerekti. Tam ortalık yatışmıştı ki bu sefer de C.H.P. sıralarından Selim Soley söz istedi. O da başkanlık divanının bir takım sözlü soru önergelerini içtüzüğe uymuyor kaydıyla geri çevirmesini anlamıyordu. Sözlerine "Riyaset makamı soruların içtüzüğe aykırı olduğunu iddia ederek yalan söylüyor" diye başlayınca fırtına bir kere daha patladı. Hiç Büyük Meclisin Başkanlık divanı yalan söyler miydi? Soley daha ikinci cümlesini söy-

leyemeden üç ihtar cezası aldığını öğrendi. Bu ceza C.H.P. aralarındaki milletvekillerini bir kere daha harekete geçirdi. Gene gürültüler, protestolar başladı. Daha bir kaç dakika önce bir ihtar cezası almış olan Suphi Baykam kendisini tutamadı ve Başkana "tarafsız olun" diye bağırdı. Bu sözleri bir ikinci ihtarla karşılandı. Derken peşinden Rıza Salıcı da bir ihtar alarak cezalandırılan C. H. P. milletvekilleri kafilesine katıldı. Bu sırada Soley kürsüde aldığı üç celse meclisten çıkarılma cezasının müdafasını yapmak için çalışıyor ama sözleri D. P. liler tarafından durmadan kesiliyordu. Neticede, sâdece Mecliste ekseriyeti temin edebilen D. P. lilerin reyleri ile Soley üç celse Meclisten çıkarılma cezası aldı. Tam çantasını toplamış dışarı çıkıyordu ki kürsüdeki İlhan Sipahioğlu ile göz göze geldi. Gürültü arasında Soleyin ne söylediği anlaşılmadı ama, Sipâhioğlunun cevabı ve derhal iade edilen sözleri gayet net olarak duyuldu. Sipahioğlu Soleye "Laubali hareket ediyorsunuz" demiş ve "asıl laubali hareket eden sensin" cevabını almıştı. Bu cevap üzerine Soleyin üç celse Meclisten çıkarılma cezası 12 celseye terfi etti. Maaşının 1600 lirası da kesilecekti. Gürültülerin yatışması için gene bir müddet beklemek gerekti. Neticede kürsüye Antalya milletvekili Burhanettin Onatın çıktığını gören pek çok milletvekili sigara içmek için koridorlara fırladılar ve hâdise böylece yatıştı.

İşte bu hadiselerin olduğu günün akşamıdır ki radyoda Fethi Kardeş dakikalarca geciken ve radyonun programını alt üst eden konuşmasını okudu. Yaptığı, "Riyaset divanının yalan söylemediği" ve "C. H. P. milletvekillerinin tahrikkar hareket ettiklerini" isbat gayretiydi. Tabii ki bu gayret de öyle kolay kolay netice vermedi.

Kıbrıs

Seçimsiz Seçildi

Pek zârif Majestelerinin Kıbrıs Valisi Sir Hugh Foot, 3 Aralık 1959 günü, Kıbrıs Türk Partisi Başkanı Dr. Fazıl Küçükü, 19 Şubat 1960 günü kurulacak olan Kıbrıs Cumhuriyetinin Başkan Yardımcısı olarak ilân etti. Ertesi gün, Türkiye Cumhurbaşkanı, Başbakanı ve Dışişleri Bakanı, milletlerarası şahsiyetler arasına katılan yeni "Ekselans" ı tebrik ettiler. Muhalefet Lideri İsmet İnönü de yeni Başkan Yardımcısına bir tebrik telgrafı çekti.

Aslında Dr. Fâzıl Küçük, Türk Cemaati mensuplarının reyleriyle seçilmiş değildir. Lefkoşede çalışan Karma Anayasa Komisyonunun yaptığı Seçim Kanununa göre, Başkan ve Başkan Yardımcılığı seçimlerinde birden fazla aday olmazsa, tek aday reye başvurulmadan seçilmiş sayılırdı. Bu usulün, Komisyon tarafından nasıl kabul edildiğini anlamak mümkün değildi. Dünya Anayasa literatüründe, bu usûl en anti-demokratik usûllerden biri olduğu gerekçesiyle reddedilmekteydi. Gerekçe şuydu: Eğer tek adayın seçimsiz olarak seçilmiş sayılmasına cevaz verilecek olursa, elinde siyasi veya iktisadi iktidarı tutanlar, muhtemel diğer adaylar üzerinde türlü baskılar yapmak suretiyle, onları çekilmeğe zorlarlar ve bu suretle, seçilmeden seçilmenin yolunu bulmak isterler ve bir müddet için de bulurlar.

Ancak, yine de, Dr. Küçükün Kıbrıs Türklerinin çoğunluğu tarafından tutulduğunu kabul etmek yerinde olurdu. Dr. Küçük, bir lider olarak türlü kusurları, olan bir insandı. Bu kusurlar zaman zaman AKİS sütunlarında sayılıp dökülmüştür Ne varki, Dr. Küçük hakiki bir seçim yapılsaydı da seçilmiş olacaktı.

Fakat, Dr. Küçük, karşısına çıkaçak herhangi bir adayı mağlûp edecek kadar kuvvete -meşru kuvvete - mâlik olduktan sonra, böyle bir anti - demokratik seçim usûlünün kabul edilmesinin hikmetini anlamak güçtü. Bunun neticesi, Dr. Küçükün muhaliflerinin türlü söylentileri yaymalarından başka bir şey olmayacaktı. Bundan zarar görecek olan da, sâdece, Türk Cemaatinin tesanüdüydü. Halbuki, serbest bir seçim yapılmış olsaydı ve bu seçimde -ister başka aday olsun, ister olmasın - Türk Cemaatinin serbest oylarıyla Dr. Küçük işbaşına getirilmiş olsaydı, hakkında bugüne kadar yapılmış ve bundan sonra da yapılacak olan dedikodular tesirini geniş ölçüde kaybederdi.

Fazıl Küçük
Rakipsiz aday...

Post kavgası

Dr. Küçük tebrikleri kabul ede dursun, Kıbrıslı Rumlar da Cumhurbaşkanlığı seçimi kampanyasıyla meşguldüler. Halen ortada iki aday vardı. Adaylardan birisi Başpiskopos ve Etnark Monsenyör Makariostu. Öbürü ise Avukat Yorgi Kleridesti. Makarios, eski - EOKA Partisi ve Kilisenin büyük çoğunluğu tarafından desteklenmekteydi. Klerides ise, yeni kurulan - ve daha çok Makarios'un kendilerine vazife vermemiş olmasından muğber mahalli eşrafı temsil eden- Demokratik Birlik Partisinin adayıdır. Kleridesin kuvveti hiç şüphesiz, Lefkoşe Belediye Başkanı Dr. Dervişle birlikte kurduğu bu partiden gelmiyor. Kleridesin asıl kuvveti, 6 Aralık günü tekrar kanuni faaliyetine başlayan AKEL adlı Rum Komünist Partisinin desteğinden ileri geliyor. Gerçekten, Makarios ve Klerides, Komünistlerin desteğini sağlamak için onlara türlü tavizler vermişlerdir. Her ikisi de kuracakları hükümette Komünistlere de yer ayırmağı vaad etmişlerdir. Fakat, neticede Komünistler bir Kilise mensubunu desteklememeği tercih etmişlerdir.

Avukat Klerides, aslında, hiç şüphesiz, Komünist değildir. Kendisi hatta hürmete, şayan bir şahsiyettir. 72 yaşındaki meşhur avukat öteden beri mutedil bir Yunan milliyetçisi olarak tanınmıştır. İkinci Dünya Harbinde Yunanistan işgal edilince Klerides 53 yaşında olduğu halde Kıbrıs Gönüllü Tugayına katılmış ve Feldmareşal Wavell'in emrinde Mısır ve Libyada savaşmıştır. Harpten sonra, şimdi beraber parti kurduğu Dr. Dervişle Lefkoşe Belediye Başkanlığı için sıkı bir mücadeleye girişmiş ve o zaman da sol cenahın yardımıyla Belediye Başkanı seçilmişti. Üç sene Belediye Başkanlığı yapan Klerides zamanında, Türk azınlığına nisbeten daha iyi muamele edildiği de doğrudur. Enosis hareketi başlayınca, Klerides "evvelâ muhtariyet, sonra self - determination" tezini savunmuştur. Bu tez, o zaman Makarios ile Grivasın müşterek tezi olan Yunanistanla birleşme tezinden çok daha mutedil olmakla beraber, nihai gaye itibariyle aynı yola varıyordu. Kıbrıs İcra Konseyinin bir üyesi olarak Klerides, daima, tethişçiliğin aleyhinde bulunmuş ve hattâ 1955 te -bizzat kendisi müfrit tethişçiler tarafından tehdit edildiği bir sırada- EOKA tethişlerini açıkça takbih etmekten çekinmemiştir.

Kleridesin mazisini göz önünde tutan bazı Türkler, Türk Cemaatinin menfaatinin Kleridesin seçilmesinde olduğu inancındadırlar. Bu Kimseler, lâik Türk Cemaatinin, Başpiskoposluk makamında oturan bir Devlet Başkanını yadırgayacağını da -haklı olarak- belirtiyorlar. Fa-

kat, bu kanaat iki sebepten dolayı yanlıştır. Bir kere, Klerides, seçilirse, Komünistlerin reyleriyle seçilecektir. Kendisinin solcu dahi olmadığı ve samimi gayesinin Makariosun diktatörlüğünü önlemek olduğu muhakkaktır. Ancak, seçildiği takdirde, kendisini seçenlerin tesirinden kurtulabileceği de şüphelidir. İkinci sebep ise, Makariosun kazanma şansının çok daha büyük oluşudur. Bu durumda Türklerin, Klerides lehinde vaziyet almaları, ilerde Makarios ile işbirliğini çok güçleştirebilir. Bu sebeplerden dolayı, Dr. Küçük ile Türk Hariciyesinin Makariosun seçilmesini arzu etmeleri, yerindedir.

D. P.

"Kaynayan kazan"

Geçen haftanın başında salı günü, Başbakan Adnan Menderesle D. P. İstanbul İl ve Belediye Başkanı Kemal Aygün Sirkeci - Florya sahil yolunda bir aşağı bir yukarı dolaşıyorlardı. Başbakan Menderes mutadı veçhile imarla yakından alâkadardı. Ne var ki Başbakanın zihnini meşgul eden sadece imar değildi. Son günlerin, -Başbakanın indinde- gözde adamı sayılan Kemal Aygünle Menderesin üzerinde durdukları bir mesele daha vardı. Menderes, Kemal Aygünün İl Başkanlığına getirilmesiyle sona ereceğini zannettiği İstanbul D. P. teşkilatındaki huzursuzluğun bitmediğini görüyordu. İstanbul il teşkilâtı "Kaynayan bir kazan" halindeydi.

İstanbul İl Başkanı Kemal Aygünle Başbakan Menderesin zihnini imar kadar bu mevzu da meşgul ediyordu. Park Otelde yapılan konuşmaların çoğu zaman merkezi sıkleti oluyordu.

İstanbul D. P. teşkilatındaki huzursuzluk, hizipleşmeler o derece artmıştı ki, teşkilâtın bir çok yerinde "bıçak kemiğe dayandı" deniliyor ve heyetler Menderes İstanbula geldikçe kapısında nöbet bekliyorlardı. Söyliyecekleri binlerce şey vardı. Nelerden şikâyet etmiyeceklerdi ki! İl İdare Kurulunun baskısından mı?... Yapılmıyan il kongresinden mi? İl İdare Kurulu azaları arasında devam eden post kavgalarından mı?..

D. P. Genel Başkanı bunları esasen bilmekteydi. Genel merkeze zaman zaman ilçe idare kurulları tarafından gönderilen raporlarda bu meseleler en ince teferruatına kadar anlatılıyordu.

Bu raporlar, eski Devlet Bakanlarından Cemil Bengünün ölümünü müteakip Genel merkeze adeta yağmıştı. Postacılar, ilçelerin şikâyet mektuplarını taşımaktan bıkmış, ilçeler yazmaktan bıkmamışlardı. Genel Merkez o zaman eski Sağlık Bakanlarından Nafiz Körezi bu meselenin halli ile İstanbul teşkilâtının huzura kavuşması ve lüzumlu işlerin yapılması için vazifelendirmişti. Şikâyetler il başkanı Servet Sürenkök, Reşit Erkmen ve İhsan Altınel üzerinde toplanıyordu. Teşkilât il idare kurulunun değiştirilmesini istiyordu. İstanbula gelen Körez giriştiği temaslarda bunu açıkça anladı. Teşkilâtı İstanbul Dram Tiyatrosunda toplayan Nafiz Körez, yaptığı konuşmada hizipçiliğe nihayet verilmesini belirtti, nasihatler etti ve tavsiyelerde bulundu. Ama kazan kaynamağa başlamıştı ve ateşi söndürmek mümkün değildi. Bu gibi işlerde ihtisası büyük olan bir ikinci milletvekili daha vazifelendirildi. Mükerrem Sarol İstanbul teşkilatındaki huzursuzluğu gidermek için derhal faaliyete geçti.

Yeni bir formül bulundu. Bir grup Kemal Aygünün belediye başkanlığıyla birlikte İl başkanlığını da üzerine almasını istiyordu. Aygün gibi bir idareci parti teşkilatının başına getirilirse mesele halledilebilirdi. Başbakan Menderesin de aklına yatan bu çare tatbik edildi ve Aygünün başkanlığında yeni il idare kuruluiş başına getirildi. Bu defa hizipçilik yaptığı ileri sürülen ve şimşekleri üzerine çeken üç kişi kurulun dışında bırakıldı. Bunlar, Servet Sürenkök, İhsan Altınel ve Reşit Erkmendi. Buna mukabil il idare kuruluna yeni simalar katıldı. Ulvi Yenal ile Mehmet Kuran bunların en dikkate değenlerindendi.

Gidenleri Aratanlar...

Bu değişiklik Başbakan Menderese bir müddet için İstanbulda İmar faaliyetleriyle rahatça meşgul olabilme fırsatını verdi. Kısa bir zamanda olsa İstanbul İl teşkilatı kıpırdanmadan vazgeçti.

Ne var ki İstanbul D. P teşkilâtının davası Mehmet gitmiş, Ahmet gelmiş değildi. İçeride, alt kademelerden başlayan ve partinin 1946 ya nazaran değişen prensiplerini, gittiği yolun yanlışlığını beğenmeyen bir kitlenin dayanışı vardı. Bu üst kademelere kadar sirayet ediyor, ancak üstlerde şekil değiştirerek post kavgası halini alıyordu. Nitekim çok geçmeden il idare kurulunun 7 azası Mehmet Kuranın etrafında toplandı ve yeni bir hizip kendiliğinden ortaya çıktı. Bu grup alt kademe kongrelerinde kendi adamlarının seçilmesi için ellerinden geleni yapıyordu. İl kongresine kuvvetli gitmeğe hazırlanan Kuranın grubu bazen kongrelerin iptaline kadar varıyordu. Kazanılan kongreler iyiydi. Ama bir de kaybedildi mi 7 kişilik il idare kurulu hizibi türlü vesilelerle bu kongreyi yenileme yoluna sapıyordu. Bu hava içinde giden alt kademe kongreleri nihayet Beykoz ilçe kongresinde takıldı.

Dışişleri Bakanlığından Soruyoruz!

Birkaç hafta önce CEMİYET sayfamızda bir haber çıktı. CEMİYET sayfasının her haberi gibi, bu da, sosyetede konuşulan bir mevzu idi. Ne hususi maksadı vardı, ne de bir tenkit ifade ediyordu. Zaten, basında kullanılan tâbirle "Dedikodu Yazarımız? tarafından kaleme alınmıştı.

Fakat, geçen hafta, Dışişleri Bakanlığı Umumi Kâtip İdari İşler Muavini Dâniş Tunalıgil imzasını taşıyan bir tekzip Savcılık eliyle gönderildi. Tekzip evvelki hafta AKiS'te neşredildi.

Madem ki Dışişleri Bakanlığı meseleyi karşı karşıya geçip görüşmemizi istiyor, pek âla O hâlde, bu tekziple ilgili olarak, Dışişleri Başkanlığından aşağıdaki sorularımızı cevaplandırmasını rica ediyoruz:

1 — İkinci Kâtip Yüksel Menderes ve onunla birlikte Başkâtiplik imtihanına giren 17 kişi hangi tarihte veya tarihlerde İkinci Kâtipliğe terfi etmişlerdir?

2 — Bu 18 kişiyle beraber Dışişleri meslek memurluğu imtihanını kazanıp aynı zamanda Bakanlıkta işe başlayan başka memurlar var mıdır? Varsa, bunlar askerlik hizmetlerini Bakanlığa intisaptan önce mi tamamlamışlardır? Bunlardan askerlik hizmetlerini Bakanlığa intisaptan önce tamamlamış olanların İkinci Kâtipliğe terfi tarihi nedir? Bu gibiler hangi târihte açılan Başkatiplik İmtihanına girmeğe hangi tarihte davet olunmuşlardır? Bahis mevzuu 18 kişi hangi tarihte açılan Başkatiplik imtihanına hangi tarihte davet olunmuşlardır? Ayrı zamanlarda açılan iki imtihanın "entegre" edileceği yolunda söylentiler vardır. Bu söylentiler doğru mudur? İmtihanları "entegre" etmek ne demektir?

3— Dışişleri Bakanlığı, memurlara müteallik umumi hükümlerle birlikte, Dışişleri Bakanlığına dair olan 1154 sayılı Kanunun 4. üncü maddesiyle 5250 sayılı Kanunun 7. inci maddesini nasıl anlamaktadır? Bu kanuni hükümler muvacehesinde, Başkâtiplik imtihanı "altı ay kadar ileriye" alınabilir mi? Bu imtihan "altı ay kadar ileriye" alınabilse dahi, muayyen kanuni müddetler dolmadan "Başkâtiplere duyulan şiddetli ihtiyaç"ı karşılamak mümkün müdür?

Dışişleri Bakanlığı bu sorularımızı önümüzdeki sayımızda cevaplandırmak istediği takdirde sütunlarımız kendisine açıktır.

Mehmet Kuran ve arkadaşları iptal edilen Beykoz merkez bucağı kongresine bir türlü izin vermiyorlardı. Bu kongre yapılsa Beykoz ilçe kongresi de yapılacak ve bütün ilçelerin kongreleri tamamlandığından il kongresinin akdine bir mani kalmayacaktı. Teşkilât il kongresini tam dört yıldır bekliyordu.

Kambersiz düğün.

Mehmet Kuran hizbinin karşısına kuvveti gün geçtikçe artan bir ikinci hizip daha çıktı. Bir zamanlar Necmi Ateş tarafından kurulan ye Karargâh diye adlandırılan hizip tekrar faaliyete geçmişti. Karargâh hizbinin ilçe başkanları, il idare kurulunun işten el çektirilmesi için imza toplamağa başladılar. Listeler hazırdı. D. P. İl başkanlığına ne hikmetse her iki tarafta Aygünü aday gösteriyordu. Karargâhçıların listelerinde Ali Esat Birol, Niyazi Türkay, Ertuğrul Adalı, Şükran Tanca, Fazıl Harmankaya, Faruk Tansel, Halide Ahıska yer almaktaydı. Haysiyet divanı ise, Ahmet Kemâl Silivrili, Yekta Kazancıgil, İhsan Altınel, Nurettin Bulaktan teşekkül edecekti.

Dikkati çeken bir nokta bu hizbin Edirne milletvekili ve Menderesin şahsi dostu Mükerrem Sarolun İstanbul parti müfettişliğine getirilmesi isteğiydi. Açıkça görülüyordu ki Sarol ve eniştesi Yekta Kazancıgil Karargâh hizbini idare edenler arasında, hatta başındaydı.

Sarolun gayretleri

İşte Aygünün işbaşına getirilmesine rağmen kısa zamanda ortaya çıkan hiziplerin faaliyetini arttırdığı bu günlerdedir ki, sevimli ve yüzünden tebessümü pek az eksik olan bir politikacı Çamlıca Klübünün -karargâhçıların toplantı yeridir- kapısından içeri girdi. Salondaki koltuğa rahatça gömüldükten sonra kendisini bekliyenlerle konuşmağa başladı. Sevindi politikacı Mükerrem Saroldu. Kendisini bekliyenler ise Fatih İlçe başkanına karşı harekete geçmiş olan 40 kişinin temsilcileriydi.

Kaynayan kazanın en büyük kabarcığı Fatih ilçesiydi. İlçe başkanı Dr. Faruk Sargut, Mehmet Kuran

Bir D.P. kongresi
Yediden... Yetmişe...

hizbinin ileri gelenlerindendi. Ancak Sargutun etrafındakilere karşılık 40 kişilik bir grup bayrak açmıştı. Bu gruba göre, Sarguttan değil partililer, bitaraf vatandaşlar bile şikâyetçi idi.

Bundan başka, Sargut, idari teşkilâta da tesir ediyor, Fatih Kaymakamına Belediye ve Şube müdürlerine, emniyet âmirlerinin işlerine karışıyordu. Bu şikâyetlere karşı Sarol, kendisini dinliyenlere bir tavsiyede bulundu: Grup halinde İl İdare Kuruluna başvurmalılar ve Sarguta işten el çektirilmesini istemeliydiler.

Grup, il idare kuruluna yaptığı müracaattan pek fazla bir şey elde edemedi. Söyledikleri alâkayla dinlenildi ve "icabının yapılacağı" sözü verildi Mehmet Kuran ekseriyetinin teşkil ettiği il idare kurulunun, Kuran hakkındaki fikirlerinin hemen değişmesi kolay değildi.

İlçeler ve taraflar...

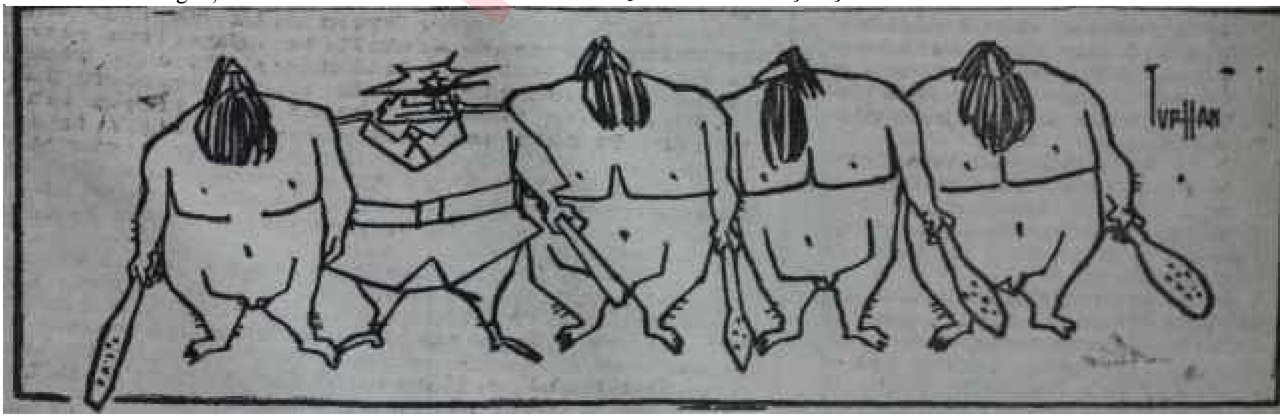
Bütün gayretlere rağmen şu günlerde iki hizip arasında ki çekişme adamakıllı artmıştır. İstanbul D. P. il teşkilatında huzursuzluk gün geçtikçe çoğalmaktadır.

Karargâhçılar, şimdiki halde, Beşiktaş, Eminönü, Adalar, Sarıyer, Çatalca Silivri, Eyüp, Yalova, Beykoz Şişli, Beyoğlu, ilçelerine hakim bulunmaktadırlar. Kuran hizbini destekliyen ilçeler ise sadece Bakırköy ve Zeytinburnudur. Henüz hangi tarafı destekliyeceği belli olmayan ilçelerde de hadiseler patlak vermeğe başlamıştır. Meselâ Çatalcada teşkilâttan 550 kişi, Kuranı tutan ilçe idare kurulu değişmediği taktirde D. P den istifa edeceklerini açıklamışlardır.

Kuran taraftarı hizip ise, ilçe idare kurullarını kendilerine çekmeğe çalışmaktadırlar. Eyüp ve Adalar ilçeleri idare heyetlerine işten el çektirme gayretleri bundan ileri gelmektedir. Karargâhçıların baskısı ortaya çıkan hadiselerle kendini belli etmeğe başlamıştır. Bütün gayretlere rağmen Fatih ilçe başkanı nihayet istifa etmek mecburiyetinde kalmış, Kemâl Aygünün ricasıyla bu istifa geri bırakılmıştır. Ne var ki bu sefer Fatih ilçesindeki 40 kişi il idare kuruluna tekrar müracâat ederek Sargutun durumunun gözden geçirilmesini istemişlerdir. İl idare kurulu bu mesele üzerinde durmaktadır. Gerçi Kuran ekseriyetinin hakim olduğu il idare kurulu Sargut meselesini yine bir neticeye bağlıyamıyacaktır ama kesip atamıyacaktır da.

İstanbul D. P. teşkilatındaki hiziplerin devamlı çarpışması Aygünü de üzmektedir. Kendisi bu meseleleri ortadan kaldırmak için il başkanlığına getirilmiştir. Ama ortada değişen hiç bir şey yoktur. Aygünün tek muvaffakiyeti hadiseleri fazla dallanıp budaklandırmadan bir müddet geriye atabilmesi olmuştur.

İşte bütün bunlar, o gün Sirkeci-Florya yolunda Başbakan Menderesin kafasını imar hareketleri kadar meşgul ediyordu. Sahil yolunun beton dökülen kısmına memnuniyetle bakan Menderes, İstanbul D. P. teşkilâtının manzarasına bu kadar rahatça bakmamaktadır.

YAZISIZ

Borçlar

İtiraf

4 Aralık 1959 Cuma günü saat 8.30 da C.H.P. Araştırma Bürosunda Büro üyeleriyle C. H. P. Meclis Grubu Başkan Vekili Prof. Fethi Çelikbaş ve Adana Milletvekili Doç. Hamza Eroğlu arasında bir toplantı yapılıyordu. Toplantının konusu, o gün B. M. M. Dışişleri Komisyonunda görüşülecek olan Konsolidasyon Andlaşması idi. Toplantıda hazır bulunanlar, Andlaşmayı incelemişler ve Hükümete sorulması gereken soruları tesbit etmişlerdi. Toplantıda bu sorulara son şekilleri verildi.

Dışişleri Komisyonu aynı gün saat 10 da toplandığı vakit Hükümeti Dışişleri Bakanlığı Ticaret ve Ticari Anlaşmalar Dairesi Başkanı Elçi Oğuz Gökmenin temsil ettiği görüldü. Oğuz Gökmen, bu andlaşmayı altı ay müddetle Pariste Avrupa İktisadi İşbirliği Teşkilâtının bulunduğu La Muette Şatosunda OECE üyesi Devletler ve Birleşik Amerikanın temsilcilerinin katıldıkları bir konferansta müzakere etmiş ve onu Türkiye adına imzalamıştı. Bu itibarla, Konsolidasyon konusunu izah ederken yapacağı açıklamalar, vereceği izahlar büyük bir önem taşıyordu.

Fethi Çelikbaş
Sürükledi...

Oğuz Gökmenin Andlaşmayı izahında sonra, Doç. Eroğlu böyle bir Konsolidasyon Andlaşmasının yapılmasına niçin lüzum görüldüğünü sordu. Bu konuda, Gökmen tarafından verilen izahat pek ilgi çekiciydi. Gökmen, ariere borçların tasfiyesine dair ikili anlaşmaların devamı takdirinde büyük dış ticaret zorluklarıyla karşılaşılmış olacağını açıkça söyledi. Gökmenin verdiği rakamlara göre, eğer bu Konsolidasyon Andlaşması yapılmayıp da arierelerin tediyesine ikili tasfiye anlaşmalarına göre devam edilseydi, 1959 da 141 milyon dolar borç ödememiz gerekecekti. Halbuki, şimdi, ancak 34 milyon dolar ödemekle mükellef bulunuyorduk. Aradaki fark 107 milyon dolardı. Bunun gibi, Konsolidasyon Andlaşması sayesinde 1960 da 78,5 milyon dolar ve 1962 de de 32.6 milyon dolar eksik borç tediyesinde bulunmak imkânını elde etmiş oluyorduk.

Yine Gökmenin verdiği izahata göre, Konsolidasyon Andlaşması aslında 1.400 milyon dolara varan borçlarımızın sadece 448 milyon dolarını kapsamaktadır. Bu rakamın içine, mukavele faizi de dahildir. Konsolidasyon Andlaşması gereğince bu borçların tediyesi 12 yıl içinde kademelendirilmiş olup bu 12 yıl esnasında vaki tediye gecikmesi dolayısıyla ödeyeceğimiz gecikme faizi miktarı da 90 milyon dolardır. Gökmen, bu arada, 4 Ağustos 1958 de sağlanan moratoryumun, Konsolidasyon Konferansının, uzaması üzerine kendiliğinden 6 aydan 10.5 aya çıkmış olduğunu da belirtmiştir.

"Keşke borçlansak"

Başbakan Adnan Menderesin Edirnede D. P. nin borçlanma siyasetini göklere çıkaran konuşmasından sonra, yetkili bir devlet memurunun Hükümeti temsilen B. M. M. nin bir Komisyonu huzurunda verdiği bu izahat, D. P. nin iktisadi politikasının memleketimizi, dış ödemelerini yapamıyacak hale düşürdüğünü açıkça göstermek bakımından çok yerinde oldu.

Komisyon çalışmaları esnasında, Prof. Fethi Çelikbaş da önemli bir noktaya temas etti: Borçlu vaziyetinde olan Türk tüccarlarının büyük bir kısmı, aslında borçlarının Türk Lirası karşılığını Merkez Bankasına yatırmışlardı. O zaman kur dolar başına 2.80 lira idi; şimdi ise, transfer 9 lira üzerinden yapılacağına göre aradaki farkı kim karşılıyacaktı ? Çelikbaş, çok yerinde olarak, bu farkın Hazine tarafından ödenmesi gerektiğini ileri sürüyordu. Komisyon üyelerinden Samet Ağaoğlu ile Fahreddin Ulaş, Çelikbaşın maksadını tamamen anlayamamışlardı. Fakat, Çelikbaşın teklifi, Sıtkı Yırcalıdan da destek bulunca, Hükümet temsilcisi Gökmen, Çelikbaş ile Yırcalının müşterek görüşüne uygun bir beyanda bulundu.

Dışişleri Komisyonu bu hafta da çalışmalarına devam edecektir. Geçen hafta, Oğuz Gökmen iki önemli soruyu cevaplandıramamıştır. Bunlardan birincisi, Konsalidasyon Andlaşmasının şumulü dışında bırakılan görünmeyen kalemler, rehne bağlanmış borçlar, Devlet borçları ve beynelmilel andlaşmalardan doğan borçlarla hususi andlaşmalar gereğince hâlâ ihracat gelirlerimizden kesilmek suretiyle ödenen borçların ayrı ayrı yekûnlarına dairdir. Gökmen, bu soruyu cevaplandırırsa, borçlarımız konusuna hayli ışık tutmuş olacaktır.

Oğuz Gökmen
Tescil etti...

Meclis bilmelidir

İkinci soru bundan da önemlidir. Gerçekten Andlaşmada, OECE Konseyince Türk istikrar programı hakkında alınan bir kararla Türk Hükü-

1960 Bütçesi

1960-61 Mali Yılı Bütçe Kanunu Tasarısının Meclise verilmesi münasebetiyle 1 Aralık 1959 günü Maliye Bakanı Hasan Polatkan, malûm D.P. edebiyatı ile dolu bir de meç verdi. Maliye Bakanı 1951 den bu yana her yıl olduğu gibi, 1960 - 61 bütçesinin de denk olduğuna iddia etmiştir.

Bunu kabul için evvelâ, 1959 - 60 bütçesinin -yâni hâlen cari olup Şubat 1960 sonunda nihayete erecek olan bütçenin- denk kapanıp kapanmayacağını araştırmak gerekiyor. Şimdiye kadar yayınlanan tahsilat rakamları yeterli olmadığı için bu hesaplarda doğrudan doğruya tahsilat rakamlarına başvurmağa imkân yoktur. Ancak, tahsilatın muhtemel neticesi hakkında bazı tahminler yapmak başka suretle mümkün olmaktadır. Gerçekten, cari bütçedeki tahsilat tahminlerinin dayandığı esas faraziyelerden biri, bu devre içersinde 550 milyon dolarlık ithalâtın tahakkuk edeceği faraziyesi olmuştur. Bu faraziye muhtelif resmi şahıslar tarafından müteaddit defalar tekrar edildiği gibi, Avrupa İktisadi İşbirliği Teşkilâtına -OECE- bildirilen rakam da budur. Bu miktar ithalâtın yeni ithal kuru -yani 9 TL = 1 $- üzerinden Türk lirası olarak kıymeti 4.950 milyondur. Cari bütçenin gerekçesinde ithâlden alınan istihsâl Vergisi için 780 milyon lira ve Gümrük Vergisi için de 700 milyon lira varidat tahmin olunmuştur. İthâlden alınan İstihsal Vergisinin tahmini yekun ithalâta nisbeti % 16 ve Gümrük Vergisinin tahmini yekûn ithalata nisbeti de % 14 dür. Cari bütçe yılı içinde fiilen tahakkuk edecek olan ithalâttan bu nisbetlere eşit miktarda İstihsâl Vergisi ile Gümrük Vergisi tahsil olunacağını da kabul edeceğiz.

Şu halde, cari bütçe yılı içinde fiilen ne kadar ithalât yapılması muhtemeldir? Resmi istatistiklere göre, Mart 1959 -dahil- -Ekim 1959 -dahil- içinde eski kur -yani 2,80 TL = 1 $- üzerinden 771.267 bin liralık ithalât yapılmıştır. Acaba, Kasım 1959 - Şubat 1960 devresi içinde ne miktarda ithalât yapılması muhtemeldir? Cari bütçe yılı içinde, şimdiye kadar yayınlanan aylık rakamlara göre en çok ithalât Mart 1959 içinde yapılmıştır. Bu ay içindeki ithalât 105.551.000 liradır. Hiçbir suretle muhtemel olmamakla beraber, Kasım 1959- Şubat 1960 devresindeki dört ayın herbirinde aynı miktarda ithalât yapılacağını farzedelim. Bu takdirde, bu devre içinde de 422.204.000 liralık ithalât yapılacak demektir. Böyle olunca, Mart 1959-Şubat 1960 devresi içindeki yekûn ithalât 1.193.491.000 lirayı aşamıyacaktır. Bu miktarın yeni kur üzerinden kıymeti ise 3. 836.221.000 liradır. Şu halde, cari bütçenin dayandığı ithalât tahminlerinde en aşağı 1.113.779.000 liralık bir hata yapılmıştır.

Bu tahmin hatası neticesinde, ithâlden alınan İstihsâl Vergisinde 178.204.640 liralık ve Gümrük Vergisinde de 155.929.060 liralık varidat tahakkuk edemiyecektir. Bu iki verginin hâsılat tahmini'deki hatası cem'an yekûn 334. 133.700 liradır. Diğer vergilerin tahsilatının tahminlere uygun olarak neticeleneceğini kabul etsek bile, bütçede en aşağı bu miktarda bir açık olacağı muhakkak gibidir. Kaldı ki geçen yıllarda Gider Vergisi, Gelir Vergisi ve Kurumlar Vergisi hâsılatındaki artışların bellibaşlı sebeplerinden biri, enflâsyonist fiyat artışları idi. İstikrar siyaseti neticesinde cari bütçe yılı içindeki fiyat artışları, eski yıllardaki hızı takip etmediğine ve üstelik, özel sektörde istihdam hacminde bir daralma olduğuna göre, bu vergilerin tahsilatının da tahminlere uygun olarak tahakkuk etmemesi muhtemeldir. Nihayet bazı İktisadi Devlet Teşekküllerinin Hazineye olan vergi borçlarını -ezcümle, Gelir Vergisi, Kurumlar Vergisi, İstihlak Vergisi ve hatta Gümrük Vergisi- borçlarını ödemediği kuvvetle söylenmektedir. Maliye Bakanı, yeni bütçe içki dahi yeni vergiler konmayacağını söylediğine göre sonuna geldiğimiz bütçe için de aynı faraziyeyi kabul edebiliriz. Hükümetin, seçimlere gitmek istediği ve bunun için, yeni bütçeye köy bütçelerine yardım tahsisatı olarak 617 milyon lira koyduğu bir devrede, bütçeden tasarruf imkânları da pek büyük değildir. Bu durumda, cari bütçenin önemli bir açık vermesi ihtimali büyüktür.

Hasan Polatkan
Tabii ki denk!..

Hükümet, bu açığı Amerikan Yardımı Karşılık Paralarını ve Kambiyo Karşılık Fonundaki meblâğı kullanarak kapatabilir. Ancak, bu takdirde, bu paralar, İktisadi Devlet Teşekküllerinin yatırım bütçelerinin açığını kapatmak için biraz daha az nisbette kullanılacak demektir. Bu da, ya yatırım faaliyetinde yeni bir kısıntı veyahut amme sektörü yatırımlarının tekrar emisyonla finanse edilmesi neticesine götürebilir. Bu hususta kesin fikirler ileri sürmek için amme sektörünün ve Karşılık Paralar ve Kambiyo Karşılık Fonunun durumunu bilmek lâzımdır. Halbuki, bu konular. D. P. İktidarının nazarında Devlet sırrıdır!

Gelelim yeni bütçeye, Cari bütçede masraf yekûnu 6.247.603.155 liradır. Yeni bütçe ise, 7.621.000.000 liradır. Artış nisbeti % 22,3 dür. İstikrar programı çerçevesi içinde aldığımız krediler 1960 ortasında tükenecektir. Yeni krediler sağlamak imkânı büyük görünmemektedir. Bu seneki ihracatımız, gelecek sene için büyük ümitler uyandıracak mahiyet arzetmiyor. Bütün duraklatıcı tesirleriyle istikrar siyasetinin aynen devam edeceğini kabul edersek, istihsâl ve yatırım faaliyetinde bu yıla nisbetle daha büyük bir hız beklenemez. Şu halde, yeni bütçe cari bütçeye nazaran çok daha büyük bir açıkla kapanacaktır. Bu açığı kapatmak bakımından Hükümetin sahip olduğu imkânlar konusunda söylenecek şey, cari bütçe için söylediklerimizden farksızdır.

Fakat, unutmamak lazımdır ki D. P., elinden gittiğini gördüğü iktidarı kurtarmak için yeniden büyük vaadler politikasına başvurmaktadır. Seçim vaadleri politikasını istikrar programına tercih etmemek ise, 10 yıllık denemeden sonra, herhalde, D. P. İktidarının becerebileceği bir iş değildir.

metinin aynı konudaki bir beyanına atıf yapılmaktadır. Doç. Eroğlu, çok haklı olarak, Meclisçe tasdik edilmesi istenen bir Andlaşmada atıf yapılan bütün metinlerin icabında tasdik edilmek üzere Meclise sunulması gerektiğini söylemiştir. Oğuz Gökmen bu soruya cevap vermemeyi tercih etmiştir. Mesele, hakikaten, bir memurun imkânlarını çok aşmaktadır. Zira, bahis konusu olan vesikalarda, istikrar programının tatbikine OECE nin nasıl nezaret edeceği açıklandığı gibi, Türk Hükümetinin OECE Konseyine müracaatını yaparken bizzat kendi muhtırasında enflâsyonun mevcudiyetini nasıl itiraf etmiş olduğu da bu suretle görülmüş olacaktır. Madem ki Meclisin Anayasayla tanınmış tasdik yetkisi bahis konusudur, C. H. P. bu vesikaların da Meclise sunulması için sonuna kadar uğraşacaktır.

Yatırımlar

Gösteriş = Seçim...

Geçen hafta D. P. ye yakın basında büyük propagandası yapılan bir konu Trakyada yapılacak olan yeni elektrik şebekesi idi. İki taraflı bir anlaşmayla alınan 55 milyon dolarlık İtalyan kredisinden yapılacak olan yeni şebekenin havai hat ve direkleri 60 milyon liraya çıkacaktır. Şebekenin tamamı ise, transformatör ve şalt tesisatıyla birlikte 180 milyon lirayı bulacaktır.

Aslında bu proje, D. P. zamanında yapılan yatırımların büyük çoğunluğu gibi rantabl değildir ve fazla kapasite yaratacaktır. Filhakika, çekilecek olan havai hatlar 150 bin voltluk olup tek devre halindedir. Bu hatlar, dünya normlarına göre ancak 60 bin kw nakledeise rantabl olarak çalışabilir. Türkiyenin şartları bakımından, rantabilite ölçüsünü en geniş bir hesapla 30 bin kw'a indirmek kabildir. Halbuki, hâlihazırda Trakyanın ihtiyacı 5 - 6 bin kw'ı geçmemektedir. Havai hattın inşaatı iki yılda tamamlanacağına göre yine âzami bir hesapla o zamanki ihtiyacın 10 bin kw'ı aşması beklenemez. Şu hâlde, 180 milyon liralık bu yatıran aslında asgari 20 bin kw'lık fazla kapasite yaratacak ve bu yüzden zararla çalışacaktır.

İşin bu tarafının gözden kaçmıyacağını bilen bazı resmi şahıslar, bu fazla kapasitenin Yunanistana elektrik enerjisi satışı suretiyle kullanılacağını iddia etmektedirler. Halbuki, bu mevzuda Yunanistanla hiçbir temas yapılmamış, ciddi bir koordinasyon çalışmasına girişilmemiştir. Kaldı ki bu, teknik bakımdan da pek zordur. Zira, Yunanistanda bu enerjiyi kullanabilecek sanayi tesisleri Türk - Yunan sınırından 3 - 4 bin kilometre uzaktadır. Üstelik, enerji Sarıyardan ve Tunçbilekten nakledilecektir. Bu kadar uzak mesafelerden nakledilen elektrik enerjisinin

Sebati Ataman

Plân mı, gösteriş mi?..

rantabl olması için ise, havai hattın çok daha yüksek tevettürlerde ve nakledilecek elektrik enerjisi miktarının da çok daha fazla olması gerekmektedir.

Aslında, Trakya elektrik şebekesi, Başbakanın Tahrana giderken Diyarbakırda açtığı yatırım vaadleri kampanyasının bir halkasından ibarettir. Yeni vaadlerin başında pek tabii olarak -alışkanlık olacak- şeker fabrikaları gelmektedir. Halbuki, Türkiyede yeni şeker fabrikası yapmak demek, yine fazla kapasite yaratmak, yâni rantabl çalışmayan fabrikalar kurmak demektir. Gerçekten, istikrar programının tatbikinden beri şeker istihlakinde 1/3 nisbetinde bir düşme vardır. Bu durumda, yıllık şeker istihlakimiz halen 300 bin tonun altındadır. Halbuki, mevcut kapasite 400 bin ton, yani fazla kapasite 100 bin ton civarındadır. Bu durumda fazla kapasite yaratmanın bir tek izahı olabilir; o da ihraç imkânlarına sahip bulunmaktır. Halbuki, Türk şekeri hâlen kilo başına 75 kuruştan ihraç edilmektedir. İstihsal maliyeti ise 2 lira civarında olduğuna göre kilo başına zarar 125 kuruştur. Bu yılın ilk 8 ayında 48.500 ton şeker ihraç ettiğimize göre, bu ihracatın Şeker Şirketine yüklediği zarar 60 milyon liraya yakındır. Şu hâlde, Türkiyede yeni şeker fabrikası kurmak, ekonomi için yeni yük yaratmaktan başka hiçbir mânâ taşımaz.

Bu durumda, Türkiyeye iki taraflı bir anlaşmayla kredi açmış olan İtalyanın, OECE de niçin azarlandığını da anlamak mümkündür. İtalya, bu suretle, kendi mallarına, dünya fiyatlarının bir miktar üstünde bir pazar bulmuş olmaktadır. İtalya, bu pazarı bulmaktan başka bir hususla ilgilenmemiştir. Mesela, Türk Hükümetinin bu krediyi hangi yatırım sahalarında, hangi kalkınma planının hangi önceliklerine göre kullanacağını araştırmamıştır. Halbuki, 8 Ağustos 1958 den beri OECE ye vaad edilip de hâlâ tevdi edilmeyen yatırım plânında -gerçi geçen yaz Batı Almanya İktisat Bakanı Erbard'a bir üç yıllık yatırım plânı gösterilmişse de Erhard bunu kifayetli bulmamıştır- bütün bu hususların yer alması gerekecektir. Fakat, plan bir türlü tamamlanıp OECE'ye verilememektedir. Böyle bir plân yapılırsa, yeni krediler de bu plândaki esaslara göre verileceği için yatırım vaadlerini seçim kampanyası taktiği olarak kullanmak artık kaabil olmayacaktır.

D.P. nin bu yeni yatırım vaadleri, herhalde, Müşterek Pazar üyelerini de yakından ilgilendirecektir. Müşterek Pazara girişimiz, muayyen müddetler sonunda sanayimizin Altıların sanayii ile rekabet edecek hâle geleceği ümidini doğurmaktadır. Halbuki, fazla kapasite ve rantabl olmayan tesisler ortaya koyduğu müddetçe, Türkiyede maliyetlerin, değil Müşterek Pazardaki maliyetlerle rekabet etmesi, onlara yaklaşması bile mümkün olamayacaktır. Şu hâlde Müşterek Pazarın müzakerecileri neye bakacaklardır? Semih Günverin kendilerine söylediklerine mi yoksa, Vatan sathında D.P. liderlerinin, halka yaptıkları vaadlere mi?

ÇALIŞMA

Sendikalar

İlk hedefler yolunda

3 Aralık 1959 Perşembe günü Prof. Fethi Çelikbaşın başkanlığında toplanan C.H.P. Meclis Grubu, Ankara Milletvekili Halil Sezai Erkutun, "İşçi ve İşveren Mesleki Teşekkülleri Kanunu Teklifi" hakkında verdiği izahatı dinledi ve bu Kanun Teklifinin Gruba mal edilerek Meclise verilmesini ittifakla tasvip etti. Teklifin hazırlık çalışmaları bir yıl sürmüştür. Avukat Âdil Aşçıoğlunun hazırladığı bir taslak ile, eski hürriyet Partisinin geçen devre Meclise verdiği teklifi esas alan Araştırma Bürosu üyelerinden, aynı zamanda C. H. P. Sosyal Meseleler ve İşçi Davaları İhtisas Komisyonu Raportörü olan Coşkun Kırcayı bir proje hazırlamakla görevlendirmiştir. Bu proje, İhtisas Komisyonunda üç kere müzakere edildikten ve bu arada, mümtaz ilim adamlarından ve sendika liderlerinden de fikir alındıktan sonra geçen Haziranda son şeklini almıştır. Kanun Teklifinin hazırlanmasında Komisyon üyelerinden, Ankaranın işçi milletvekili İsmail İnan, Türkiyede hür sendikacılığın başlamasında büyük yararlıkları Dr. Rebi Barkın, Ankaranın şoför milletvekili Recep Dengin ile Prof. Turhan Feyzioğlu bilhassa gayret göstermişlerdir. Komisyon çalışmalarına Başkan sıfatıyla Halil Sezai Erkut ve İkinci Başkan sıfatıyla İstanbulun eski işçi, milletvekili Ali Rıza Arı riyaset etmişlerdir. Teklif, Grup İdare Heyetince tetkik edildikten sonra, İhtisas Komisyonu üyesi milletvekilleriyle Prof. Çelikbaş ve Ankara milletvekili Hıfzı Oğuz Bekatadan müteşekkil bir heyete havale edilmiştir. Bu heyet, İhtisas Komisyonu Raportörünün izahatından sonra, metinde bazı ufak tadillerle teklifi tasvip etmiştir. Şimdi, Grubun tasvip ettiği metin böylece ortaya çıkmıştır.

Şu çalışmalar, C. H. P. nin, İlk Hedefler Beyannamesinde yer alan taahhütlerini sarih kanun metinleri halinde hazırlamakta nasıl bir ciddiyet içinde olduğunu göstermektedir. Birkaç ay içinde diğer taahhütlerle ilgili metinler de ortaya çıktığı zaman, C.H.P. Türk siyasi hayatında muhalif bir partinin fikir çalışması bakımından eriştiği en Avrupai merhaleye erişmiş olacaktır.

Sendika hürriyeti

Sendikalar hakkındaki teklif, bir Üniversite üyesinin tarifiyle "beynelmilel normlara tamamen uymaktadır" Tasarının esasları şunlardır:

1 — Şimdiki mevzuata göre, fikir işçileri sendika kuramazlar. Hâlen bunun tek istisnası basın mesleğinde çalışanlardır. C. H. P. nin teklifi, sendika kurmak ve sendikalara üye olmak hakkını memurlar dahil bütün fikir işçilerine tanımaktadır.

Şimdiki mevzuat, esnaf yanında çalışanlarla esnafa da sendika kurmak hakkını tanımamaktadır. Bu hüküm, C. H.P. nin teklifiyle kaldırılacaktır. Teklif sendika hürriyetinden herkesi istifade ettirmektedir. Her demokratik memlekette kabul olunan istisnâlar şunlardır: Askerler Gümrük, emniyet, beledi itfaiye mensupları, Vali ve kaymakamlar, Savcı ve hâkimler, Umum Müdür Yardımcısı ve hele üst yüksek memurlarla müfettişler, diplomatlar, hesap uzmanları, Baro ve Tabib Odası üyeleri ve noterler.

2 —Şimdiki mevzuatta, sendika birliklerinin sadece birbiriyle ilgili iş kolları arasındaki sendikalar arasında kurulması tarzında yanlış yorumlanan bir hükmün varlığına dayanan D. P. İktidarı, bilhassa Mümtaz Tarhanın Çalışma Bakanlığı devrinde aksine hareket eden birlikleri, mahkeme kararlarıyla kapatmağa başlamıştır. C. H. P. nin teklifinde ise, birliklerin birbiriyle ilgisi olmayan sendikalar arasında muayyen bir bölge çapında kurulabilmelerine dair sarih bir hüküm vardır. Bu şekilde iki sendika bir araya gelince bir birlik kurulabilecektir. Ayrıca federasyon ve konfederasyonların mütemerkiz ve kuvvetli olmalarını sağlayan kıstaslar konmuştur.

3 — Şimdiki mevzuatın aksine, C. H. P. nin teklifi, sendikaların siyasetle meşgul olmalarına izin vermiştir. Sendikaları sadece, siyasî seçimlerde aday gösteremiyecekler, siyasî partilerin teşkilâtı içinde yer alamayacaklar ve onlara mali yardım yapamayacaklar, ve onlardan mali yardım alamıyacaklardır. Sendikalar, genel kurulları 2/3 ekseriyetle, muayyen partilerin veya adayların seçimlerde desteklenmesi için üyelerine tavsiyede bulunabileceklerdir. Ancak, sendikaların üyeleri arasında siyasî kanaat farkı gözetmeleri men edilmiştir.

4 — Şimdiki mevzuata göre, bir sendika kolaylıkla kapatılabilir. Siyasi faaliyetle uğraşmak, sendika idarecilerinin sendika gelirlerini sendikanın maksatları dışında kullanmaları gibi sebepler bile bunun için kâfi gelebilir. C. H. P. nin teklifinde ise, İngiltere ve Amerikada olduğu gibi, sendikaların kapatılmamaları prensibi kabul edilmiştir. Bunun iki istisnası vardır: Anayasa nizamını devirmeğe teşebbüs ve Devletin mülki bütünlüğünü ihlâl. Milliyetçi Türk işçisinin, bu gibi yollara tevessül edecek bedbahtları zaten kendinden saymadığı malûmdur.

5 — Şimdiki mevzuata göre, bir sendikayı kapatmak için Sorgu Hâkiminin muvakkat kapatma kararı vermesi yeter. Aslında bu karar ilânihaye hükmünü icra edebilir. Çünkü, kanunda Sorgu Hâkiminin muvakkat kapatma kararıyla işin mahkemeye sevki arasında geçmesi gereken azami süre tesbit edilmemiştir. C.H.P. nin teklifinde bu süre bir haftadır.

Halûk Şaman
Ne dese ki?..

6 — C. H. P nin teklifi, sendikalara üye olmak için 18 yaş şartını, 16 yaşa indirmiştir.

7 — Sendika, birlik, federasyon ve konfederasyonların milletlerarası teşekküllere katılmak hususunda Hükümetten izin almaları mecburiyeti kaldırılmış ve bu husus tamamen serbest bırakılmıştır. Ancak, eğer Temyiz Mahkemesi, bir milletlerarası teşekkülün Anayasa nizamını devirmek veya Devletin mülki bütünlüğünü ihlâl etmek için çalıştığı yolunda karar verirse, böyle bir milletlerarası teşekkülden çekilmek mecburiyeti konmuştur.

8 — Mevcut mevzuatta sendikalara tanınan hakların yanısıra grev ve lokavt yetkisi de tanınmıştır. Bu konuda ve kollektif iş mukavelesi konusunda hazırlanmakta olan Teklif de son şeklini almak üzeredir.

9 — İşverenlerin işçi sendikalarına müdahalesi, sarı-sendikacılık ve sendikalı işçilerin ve sendika idarecilerinin teminâtı hakkında bugünkü mevzuatı, çok aşan yeni hükümler getirilmiştir.

10 — Siyasi iktidarın sendikaları emir kulu hâline getirmesini ve sendikaları satın almasını önlemek için sendikaların Devletten ve iktisadi devlet teşekküllerinden malî yardım alması yasak edilmiştir.

11 — Sendika üyeliği aidatının İşveren tarafından işçi ücretlerinden kesilmesi esası kabul edilmiştir.

Şimdi bu Kanun Teklifi görüşülürken D. P. li işçi. milletvekillerine düşen önemli bir vazife vardır. Partilerinden kovulmak pahasına bu Teklife oy vermek. Aksi halde, bu milletvekilleri, işçi temsilcisi vasfını kaybedeceklerdir.

DÜNYADA OLUP BİTENLER

Batı Dünyası

Uçan Sulh Meleği

Geçen Perşembe sabahı gece saat 19.30 da Amerika Birleşik Devletleri Başkanı Dwight David Eisenhower Beyaz Saraydan ayrıldı, Washington hava alanına geldi ve Amerikan Hava Kuvvetleri Nakliye Servisinin kendisine tahsis ettiği Boeing 707 uçağına bindi. Uçak saat tam 8.15 te hareket etti. Aynı saatlerde Kahirede bir Arap bakkal, bir Alman gazetecisine şunları söylüyordu: "Eisenhower mi?- Eğer Ruslar Aya bir peyk atmasalardı, Amerikan Cumhurbaşkanının canlı bir sputnik gibi dünyanın etrafında dönüp dönmeyeceğini o zaman görürdük!" Hür Dünyanın canlı sputniki geceyarısı vardığı Labrador Benzin İkmal Üssünde bir saat kadar kaldıktan sonra, dev uçak Ciampino Hava Meydanına müteveccihen hareket etti. Başkan geceyi uçakta geçirdi. MATS servisinin bu uçağı gerçi Başkanın özel uçağı değildir. Amerikan Hava Kuvvetlerinde Amerikan resmî şahsiyetlerinin seyahatlerinde kullanılmak üzere hizmet gören üç 707 den biridir. Fakat, Başkan son Batı Avrupa seyahatini de bu uçakla yaptığı için her nevi konforu haizdir. Başkan, hususî doktoru Tümgeneral Snyder'in günlük muayenesinden geçtikten sonra, uçakta rahat bir uyku uyudu. Sabah erken uyandığı zaman, refakatindeki heyetin, İtalyada söyleyeceği resmi demeçler için hazırlamış olduğu tasarıları okudu ve tasvip etti. Cuma günü tam öğle vakti Dev 707 Ciampino Hava Alanına indi. Başkan, başta İtalya Cumhurbaşkanı Giovanni Gronchi, Başbakan Antohio Segni ve Dışişleri Bakanı Guiseppe Pella olmak üzere bütün İtalyan Kabinesi tarafından karşılandı. Mutad merasimden ve beyanıhoşamedi demeçlerinden sonra iki Cumhurbaşkanı, Ike'in misafir kalacağı Quirinale Sarayına -İtalya Cumhurbaşkanının resmi ikametgâhı- hareket ettiler. Yolda hafif bir yağmur çiseliyordu. Nitekim, Başkan Romadan ayrılırken, meşhur İtalyan güneşinden mahrum kalmış olmaktan doğan üzüntüsünü ifade edecekti. Yağmur yüzünden sokaklarda fazla halk toplanmamıştı. Tezahüratın fazla olmayışı İtalyan Hükümetini çok üzdü. Fakat, bu işin en büyük davacısı olarak ortaya çıkanlar Komünistler oldu! Togliatti'nin partisi, Ike, Atlantik Kuvvetleri Başkomutanıyken ne zaman İtalyaya gelse, "Amerikalı, yurduna dön!" diye nümayişler tertip, eder ve o zaman İçişleri Bakanı olan Segni'nin polisleriyle komünistler sokaklarda dövüş ederlerdi. Halbuki, İtalyan Komünist Partisi şimdi, Ike'in ziyaretinin en hararetli taraftarı kesilmişti. Daha seyahat haberi çıkar çıkmaz, Partinin Merkez İcra Komitesi bir tebliğ yayınladı ve seyahatten duyduğu memnuniyeti belirtti! Şimdi ise, Togliatti, büyük düşmanı Roma Belediye Başkanı Urbano Cioccetti'yi beceriksizlikle itham ediyor, Ike'a karşı yapılan "saygısızlık" tan onu mes'ul tutuyordu.

Adenauer

Zikri ile fikri bir değil..

İki Cumhurbaşkanı Quirihale'ye gelince, bir saat kadar özel bir görüşme yaptılar ve dünya meselelerini gözden geçirdiler. Bu arada, Başkanın yaveri -ve oğlu- Binbaşı Eisenhower'le karısı Romayı alelade turistler gibi ziyaret ediyorlardı.

Torunlarım

Bu görüşmeden sonra Başkan istirahate çekildi. Başkan, öğle yemeğinden sonra, Beyaz Sarayla temasa geçerek Amerikadaki işler hakkında bilgi aldı ve gereken direktifleri verdi. Ike, öğleden sonra saat 7,30 da Quirinale Sarayına dönerek, İtalyan Başbakanı Segni, Dışişleri Bakanı Pella, Dışişleri Genel Sekreteri Grazzi, Büyükelçi Brosio ve Elçi Cippico ile Mr. Murphy, Büyükelçi Zellerbach, General Goodpaster, Tercüman Albay Waters, Binbaşı Eisenhower ve Elçi Horsey'nin hazır bulundukları bir çay partisine katıldı. Bir saat süren bu çayda Devlet adamları dünya meselelerini müzakere ettiler. Gece saat 10 da Cumhurbaşkanı Gronchi Ike'ın şerefine Quirinalede büyük bir ziyafet verdi. Ziyafeti bir kabul resmi takip etti. Cumartesi sabahı saat 9,20 de Ike, refakatinde İtalyan Savunma Bakanı Andreotti olduğu hakle Meçhul Asker Âbidesine bir çelenk koydu. Bu merasimden sonra Amerikan Büyükelçiliğine giden Başkan, orada Büyükelçiliğin 900 mensubuna bir hitabede bulundu. Baba Ike, heyecandan titreyen bir sesle ve pek az Devlet adamının erişebildiği büyük bir samimiyetle konuşuyordu : "Amerikanın her zaman her yerde sevilmediğini biliyorum. Benim vazifem, bizi sevmeyen insanları da, Amerikanın sulh içinde, âdil bir sulh içinde yaşatmaktan başka gayesi olmadığını anlatmaktan ibarettir. Dört tane torunum var. Elbetteki ki onların benim bulduğum aynı imkânları bulmaları, benim yaşadığım aynı hayatı, hattâ daha iyisini yaşamaları için uğraşacağım." diyordu.

Sabah saat 10 da Ike, Başbakanlığın bulunduğu Viminale Sarayına giderek bir gün önceki çayda bulunan İtalyan şahsiyetleriyle resmî görüşmelere başladı. Görüşmeler öğleye kadar sürdü. Saat 1,15 de iki Cumhurbaşkanı Başbakan tarafından şereflerine verilen öğle yemeğinde bulunmak üzere Villa Madame'ye geldiler. Cumartesi günü saat 17,30 da Quirinale Sarayında, iki Cumhurbaşkanının da iştirakiyle büyük bir resmî toplantı daha akdedildi. Saat 19 da sona eren bu toplantıyı müteakip Ike ile refakatindekiler Ike'ın Gronchi şerefine Amerikan Büyükelçiliğinde -Villa Taverna- vereceği yemekte bulunmak üzere hazırlanmağa gittiler, Smokingin mecburi olduğu ziyafette hanımlar dâhil tam 44 kişi davetliydi. Yemek saat 18.30 da sona erdi ve iki Cumhurbaşkanı Quirinale Sarayındaki dairelerine çekildiler.

Evvela tesanüd

Başkan, İtalyan Devlet adamlarıyla yaptığı dört görüşme esnasında onlara şu teminatı verdi:

Dünyaya bakış

Doğu-Batı Münasebetlerinde Yeni Safha

Sovyetler Birliği Başbakanı Nikita Krutçefin Birleşik Amerika Cumhurbaşkanı Dwight D. Eisenhower'le "Camp David" de yaptığı görüşmeden beri, dünya basınında en çok bahsi geçen konu, iki blok arasındaki yumuşama konusudur. Acaba Sovyetler, yine, aldatıcı bir barış taarruzuna mı girişmişlerdir? Yoksa, iki blokun da sağlam bir barışa doğru ilerleyeceklerini ümit etmek için ciddî sebepler hakikaten mevcut mudur?

Aslında, iki bloku da uzlaşmaya doğru iten kuvvetli faktörler vardır ve bu faktörler, bugün her zamankinden daha belirli bir hale gelmiştir.

Evvelâ, askeri bakımdan, iki blok hemen hemen muvazene halindedir. İki blokun stratejik atom bombardımanı kapasitesini inceleyen en bilgili müşahitler şu kanaattedirler: İki taraftan biri, diğerine ilk baskını yaptığı takdirde, karşı tarafı çok ağır bir şekilde tahrip etmek imkânına maliktir. Ancak, ilk baskını Batı bloku yaparsa, Sovyet tarafındaki muazzam tahribata rağmen, Sovyet blokunun stratejik füzeler sahasında daha ileri oluşu, ona, mukabil taarruzunda Amerikan üslerini ve sanayi bölgelerini tahripte yeter derecede başarılı olmak imkânını vermektedir. Buna karşılık, ilk baskını Sovyet bloku yaparsa, Batı blokunun mukabil stratejik taarruzunda önümüzdeki birkaç yıl füzelerden ziyade dev bombardıman uçaklarına dayanmak zorunda oluşu, bu mukabil taarruzun aynı derecede başarılı olmak imkânını azaltmaktadır; buna rağmen, Sovyet baskınından geriye sadece 800 tane dev Amerikan uçağı kalması bile, Batı blokuna Sovyet arazisinde korkunç tahribat yapmak İmkânını verir. Görülüyor ki, iki taraf da tahrip kudreti bakımından sonsuza erişmişlerdir. Birinin sonsuzun üzerine diğerinden fazla bir miktar eklemesi, karşılıklı münasebetleri değiştirmez, sadece, mevcut muvazenedeki istikrarsızlığı arttırır.

İktisadi ve sosyal sahada da iki bloku uzlaşmaya sevkeden bazı önemli unsurlar vardır. Sovyetler Birliği artık iktisadi gelişmesinin son safhasına yani yüksek istihlâk safhasına girmek üzeredir. Yıllarca süren disiplinli ve çok sert bir iktisadî ve kültürel kalkınma gayreti neticesinde, Sovyet halkı artık daha fazla istihlâk malı ve daha fazla serbesti istemeğe başlamıştır. Stalinin ölümünden beri Sovyet dünyasında bu yönde önemli gelişmeler vardır. Krutçef, milletine, 1971-72 de Amerikan istihlâk standartlarına varacağını vaad etmiştir. Amme hizmetlerinin çok geniş ölçüde gelişmiş olması, ister istemez, bir ademi merkeziyet cereyanına yol açmıştır. Ademi merkeziyet daima bir miktar serbestliği de beraber getirir. Ceza mevzuatındaki ıslahat, mecburi iş kamplarının geniş ölçüde tasfiye edilmiş olması, Pasternak gibi "İnkârcı"lara, Molotov ve Malenkov gibi "Parti düşmanları" na karşı girişilen tedip ve tasfiye hareketlerinin kansız oluşu, Sovyet cemiyetinin derinliklerindeki değişmelerin önemini göstermeğe, yeter. Stalinin ölümünden beri peyk memleketlerin dahilde farklı bir politika takip etme temayülleri de, eskisinden daha çok müsamahayla karşılanmaktadır. Bu değişikliklerin Sovyet cemiyetini halen, Batılı ölçülere yaklaştırdığını söylemek elbette ki mümkün değildir. Fakat, Sovyet cemiyetinin Batıda cari medenî ölçülere henüz varamamış olması, bu değişikliklerin varlığını inkar etmek için sebep olamaz. Stalinin ölümünden sonra başlayan bu gecikme içinde geriye dönüş gibi görünen tek hâdise, Macar isyanının hunharca bastırılışıdır. Macar isyanına müdahale etmemek, Sovyetler Birliği için, Sovyet blokunun hiçbir ciddî müeyyideyle karşılaşmaksızın ve hiçbir mukabil tâviz sağlanmaksızın çözülmesinin kabil olduğunu ve Dulles'ın "geri itme" politikasının pek âlâ başarı kazanabileceğini kabullenmek, bir nevi aciz izhar etmek demek olurdu. Bu aciz izharı neticesinde milletlerarası komünizm bütün Doğu Avrupa peyklerinde müthiş bir darbe yemekten kurtarılamazdı Kremlin, Macar isyanına müdahale ederken; bu düşüncelerle, Sovyet blokunun ve milletlerarası komünizm hareketinin bir bütün olduğunu göstermek istiyordu. Bu bütünlüğü ve bloklaşmayı tanımak istemeyen Yugoslav komünizmine karşı Kremlinin büyük kızgınlığının sebebini de burada aramak gerekir. Fakat, Moskovanın, Sovyet blokunun Batı bloku karşısındaki bütünlüğünü muhafaza arzusunun varlığı, Sovyet blokunun teşkil ettiği bütün dahilinde bazı değişikliklerin olmadığına ve olmıyacağına muhakkak surette delâlet etmez.

İşte bilhassa füze sahasındaki çok ağır askeri masraflar, toplumun içinden gelen daha fazla refah ve daha fazla serbestliğe doğru değişme arzuları ile Devlet siyaseti arasında çelişmeler doğmasını gerektirmekte ve Sovyet toplumunun gelişmesinin Devletçe engellenmesi neticesinde çıkacak türlü rahatsızlıkların tohumunu taşımaktadır.

Bunun karşısında, Batı tarafında da lideri uzlaşmaya iten bazı ekonomik faktörler vardır. Askeri masrafların yükü arttıkça, ileri kapitalist memleketlerde iktisadi muvazeneyi muhafaza etmekle beraber iktisadi gelişmeye, -Sovyet blokuyla rekabet edebilecek- bir hız üzerinden devam edebilmek gitgide güçleşmektedir. Geleneksel yaşayış tarzlarını imkân nisbetinde muhafaza arzusu, Batının kapitalist memleketlerinde, çok ağır iktisadi yüklere katlanmaktansa, karşı tarafla uzlaşmaya gitmek temayülünü doğurmaktadır.

Birleşik Amerikayla Sovyetler Birliğini birbirleriyle uzlaşmaya doğru sevkeden amiller, daha şimdiden bazı sahalarda zımni anlaşmalar doğurmuştur. Cenevredeki Atom Denemelerinin Durdurulması Konferansında kaydedilen çok önemli ilerlemelerin yanısıra, bundan da önemli olarak, iki tarafın da denemeleri bilfiil durdurmuş olmaları bu zımni anlaşmalardan biridir. 1958 Ağustosundan beri, her iki tarafın Ortadoğu işlerine müdahale etmek yolundaki heveslerini şimdiye kadar görülmemiş derecede frenledikleri de farkediliyor. Nihayet, Sovyetler Birliği, Batı Berlin üzerindeki tehdidini kesmek ve Çin - Hint anlaşmazlığında tarafsız davranmakla, ilerki müzakereler için iyi niyet gösterileri yaparken daha bir kaç ay öncesine varıncaya kadar, Zirve Konferansı konusunda diplomasi tekniğinin bütün inceliklerine başvurarak ağırdan alan Birleşik Amerika birdenbire Zirve buluşmasını kabul edivermiştir.

Şüphesiz, uzlaşma kolay olmayacaktır. İki taraf da, pazarlıkta en fazla avantajı sağlamak için azami gayretiyle çalışacaktır. Bir tek konferansla bütün ana davaların hepsinin tamamen halledilemiyeceği muhakkaktır. Hatta, hayal kırıklığı ve kızgınlıktan doğan buhranlı zamanlar görmemiz de muhtemeldir. Büyük ihtilâfları halletmek zirvede veya daha alt kademede muhtelif temasları ve halkların karşılıklı olarak birbirlerini daha yakından görüp tanımalarını gerektirecektir. Uzlaşma ancak, uzun yıllar devam edecek ve çok sabır istiyecek bir vetirenin sonunda gelecektir.

Kaldı ki uzlaşma sâdece, iki tarafın barışı istikrarlı bir muvazeneye istinat ettirmeleri demek olacaktır. İki taraf harp ihtimallerini azaltmak yolunda, çalışacaklar, anlaşmalar bu yol üzerinde vuku bulacaktır. Fakat, harp ihtimalleri azaldıkça, iki ideolojinin, yeryüzünde kendilerine taraftar kazanmak için refah ve kültür sahasındaki mücadeleleri ve bu mücadelelerin gelişmemiş memleketleri cezbetme gayretleri üzerindeki tesiri büsbütün artacaktır.

1 — Amerika Bay, "K" ye Hür Dünyanın emniyet ve hürriyetini sarsacak, tesanüdünü bozacak hiçbir taviz vermeyecektir. Genel bir silâhsızlanma andlaşması yapılıncaya kadar, Amerika, müttefiklerine askeri yardıma devam edecek, hatta askeri malzeme teslimatını hızlandıracaktır.

2 — Başkan, önümüzdeki Zirve Konferansında atom denemelerinin durdurulması ve Berlin konusunda makûl anlaşmalara varılacağını ümit etmektedir. Fakat, genel silâhsızlanma konusunda ancak mahdut bir ilerleme olacaktır. Almanyanın birleştirilmesi konusunda fazla anlaşma ümidi şimdiki halde yoktur.

Görüşmelerin sonunda yayınlanan müşterek tebliğde de, Cumhurbaşkanı, Atlantik İttifakının politikalarının esasını teşkil ettiğini; gelişmemiş memleketlere yardıma diğer Batı Devletlerinin de katılması gerektiğini ve hür memleketler arasındaki dış ticaret tahditlerinin azaltılması yahut daha ileri tedbirler alınması için çalışacaklarını bildiriyorlardı.

Papaya ilk ziyaret

6 Aralık Pazar sabahı saat 9.15 de Ike, Quirinale Sarayından Başkan Gronchi'ye veda ederek ayrıldı ve Vatikan Devletinin hudutlarına dâhil oldu. Saat tam 9,25 de, tarihte ilk defa olarak, Vatikan İsviçreli Muhafızlar Bandosu Amerikan ve Papalık marşlarını çaldı. Başkan, Santa Damase Sarayının merdivenlerinde Monsenyör Nordane tarafından karşılandı. Asansörde ise Majordom Monsenyör Callori di Vignale lâcivert kürklü siyah cübbesi içinde bekliyordu. İkinci katta, Rafael'in freskleriyle süslü büyük bir salonda Amerika Birleşik Devletleri Başkanına Papa Giovanni XXIII ün nezdine kadar refakat edecek olan 2 büssolanti, 4 sediari ve 6 İsviçreli Muhafız merasim üniformalarını giymiş olarak bekliyorlardı. Bu sırada Santa Damase sancak direğine bask üniformalı jandarmalarla, palatina muhafızları 50 yıldızlı bayrağı çekiyorlardı. Bu küçük kortej, Küçük Taht Salonuna geldiği zaman, siyah günlük cübbesi içinde, Devlet Sekreteri (Dışişleri Bakanı) Kardinal Tardini'nin Ike'ı beklediği görüldü. Bu sırada, bir merasim odacısı Papa Cenaplarına Başkanın geldiğini bildirdi. Papa, Özel Kütüphane Salonunun kapısında beyaz cübbesi içinde göründüğü zaman hafifçe gülümsüyordu. Dünyanın en büyük kudretlerine sahip iki şahsiyet gülerek el sıkıştılar. Kısa bir müddet sonra, merasim odacısının çanı, tanışma merasiminin bittiğini haber verdi. Ike ile Giovanni XXIII Özel Kütüphaneye dâhil oldular. Burada Papa, evvelâ Ike'ı ve âlicenap Amerikan Milletini selâmlayan bir demeç verdi. Papa, Ike'a, sulh için sarfettigi büyük gayretlerden memnuniyetini ifadeyle, dinsizlere lüzumsuz taviz verilemiyeceğinden emin olduğunu belirtti. Görüşme yarım saat sürmüştü. Başkan, yine Kardinallerin refakatinde aynı merasimle uğurlandı.

Antonio Segni

Tesanüt tesanüt...

Vatikandan ayrılırken halk Ike'a büyük tezahürat yaptı. Oraya gitmeden önce sabah ayini için uğradığı Roma Protestan Kilisesi önünde de halk Ike'a büyük tezahürat yapmıştı, Saat 10.45 de Başkan Ciampi no'ya geldi. Başbakan Segni ve Dışişleri Bakanı Pella kendisini selamlamak üzere meydanda hazırdı. Dev Boeing 707 saat tam 11,20 da Ankaraya müteveccihen hareket ediyordu.

Akortsuzlar

Başkan, Müttefiklere ve dostlara, Batı tesanüdünün hiçbir zaman bozulmayacağını belirtirken, Batı Avrupa basını geçen haftanın ortasında General de Gaulle ile Şansölye Adenauer'in Pariste yaptıkları görüşmenin akisleriyle doluydu. Generalle Şansölye, Ruslara karşı takınılacak tavırda şimdilik anlaşmış görünüyorlardı. Daha doğrusu Adenauer, bütün anlaşmazlık sebeplerini bile bile ihmal ediyor ve -en iyi avukatı- de Gaulle'ün bu vazifeyi görmesini söylemeğe çalışıyordu. Bunun için,, de Gaulle'ün Almanyanın Doğu hududu olarak Oder-Neisse hattını kabul etmesine, Stettin ve Breslau gibi bütün Almanların kalbinde yer etmiş tarihi Alman şehirlerini Polonyaya bırakmasına bile ses çıkarmıyordu Çünkü, de faulle, Ruslara karşı aynı sert tezleri savunuyordu. Fakat, Şansölye, Batı Avrupa birliğini sağlamak ve Amerikanın liderliğini muhafaza, etmek olan büyük gayesine darbe vurulmasını kabul edemezdi. Nitekim, Atlantik ittifakı içinde askeri kuvvetlerin tek komuta altında olması prensibini, Fransız Ordusunu Atlantik komutasından çekmek isteyen, de Gaulle'e karşı gayet kuru ve açık bir lisanla savunmaktan çekinmedi. De Gaulle, müstakil bir vurucu atomik kuvvete sahip olmak istiyordu; bundan maksadı ne olabilirdi? Amerika zaten böyle bir kuvveti entegre Atlantik kuvvetlerine temin etmiyor muydu? Fransa böyle bir kuvvete sahip olmak istiyorsa varsın olsundu. Fakat bu kuvveti niçin ittifak komutasının dışına çıkarmak istiyordu?

Maksat, iki gün sonra "New York Times" a açıklanacaktı. De Gaulle, Amerikan birliklerinin Batı Avrupadan çekilmesinde hiçbir mahzur görmüyordu. Fransız vurucu kuvveti kurulunca mesele kalmazdı. Halbuki, Adenauer, Amerikan birliklerinin Batı Avrupadaki varlığını hiçbir vakit yalnız kalmamanın tek teminatı olarak görüyordu. Fransa bu gayeye hizmet ettiği müddetçe, koskoca Almanya ikinci plânda kalmağa razı olmuştu. Eğer de Gaulle bu fikirlerini kuvveden fiile çıkarmağa kalkarsa o zaman Adenauer de boş durmayacaktı.

Batı Avrupada yeni fikir ayrılıklarının tohumları atılmıştı.

Portekiz

Kurtarıcı...

Portekiz Cumhurbaşkanlığı seçimlerinin talihsiz Muhalefet adayı General Delgado, geçen hafta basında mülteci olarak bulunduğu Brezilyadan ilk defa Batı Avrupa merkezlerini dolaşmak maksadıyla çıkıyordu Delgadonun maksadı, Batı Avrupa halk efkârına ve Devlet adamlarına Portekiz milletinin ıstıraplarını anlatmaktı.

Portekiz milletini 30 yıldan beri diktatör olarak idare eden Başbakan Salazar, vaktiyle genç hava subayı Delgadoyu himaye etmişti. Zekâsı, bilgisi ve enerjisiyle Delgado, umumiyetle uyuşuk insanla dolu olan Portekiz Ordusu ve İdare cihazı içinde çabuk yükselmiş ve her çevrede büyük bir itibar kazanmağa muvaffak olmuştu. General Delgado, bu itibarı sayesinde Portekiz Hava Kuvvetleri Komutanlığına kadar yükseldi. Portekizli diplomat ve askerlerin pek yukardan muamele gördüğü NATO da, sadece Delgado müsavi muamele görüyor ve sözünü dinletiyordu. Delgado rejimin adamıydı. Fakat, zekâsı, öğrenme arzusu ve edindiği fikirlere samimiyetle bağlanması onu yavaş yavaş rejimden ve hâmisi Salazardan soğuttu.

Delgado seyahat ediyor ve okuyordu. Kısa zamanda gördü ki bütün bir medeniyet âleminin ortasında korporatist -yani faşist- bir rejim, sadece ve sâdece, Portekizin namının kirlenmesine yarıyordu. Gerçekten, Diktatör Salazar, uyuşturma usulünü kullanmakta Generalissimo Franco'dan da daha ileriye gitmesini bilmekteydi. Alman ve italyan faşizmlerine nisbetle İberya Yarımadasındaki faşizmlerin ayırıcı vasfı, Almanya ve İtalyada halkın gözünü kamaştırma metodunun kullanılması yerine, halkı afyonlaştırma metodunun kullanılmasıdır. Halk, büyük gayretlere çağırılmayacak ve yorulmayacaktı. Aksine, geleneksel bir aşk ve kadın müziği, boğa güreşleri ve fazla rahatsız edilmeden yaşanan bir hayat, uzun ve şerefli tarihten tek kalan yadigar olarak parlak askeri üniformalar ve büyük merasimler... Bir yandan afyonlanan, öbür yandan iç harplerden ve diktatörlük polisinin şerrinden bıkmış olan halk, artık kendi memleketinin işleriyle ilgilenmek itiyadını kaybetmiştir; sefildir, bedbahttır. Fakat, diktatör, sefaletin ve bedbahtlığın derecesini halkın İsyan etmeyeceği raddeye kadar tutmasını bilmektedir. Halk bıkkınlıktan, kendisine karşı hürmetini, insanlık haysiyetini kaybetmiştir, enerjisini, kastanyet şıkırtıları arasında "Ole" diye bağırmak, korridalarda toreadorlara çiçek atmakla sarfetmektedir.

Salazar halkı o kadar uyuşturmuştu ki, işsizlere iş bulmak için yeni yatırım hamlelerine girişmeği bile lüzumsuz görmektedir. Halbuki, Portekiz bunu yapamayacak durumda değildir. OECE Devletleri içinde devamlı suretle altın stoku yapan tek Devlet Portekizdir. Salazar, ne olur ne olmaz düşüncesiyle OECE'nin yıllardan beri yaptığı tavsiyelere kulak tıkar ve faydalı yatırımlara girişeceği yerde altın yığını yaratmakta devam eder durur.

Delgado, diktatörü yıkmak için evvelâ halkın uyuşukluğunu silkip atmak gerektiğini anlamıştır. Seçimlerde aday oluşunun sebebi buydu. Diktatörün kendi adayını kazandırmak için elinden geleni yapacağını biliyordu. Fakat, -her diktatör gibi diktatörlüğü kendi üzerinde kondurmak istemeyen, ama -diktatör olduğu için de bir türlü Avrupa Konseyinin kapısından ayağını atamayan- Salazar, Portekizin bir demokrasi olduğunu isbat etmek için bir takım açık kapılar bırakmayı ihmal etmemişti. Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde muhalif aday gösterilebilmesi, bu açık kapılardan biriydi. Şimdiye kadarki seçimlerde de daima bir muhalif aday çıkmış, fakat, her ne hikmetse, bu muhalif aday seçim gününden önce adaylığını resmi adayın lebinde ve Salazarı göklere çıkaran kasideler okuyarak geri almayı da ihmal etmemişti. Delgado aynı yolun yolcusu değildi. Ona da, evvelâ çok cazip teklifler yapıldı. Cazip tekliflerin para etmediği görülünce türlü tehditlere maruz bırakıldı. Delgado yılmadı, seçimlerde sonuna kadar sebat etti. Her tarafa gidiyor, ateşli nutuklar söylüyordu. Bir müddet sonra onun ateşi uyuşuk halka da sirayet etti. Halk, yavaş yavaş insanlık haysiyetinin ne olduğunu hatırlamağa başladı. İşte o zaman her türlü haysiyetin düşmanı diktatörün polisi, copla, tabancayla halkın üzerine yürümeğe başladı. Fakat, halk bir kere uyanmıştı, her tarafta Delgadoyu dinlemek için binlerce insan toplanıyor, Delgado bir milli kahraman, bir kurtarıcı olarak karşılanıyordu. Fakat, Delgado tek başınaydı. Arkasında seçim hilelerini önleyebilecek bir teşkilâta sahip değildi. Buna rağmen, 30 yıldır görülmemiş bir başarı kazanarak oyların 1/3 ini topladı.

Yeni kanunlar...

Bu kadarı diktatör için fazlaydı. Derhal yeni kanunlar çıkararak muhalif Cumhurbaşkanı adayların propaganda imkânlarını tamamen ortadan kaldırdı. Bundan sonra, isteyen adaylığını koyabilecek, fakat, propaganda yapamayacaktı! İş bununla da bitmedi. Delgado, milleti tayana teşvik etmekle, vatanın dış düşmanlarıyla işbirliği yapmakla itham edilecek ve mahkemeye verilecekti. Ordudaki sâdık arkadaşları durumu Delgadoya bildirdiler. Delgado, evine gelen polisleri atlatarak Brezilya Büyükelçiliğine iltica etmeğe muvaffak oldu. Büyükelçilik günlerce diktatörün polisi tarafından abluka edildi. Fakat, Brezilyanın demokrat Cumhurbaşkanı Kubiçek işi sıkı tuttu. Uzun müzakerelerden sonra diktatör Salazar, Delgadonun Brezilyaya gitmesine izin vermeğe mecbur oldu.

Salazar

Kanun diye, diye...

Bütün olup bitenlerden sonra, Delgado bir hakikati iyice anlamıştı. O seçimlerle meşru bir şekilde iktidara gelmek istemişti. Halkı isyana teşvik ettiği yalandı. Fakat, gayrimeşrû olan, Anayasaya, kanunlara ve insan haklarına aykırı hareket ederek milletin haklarını gasbeden diktatördü. Bu gayrımeşru diktatör, kendisiyle kansız yollardan mücadele etmenin bütün imkânlarını tıkamıştı. Tek çare, artık isyan etmek ve diktatörü kovmaktı. Delgado tereddüt etmedi. Brezilyadaki menfasından, Portekiz halkına isyan işaretini verdi. Bu işaret üzerine, son beş ay içinde Portekizde tam 5 tane isyan teşebbüsü ortaya çıkarılmıştır. Bunları tertipleyenler arasında, subaylar başta olmak üzere, Üniversite mensupları, sendikacılar, aydınlar ve ileri fikirli Kilise mensupları vardır. Diktatörün polisi, gitgide daha iyi teşkilâtlanan muhaliflerin komplolarını meydana çıkarmakta artık güçlük çekmeğe başlamıştır. İşte, Delgado, bunun üzerine Avrupa seyahatine çıktı. Portekiz halkının niçin isyan etmesi gerektiğini her tarafta cesaretle anlatıyordu.

İşin önemli tarafı, Delgado, her gittiği yerde destek ve sempati buldu. İngiliz liberalizminin temellerinden biri olan "The Economist" dergisi, Portekiz halkı için isyan etmekten başka bir yol kalmadığını açıkça yazıyordu. Çok ciddî "The Times" ise, -Delgadonun İngiltereye İşçi Partisinin misafiri olarak gelmesine kızan diktatörün basınına- şu cevabı veriyordu : "Evet, İngilterenin Portekizle asırlık bir ittifakı vardır ve İngiliz halkı bu ittifakın icablarına hürmetkardır. Fakat, bu topraklarda, memleketlerinde ezâ ve cefa gören bütün hürriyet mücahidleri sıcak bir kabul görmüş ve her zaman için kendi dâvalarını İngiliz halkına anlatmak imkânını bulmuştur. İngiliz milleti, Portekizle olan ittifakına ne kadar hürmetkârsa, bu memlekette teneffüs edilen ve sâdece İngilizlerin değil, her insanin hakkı olan hürriyete karşı da o kadar hürmetkardır."

B. A. C.

Dang - Görüş.

Mr. Colin Cowle nihayet arzusuna nail oldu: Artık, ayrı bir bürosu, şifresi ve bir de kurye çantası olabilecekti. Colin Cowle, 28 Şubat 1959 dan beri Kahiredeydi. Vazifesi, İngiliz - B. A. C. Mali Anlaşması hükümlerine nezaretle görevli İngiliz Mali Misyonu Başkanlığıydı. Fakat. B. A. C. Hükümeti -haklı olarak-

bu Misyona diplomatik statü tanımamıştı. B. A. deki İngiliz menfaatlerini Ekim 1956 dan beri Kanada koruyordu. Colin Cowle da arkadaşlarıyla birlikte Majestenin Kanada Sefaretine sığınmıştı, orada çalışıyordu. Bellibaşlı işlerinden biri de, B. A. C. Hariciyesinden kendisine ait şifreyi kullanmak ve diplomatik valiz haklarının tanınmasını sağlamaktı. Aslına bakılırsa Majestenin Kahiredeki Kanadalı Sefiri, İngiliz meslekdaşının Kanada şifresinden ve valizinden istifadesi için bütün imkânları veriyordu.

İngiltere bu ısrarıyla, B. A. C. ile barışmak istediğini göstermek istiyordu. Fakat, Başkan Nasırı nazlı davranmağa sevkeden muhtelif sebepler vardı. Irakta Abdülkerim Kasım, Nasırı, devamlı surette Arap milliyetçiliğine ihanetle suçlandırıyordu. Bu durumda, Nasırın -Bağdattaki İngiliz sefareti işlese bile- İngiltereyle diplomatik münasebetler kurması güçleşiyordu. Bu güçlükler son zamanlara kadar yenilememişti. Daha 15 gün önce Parise gelen İngiltere Dışişleri Bakanı Selwyn Lloyd, gazetecilere, hayli kötümser beyanlarda bulundu. Fakat, daha önce Londrayı ziyaret etmiş olan B. A. C. İktisat ve Maliye Bakanı Abdülmüneym El - Kaysunî nihayet Başkanı Nasırı ikna etmeğe muvaffak oldu. Abdülkerim Kasımın milliyetçi Arap çevrelerinde artık hiçbir itibarı kalmadığına göre, İngiliz talebinin reddinde daha fazla ısrar etmemek doğru olacaktı. İşte, bunun üzerinedir ki geçen hafta, iki Hükümet diplomatik münasebetlerini tekrar tesis etti. Mr. Colin Cowle maslahatgüzar tâyin olundu. Artık, kendi binası, kendi şifresi ve kendi valizi vardı.

B. A. C. ile İngiltere arasındaki diplomatik, münasebetlerin kurulmasından sonra, Suudi Arabistanın da aynı yolu takip etmesi muhtemeldir. Suudi Arabistan, münasebetleri tekrar kurmak için Bureymi Vahasının kendisine teslimini istemektedir. Fakat, büyük şef, münasebetleri kurmaya razı olduktan sonra, Kral Suudun daha fazla idrar etmesi beklenmez.

1956 Ekimi Süveyş macerasının ikizlerinden şimdi sâdece Fransız, B. A. C. ile dargındır. Gerçi, iki memleket arasındaki ticari ve kültürel münasebetler 1958 Ağustosunda tekrar başlamıştır. Ancak, Fransız Hükümetinin diplomatik münasebetleri kurmak için ileri sürdüğü manasız şartlar bu işi geciktirmektedir. Fransa, Başkan Nasırdan Cezayir milliyetçilerine yardım etmemesini istemektedir, fakat bunu yaparken, devamlı surette Büyükelçi bulundurduğu Rabat ve Tunusta Cezayirli liderlerin nasıl büyük bir, itibar gördüklerini unutmuş gibidir. Ne var ki Fransa, bu yersiz ısrarından vazgeçerse. B. A. C. de. Frahsız - İsrail münasebetleriyle ilgili şartlarında ısrar etmeyecektir.

K A D I N

Sosyal Hayat

Yemek yeme sanatı...

Bir kimsenin terbiye ve karakterini öğrenmek için, bir defa yemeğe çağırmak kâfi derler. Yeni tanışanların anlaşabilmesi için yemek güzel bir vesiledir. Ancak, bir sofra etrafında toplanacak şahısların birbirine uygunluğuna bilhassa dikkat edilmelidir. Birbirlerinden hoşlanmıyan kimseler yemeğe beraber çağırılmamalıdırlar. Eğer bu mümkün değilse -resmi yemeklerde olduğu gibi- sofrada yan yana oturmamalarına itina edilmelidir.

Yemek masası tanzim edilirken davetlilerin dirseklerinin yanlarındakilere dokunmadan rahatça oturacakları şekilde yerler tanzim edilmelidir. Masa örtüsü beyaz ve kullanılmamış olmalıdır. Bir evvelki yemekten işaretler taşıyan örtü, sürahi ve tuzlukla kapatılmış olsa bile, umulmadık bir anda kirini ifşa edebilir. Öğle yemeklerinde cilâlı masalar üzerinde herkesin önüne ayrıca konan küçük örtüler kullanılabilir. Tek parça halinde kullanılan, büyük masa örtüleri kenarlarından 10 — 15 santim sarkmalıdır. Büyük ziyafetlerde beyaz ve sâde tabaklar kullanılmalı, dallı ve çiçekliler pek nâdir tercih edilmelidir. Misafirlerin önüne bir kaç tabağı, iç içe koymak da pek eski bir âdettir ve bu gün bu şekilde sofra tânzimine rastlanmadığı küçük bir dikkatle fark edilir. Yalnız altlık olmak üzere bir tane bulundurulmalıdır. Yemek tabakları sırayla bunun üzerine konur. Eskiden olduğu gibi bütün çatal, kaşık ve bıçaklar da birden sofraya konulmamalıdır. Büyük ziyafetlerde her takım, ait olduğu yemeğin tabağıyla getirilmelidir.

Su ve şarap bardaklarının yeri, tabaktan on onbeş santim uzakta olmalıdır. Peçeteler katlanmış olarak tabağın içinde bulundurulmalıdır. Bunlara çeşitli şekiller vermek, hiç de zevkli bir iş sayılmaz. Su ve şarap sürahilerde bulundurulmalıdır. Mâden suyu ise, açılmadan ve şişesiyle sofraya getirilmelidir. Sofrada en çok iki kişiye bir tuzluk bulundurulmalıdır. İçinde kaşığı bulunan küçük tuzluklar tercih edilebilir. Ziyafet sofralarında karabiber, sirke, yağ ve kürdan bulundurulmalıdır.

Sofrada süs...

Baştan başa çiçeklerle donatılmış bir sofra, hiç de ince bir zevkin eseri sayılmıyor. Küçük sofralarda yalnız bir yerde çiçek bulundurmak, büyük masalarda iki yere koymak sofrada rahat hareket imkânı vermesi, sohbet edenlerin birbirlerini görebilmesi bakımından daha elverişli olarak kabul ediliyor. Ekmekler yemekten biraz önce ve ince dilimler halinde kesilmelidir. Ekmeğin az yenildiği sofralarda, hafif kızarmış bir dilim ekmek, her misafirin peçetesinin arasına konabilir. Ayrıca tabak içinde de sofrada bulundurulmalıdır.

Davetlerde ikram edilecek yemekler, umumiyetle sevilen yemekler olmalıdır. Büyükçe bir akşam yemeğinde yiyecek sırası çorba ile başlamalı, bir iki türlü ilk yemek, kızartma ve salata, hafif bir sebze, peynir, tatlı, dondurma, meyva. Öğle yemeklerinde çorba yerine soğuk

Ziyafette hanımlar

Yemenin de usulü var!..

yiyecekler -Ordövr- verilebilir. Et yemekleriyle kırmızı şarap verilmelidir. Balıkla verilecek şarap mutlaka beyaz olmalıdır. Meyva ile sek şampanya vermek münasiptir. Bir de kırmızı şarabın oda hararetinde, beyaz şarabın soğuk -buzlu değil-, şampanyanın ise çok soğuk verilmesine dikkat edilmelidir. Yemek salonu basit ve ferah olmalıdır. Duvarlarda münasip bir kaç resim bulunmalı, fakat bu resimler kavun, karpuz ve vurulmuş av sahnelerini gösteren cinsten olmamalıdır. Yemek tabakları ne kadar kıymetli olursa olsun yemek salonunda camlı dolaplar içinde teşhir edilmemelidirler. Bunların yerinin kapalı dolaplar ve mutfak olduğu unutulmamalıdır.

Yer tâyini...

Sofrada herkesin oturacağı yeri tâyin etmek ince bir iştir. Yanlış ve beceriksizce yapılmış tertipler göze batar. Yemeğe ev sahibi kadın reislik eder, onun tam karşısına ev sahibi erkek oturmalıdır. Her ikisinin de yanlarına düşen yerler, şeref yerleri sayılacağından ,o topluluğun en yaşlısına veya mevki itibariyle üstün olanına verilmelidir.

Ziyafeti veren yalnız bir erkekse, davetliler arasında sosyal mevkii en ilerde olan kadın yemeğe reislik eder ve erkek onun karşısına oturur. Yerler bir erkek ve bir kadın olmak üzere tertiplenmelidir. Karı koca yan yana veya karşı karşıya gelmemelidir. Yalnız nişanlılar ve bir yıla kadar evli olanlar, -yâni yeni evliler- yan yana oturtulabilir. Bir davete gidilmeden önce kıyafet hakkında tereddüde düşülecek olursa, daveti yapandan sorup öğrenmekde hiç bir mahzur yoktur. Yemeğe tam vaktinde veya biraz sonra gidilmelidir. Ama bu gecikme 15 dakikadan fazla olmamalıdır. Eğer bu müddet uzarsa ev sahibinden af dilemek icab eder.

Ansızın çıkan bir mani yemeğe vaktinde yetişmeğe engel olursa en iyisi vaz geçip, seri bir vasıta ile haber vermektir. Tesbit edilen saatten önce yemeğe gitmek ayıp sayılır. Davetlerde ev sahibi kadına çiçek götürmek sevimli ve nazik bir harekettir. Fakat mecburiyet yoktur. Bu maksatla götürülecek çiçek ne kocaman bir sepet, ne de bir tutam papatya olmalıdır. Bir iki yeşil dal veya yaprakla süslenmiş bir kaç gül, karanfil olabilir,. Buket götürülürken kâğıda sarılmalıdır. Fakat ev sahibine verilirken, kâğıttan çıkartılıp, uzatılmalıdır.

Davetlileri yemeğe ev sahibi kadın çağırır. Sofraya oturuş, davet saatinden en çok 30 dakika sonra olmalıdır. Sofraya oturulurken her erkek yanındaki kadına yardımcı olmalıdır. Meselâ, iskemlesini altına sürmesine ve yerleşmesine dikkat etmelidir. En son oturan ev sahibi hanım olmalıdır.

Yemek tabağa konunca hemen başlamak, beklememek münasiptir. Yalnız herkesten önce tabağı boşaltıp beklememek için ilk yemek alanların biraz yavaş yemeleri lâzımdır. Beğenilen bir yemekten ikinci defa alınabilir, ama üçüncü defa alınmamalıdır. Misafirlerden yalnız biri ikinci defa yemek almışsa, ev sahibinin de onu yalnız bırakmamak için yemek alması nazik bir hareket olur.

Bıçak sağ, çatal sol elde tutulmalıdır: Bir çok Amerikalıların yaptığı gibi, eti parçaladıktan sonra, bu çağı tabağın üst kenarına yan olarak bırakıp, çatalı sağ ele alıp, yemek yemek bazı kimselerin sandığı gibi yeni bir âdet değildir. Sâdece çatalı sol elle kullanamamaktan ileri gelir. Balık yerken hususi bıçak konmamışsa, sol elde tutulacak küçük bir lokma ekmek, sağ eldeki çatala yardımcı olabilir.

Sofrada sigara içmeğe meyva ile başlanabilir. . Kadınlara ikram edip müsaade aldıktan sonra sigaralar yakılırsa daha münasip olur. Yemekten kalkılacak zamanı ev sahibi hanım tayin etmelidir. Salonda davetlilere kahve ve likör ikram edilmelidir. Likör hazım içkisidir. Bunları ev sahibinin kendi eliyle ikram etmesi pek nazik bir hareket olur. Akşam yemeğinden sonra saat 24 e kadar kalan misafirlere çay ve limonata gibi şeyler de ikram edilebilir.

Din ve İnkılâplar

Fatma ÖZCAN

Yakın günlerde, bir imamın İnkılâpları savunduğu haberini, gazetelerden biri çerçeve içine almak suretiyle okuyucunun dikkatini çekiyordu. Evet, inkılâpların aleyhinde bulunanların, dini kara bir kuvvet haline getirenlerin saçma sapan konuşmalarını, yahut davranışlarını hemen hemen her gün gazetelerde okuyanlar, ağızdan ağıza pek çok hadiseler duyanlar için bu haber gerçekten şaşırtıcı ve sevindiriciydi.

Böyle aydın kafalı bir din adamının, aslında çok doğru ve tabii olan sözlerini nadiren duyabilmek bile memleketini seven, yarınını mutlu görmek isteyen herkes için sevinç vesilesi oluyordu. Yalnız bu memnuniyetin altında mevcut olan büyük acı da inkâr edilmez gerçeklerden biridir. Yaşanan yirminci yüz yılda, yer yüzündeki medeni memleketlerin çoğu için din ve dünya meselelerinin çoktan halledilmiş olduğu, ilmin öne alındığı, yaşamanın esas ve gayesinin müsbet davranışlarda toplandığı malûmdur. Her yeni gün yeni çalışmalar ve hamleler için yaşanmaktadır. Dünden faydalanıp bu günü yaşamak, yarını bu günden iyi yapmak görüşlerinin çıkış noktası olmaktadır. Halbuki biz, gerinin taraftarlarına karşı, 86 yıl önce, yâni Cumhuriyetle beraber getirdiğimiz dini, devlet ve dünya işlerinden ayıran bir görüşü savunanı "Atatürkün bu memlekete bıraktığı en büyük miraslardan birisi inkılâplardır. İnkılâpların aleyhinde olmak, bu memlekete yapılacak en büyük fenalıktır." diyeni alkışlıyoruz.

Dini kötüye kullananların süratle arttığı, küstahça ve izansızca isteklerde bulunmak cesaretini gösterdiği, maddi menfaatler uğruna dinin ûlviliğinin yok edildiği ve istismar vasıtası yapıldığı halde, vicdanını temiz tutup, kendini ayırabilen ve inandığı fikri savunmaktan çekinmeyen din adamlarının hâlâ mevcut oluşunu sevinçle karşılıyor, yeninin ve ilerinin öncülüğünü yapanlara gösterilmesi icab eden saygıyı, taassuptan yana olmayanlara duyuyoruz. Böylece, yıllarca önce izahı ve çözümü yapılmış problemlere yeniden dönmekle bir hayli geride kaldığımız batı medeniyetine ulaşabilmemiz için göstereceğimiz gayretin aksine bir tempo ile, doğma inanç ve bilgilerle ilimden uzaklaşmayı tercih edip, karanlığa meyletme temayülü gösteriyoruz.

Bütün istismarların dinin gerçek yapısına aykırılığı herkesçe malûm olduğuna göre, maddi menfaatler uğruna yücelik ve mâneviliğin kaybolacağı, öz değerini kaybeden dinin, bazı ellerde kötüye kullanılacağı ve bilhassa bilgiden yoksun insanlar içki, çürük inançlar edinmek ve menfaate âlet olmaktan başka hiç bir fayda temin etmiyeceği aşikârdır.

En iyisi zararın neresinden dönülse kârdır deyip, iş işten seçmeden, kara kuvvet sesini daha fazla yükseltmeden, hâdiseler ortaya konulup, üzerinde durulmalıdır. Zira dini kötüye kullananlar, bugün tâviz verenlerden yana görünseler bile, davranışları, er geç parti meselesinin üstüne çıkacak ve halli pek müşkül bir memleket meselesi olarak görünecektir. İşin şimdiden ele alınması, sâdece memleketimizi korkunç ellerden ve hâdiselerden korumak için sarf olmuş bir gayret olacaktır.

KİTAPLAR

AĞABEYİM MUSTAFA KEMAL

(Makbule Atadan anlatıyor. Yazan Şemsi Belli, Ayyıldız Matbaası 1959, Ankara, 102 sayfa 250 kuruş).

Daha çok adı şair olarak bilinen Şemsi Belli, bu yılın 10 Kasımında Atatürkle ilgili bir kitap yayınladı. Kitabın tam adı, "Makbule Atadan anlatıyor : Ağabeyim Mustafa Kemal" dir. Yazarın, daha doğrusu nakilin iddiasına göre bu kitap Türkiyede ilk defa ses kayıt cihazları ile hazırlanmıştır. Şemsi Belli bunu şöyle anlatıyor:

"Sayın Makbule Atadanı ziyarete giderken, yalnız bir gazeteci, bir röportaj muharriri olarak hareket edilemezdi. Anlatacağı her şey yarına intikal edecekti. Her hatıra Atatürkün tarihini yazacak olan yarının müellifine belki de malzeme olacaktı. Bu itibarla çok dikkatli olmak lâzımdı... Geçmiş günlerin tarihi vakıalarını tesbit ederken gelecek günlerin endişesini gözden uzak tutmamak gerekiyordu...

Makbule Atadanın anlattıklarını yalnız kalemimle tesbit etmeği kâfi bulmadım.. Herhangi bir yeri yanlış not edebilirdim... Yahut yazılarımı hazırlarken not ettiğim bir hatırayı sehven ihmal edebilirdim. Hattâ Atatürkle sathi derecede yakınlık peydah ettiği halde onun en yakını gibi görünen bazı kimseler tarafından mülakatın sıhhatine sadık kalmadığım iddia edilebilirdi, Bütün bu ihtimalleri dikkate aldığım içindir ki Türkiyede belki ilk defa, kalemsiz kağıtsız bir röportaj yaptım.

Sayın Makbule Atadanın ilk kelimesinden son kelimesine kadar bütün mülakatımızı sesli olarak makinenin şeritlerine tesbit ettim... Sizin bu satırlardan sonra okuyacağınız notlar, evimde ses makinesini çalıştırarak kâğıda geçirdiğim hatıraların aynıdır. Aslına sadık kalmak için anlatılanlara kendimden hiç bir şey ilâve etmediğim gibi, ifade ve üslubu da aynen, muhafaza ettim..."

Evet, Şemsi Belli Atatürkün hayatta kalan son akrabasından -röportaj banda alındığı zaman hayatta olan son akrabasından- naklettiği hatıralara "kendimden hiç bir şey ilave etmedim" diyor. Doğrusu tevazu göstermiş.. Zira başkaca hiç birşey olmasa bile o kadar çok "nokta" ilâve etmiş ki yetiyor da artıyor bile. Hemen her cümlenin sonu en azından iki üç nokta ile bitiyor. İşte önsözün de önsözü olan yazıdan iki üç cümlecik ve noktaları: "Bu kitap, bir roman değil... Bir tarih değil... Belki muazzam Atatürk tarihinden bir tek sayfası..."

Ağabeyim Mustafa Kemal kitabı noktalarının, virgüllerinin bolluğuna rağmen ilgi çekici bir kitap. Zira anlatılanlar kardeşinin ağzından kaleme alınmış. Gerçi bu anlatılanların içinde pek bilinmeyeni yok. Hattâ bunların büyük bir kısmı daha evvelden kaleme bile alınmış. Ama gene de bütün bu hikâyeleri Makbule Atadandan dinlemek daha yerinde oluyor. Şemsi Bellinin tek marifeti de burada. Banda anlatılanları, bir ilkokul talebesinin bile anlayabileceği bir edâ ile ve tam bir magazin üslubu ile kaleme almış.

Şemsi Belli
Telli nâkil...

Kitap, önsözün önsözü, önsöz, Atatürkün çocukluk yılları, Anadoluya geçtiği günler, Muhtelif Cepheleri, Siyasi hatıralar, Çeşitli Notlar ve Son Günleri bölümlerine ayrılmıştır. Ayrıca kitapla, Atatürk ve Makbule Atadanla ilgili bazı resimler de yer almıştır. Ancak bu resimler de daha önce neşredilmiş ve bilinen resimlerdir.

Ağabeyim Mustafa Kemal adlı kitapta Makbule Atadanın ağzından Atatürkün annesi ile babasının nasıl evlendikleri, küçük Mustafanın yaramazlıkları, Samsuna çıktığı zaman İstanbula annesine çektiği telgraf niçin evlenmediği, kaç defa ağladığı, en sevinçli günü, hiç âşık olup olmadığı, sevdiği şeyler, kindar olup olmadığı, ablasının okumasına niçin müsaade etmediği ve daha bunlara benzer bir hayli magazin röportajı sualinin cevabı yer almaktadır. Evlerinde Atatürk kütüphanesi yapanlar mutlaka bu kitaptan da bir tane edinmelidirler.

BÜYÜK RESSAMLAR, HAYATLARI ve ESERLERİ

(Yazan Sadun Altuna, Hayat kitapları, 215 sayfa 600 kuruş).

Son zamanlarda iyiden iyiye gelişen baskı ve cilt tekniğinin bir örneği olan Büyük Ressamlar adlı kitap, kültür hayatımızda gerçekten bir boşluğu doldurmaktadır. Hayat mecmuasının tesislerinde hususi bir kağıt üzerine tifdruk usulü ile basılan kitap dünyanın belli başlı ressamlarının kısa biyografileri ile meşhur olmuş eserlerinin röprodüksiyonlarını ihtiva etmektedir. Biyografiler, iyi bir magazin biyograficisi olan Sadun Altuna tarafından kaleme alınmıştır. Muhtelif ansiklopedilerin ve biyografik eserlerin karıştırılması sonunda ortaya çıkan notlardan meydana gelen ressamların biyografileri gerçekten akıcı bir dille kaleme alınmıştır. Ressam tarafı da kuvvetli olan Sadun Altuna, hazırladığı kitaba koyduğu büyük tabloların kopyalarının seçiminde de son derece dikkatli davranmıştır. Bu yüzdendir ki, dikkat, itina, zevk, bilgi ve anlayışla teknik mükemmeliyetin bir araya gelmesinden meydana çıkan Büyük Ressamlar adlı kitap son yıllarda Türkiyede basılan ve yayınlanan kitapların en nefislerinden biri olarak kaydedilebilir.

Büyük Ressamlar adlı kitapta Leonardo Da Vinci, Raphael, Michelangolo, Titian, Pieter Brueghel, Rubens, Rembrandt, El, Greco, Valesquezin biyografileri ve bazı belli başlı tabloların röprodüksiyonları yer almaktadır. Kitabı süsleyen tablo adedi 64 dür.

Kapağını Leonardo da Vinci'nin Mona Lisa adlı meşhur tablosunun süslediği kitaptaki resimler maalesef bütün baskı mükemmeliyeti ve zarafetine rağmen orijinal renklerle basılamadığı için bu, Büyük Ressamların tek noksanını teşkil etmektedir. Mamafih, "bu kadarcık kusur kadı kızında da bulunur" diyerek bu kitabı beğenmemek için hiç bir sebep yoktur.

CEMİYET

Oğlunu bekleyen bir baba, geçen hafta içinde İstanbulda söndü. Sönen, başyazarımız Metin Tokerin babası, 67 yaşındaki Ekrem Tokerdir. Ekrem Toker bir müddettir hastaydı. Oğluna, hapishaneye yazdığı mektuplarda, kendisini gördükten sonra öleceğini, bu yüzden onu beklediğini bildiriyordu. Bütün yaşama iradesi, azmi o noktada düğümlenmişti. Nitekim Metin Toker, hürriyetine kavuştuğunun ertesi günü İstanbula, babasının yatağı başına koştu. Baba ve oğul orada sarmaş dolaş oldular. İki gün sonra Ekrem Tokerin doğum yıldönümüydü. Uzun zamandan beri bütün aile ilk defa olarak, hep bir arada, mutlu bir günü kutlayacaktı. Fakat kader müsaade etmedi. Doğumundan tam 67 yıl sonra, adeta dakikası dakikasına, Ekrem Toker ağırlaştı ve derin bir uykuya daldı. Ertesi gün öğle vakti, son arzusuna nail olmuş halde, hayata gözlerini kapadı. Ne bir debelenme, ne bir çırpmış.. Sanki ruhu, kanatlanıp uçmuştu. Ekrem Toker o kadar sakin, öylesine huzur içinde öldü.

Ekrem Tokerin cenazesi Pazar günü Şişli, camiinden kaldırılarak Zincirlikuyu mezarlığına hazin bir törenle defnedildi. Törende, başta İsmet İnönü, merhumun dostları ve oğullarının arkadaşları hazır bulunuyordu. İyi bir insana karşı son vazifelerini yapmaya gelmişlerdi. Dönüşte gözleri dolduran yaşlar, işte bu hissin ifadesiydi.

Ürdünün 24 yaşındaki genç Kralı Majeste Hüseyin I, Londrada kaldığı Savoy Otelindeki dairelerine 30 Kasım, günü baskın yapan gazetecilere şunları söylemeği uygun görmüşlerdir.

Melik Cenapları sözlerine bir sualle bağlamışlardır :

"— Söyleyin bakayım bana: Herkes niçin illâ ki beni evlendirmek istiyor?"

"— Pek müstesna bir insansınız da, ondan!"

Bir başka gazeteci :

"— Prenses Mahmuttan ne haber? Onunla evlenmeyi düşünüyor musunuz ?"

(Prenses Mahmut, Melik Hazretlerinin uzak bir kuzeni olup Haşimi Hanedanına mensuptur; 19 yaşındadır ve Cenevrede ikamet eder.)

Kral, muhabirin sözünü keserek:

"— Tamamen yanlış!".

Diğer bir muhabir :

"— Ya Misis Valentin ?"

Kral neşeli bir kahkaha atarak:

" —Ooooo, o mu? Efendim; onunla görüştük. Gelecek ayın 20 si için de Pariste bir randevumuz var."

Miss Barbara Valentin 19 yaşında, B. B. nin taklidi, güzel bir Alman artistidir. Melik Hazretleri ona geçen ayın sonuna doğru Münihte otelinin önünde arabalarından inerken rastlamışlardır. Gene kadın da o sırada aynı yerde arabasını park ekmekle meşguldü. Bu mesut rastlaşmanın ertesi sabahı Miss Valentin, Melik Hazretlerinin Mabeyncilerinden biri tarafından telefonla aranır ve aynı gece Frankfurt'ta verilecek -300 km. uzak- bir partide bulunmasının, Haşimi Ürdün Melikini pek mütehassis edeceği kendisine bildirilir. Miss Valentin, esasen, böyle zarif davetleri reddetmek âdetinde değildir. Partiden sonra, genç kadın arkadaşlarına şöyle diyordu :

"— Kral iyi Rock'n Rool yapıyor. Ama mamboda şaheser!"

Ekrem Toker ve oğlu
Veda...

Siyasal Bilgiler Fakültesinin 100 üncü yıldönümü büyük sürprizlerle kutlandı... Saat 16 dan itibaren Dil ve Tarih -Coğrafya Fakültesinin bahçesi Hukuk talebeleri ve kendilerini coplarla kovalayan polislerle dolmuştu. Saat 17 de Hukuk talebelerinin içeriye alınmaması camların kırılmasına sebep oldu. Bütün CHP lilerin orada olduğu halde "paşanın" gelmeyişi nazarı dikkati çekiyordu. Halbuki İnönü vaki davete (kimseyi müşkül durumda bırakmamak gayesiyle) icabet etmemişti... Bozuk mikrofonun başına ilk gelen Ankara Üniversitesi Rektör Vekili Ordinaryüs Profesör Ekrem Akurgal oldu. Islıklı, parazitli mikrofonun asab bozucu aksaklıkları içinde, kısa süren bir konuşma yaptı... Son sınıf talebelerinden Yılmaz Mazlumoğlu samimi sarih ve güzel bir hitabe ile programın nutuk faslını kapaması icap ederken, kendisi kürsüden inmeden, şivesinden şarklı olduğu anlaşılan, elleri belinde, ön sıralara kızgın kızgın bakan ve ezbere konuşan bir "ateşli" delikanlı çıktı. Herkesi bir heyecan almıştı, ya abuk sabuk bir şey söylerse, fakat akla ilk gelen çâre zâten bozuk olan mikrofonu daha bozmak oldu, nitekim söylenenlerin yarısından çoğu anlaşılamadı ama "Atatürk, Türk gençliği rejim ve inkilapların bekçisidir dediyse, inkılâpların başına süngünüzü dikip bekleyin demedi" cümlesi sarih olarak duyuldu... Neyse genç ken diliğinden kürsüden indi ve herkes derin bir nefes aldı.. Senfoni orkest rasının kısa ve güzel konseriyle me rasim "kazasız belasız" bitti...

MUSİKİ

Plâklar

Plâk üstünde Türk cazı

Bugün Amerikanın plâk piyasasında Türk musikisi ya da Türkiye ile alâkalı musiki olarak ancak 5 - 6 tane plâk vardır. Bunlardan ikisi, Erdoğan Çaplının "Piano Pasha"sı ile Reha Oğuz Türkkanın hazırladığı "Turkish Delight" adlı yamalı bohça, Türkiyenin yabancı memleketlerde vakar ve ciddiyetle temsil edilmesini istiyenleri tatmin etmekten uzak, herşeyden önce ticari istismar göz önünde tutularak hazırlanmış plâklardır. Bunların yanında Folkways firmasının birkaç yıl önce yayınladığı iki tane halk musikisi ve alaturka plâğı bu sahalarda Türkiyedeki musikinin durumu hakkında, eksik de olsa, yanlış olmıyan bir fikir verebilmektedir. Bunun dışında Türk halk mûsikisini Amerikadaki Ermenilerin doldurmuş olduğu plâklardan başkası temsil etmemektedir.

Sanat musikisi sahasında ise Türkiye ancak üç plâkta varlığını hissettirebilmektedir. Bunlardan biri, üç yıl kadar önce, Fromm Vakfının maddi yardımıyla yayınlanan, İlhan Usmanbaşın Yaylı Kuartetidir -Epic LC 3333- Geri kalan iki plâk ise, caz bestecisi Arif Mardinin parçalarını taşıyan plâklardır. Son aylarda yayınlanan bu iki plâktan birinde Marshall Brovm'un Newport Festivaline, katılan Milletlerarası Gençlik Orkestrası için Mardinin yazmış olduğu "Imagination" adlı düzenleme yer almaktadır. Newport konserlerinden biri sırasında çekilen ve Columbia tarafından gerek stereo, gerekse normal uzunçalan olarak yayınlanan bu plâkta -CS 8073 ve CL 1246- Arif Mardin, Belçikalı tromboncu Christian Kellens'in solosu için ancak bir refakat mûsikisi yazmak zorunda kalmıştır. Bununla birlikte genç bestecinin caz orkestrası renklerine hâkimiyeti ve armoni duygusu, hele temin orta kısmında tromboncu sustuğu zaman, belirli olarak görülmektedir.

Bu plâğın ve Berklee Konservatuarı tarafından yayınlanan ve bir yüzü tamamen Mardinin bestelerini taşıyan, fakat piyasada bulunamıyan, ancak adı geçen konservatuardan sipariş suretiyle temin edilebilen bir başka plâk dışında Arif Mardin, United Artists firmasınca yayınlanan Herb Pomeroy Orkestrası plâğında, bu bestecinin en başarılı düzenlemeleri arasında sayılabilecek iki parçayla adını duyurmaktadır.

Tem seçmede zevk sahibi

Arif Mardinin tem seçmede zevk sahibi bir caz düzenleyicisi olduğu, bu iki plâkta başvurduğu parçaların besteciye verdiği imkanlara bakarak söylenebilir. Her iki plaktaki parçalarında da Mardin, ana temleri de kendine ait olan parçalarla değil, fakat başkalarının temleri üzerine yapmış olduğu düzenlemelerle yer almıştır. Mamafih hemen belirtmek gerekir ki, Avrupa besteciliğinde olduğu gibi, cazda da asıl üstünde durulması gereken tem değil, bestecinin bu temi nasıl işlemiş olduğudur. Mardinin seçtiği temler, "Imagination" olsun, Pomeroy'un plâğında kullandığı, Dizzy Gillespie'nin "Woodyn You" ya da Billy Etrayhorn'un "Lush Life"i olsun, hele armoni ve renklendirme bakımından, düzenleyiciye geniş imkânlar veren, muhayyile açan parçalardır. Mardin, gerek "Imagination"da, gerekse bugüne kadarki en iyi çalışmaları arasında sayılabilecek "Woodyn You" ve "Lush Life"da, bu imkânlardan gerektiği gibi faydalanmış, muhayyilesini çalıştırmasını bilmiştir.

Fakat, Arif Mardinin başarısını belirtirken, bu başarının önceden tesbit edilmiş, bestecinin şahsiyeti ve kabiliyeti dışında kalan bazı sınırlara bağlanmış olduğunu söylemek gerekir. Plâk üstünde neticelenmiş durumlarıyla, her iki parça da, tatmin edici olmaktan uzaktır. Fakat kusur besteci Mardinde değil, Herb Pomeroy orkestrasındadır. Caz bestecilerinin çoğunluğu gibi Mardin de, bu parçalarını adı sanı belirli orkestralar tarafından çalınması için yazmıştır. Caz bestelerinin çoğunda, âdet olduğu gibi, orkestranın solistlerine solo boşluğu ayırmak zorunda kalmıştır. Dolayısıyla, parçanın icra yoluyla gerçekleşmesi, klasik musikiden daha da fazla, orkestra üyelerinin seviyesine, yalnız icracı olarak değil, yaratıcı olarak da seviyelerine bağlıdır. Çünkü bestecinin bırakmış olduğu solo boşluklarını orkestra solistleri, bestecinin yazmış olduğu notaları çalarak değil, kendi musikilerini irticalen çalarak dolduracaklardır. Oysa Herb Pomeroyun orkestrası, bestecinin yazmış olduğu musikiyi nota nota çalmakta olsun, solistlerin şahsi gayretleri zaviyesinden olsun, birinci sınıf bir orkestra olmaktan çok uzaktır. Neticede Mardinin zevkli, ustalıklı, buluşlu musikisi dinleyiciye, her bakımdan daha iyi bir icrayı aratmaktadır.

İlhan Usmanbaş

İkinin biri!..

Pomeroy kimdir?

Arif Mardinin parçalarını United Artists'in "Band in Boston" adlı ve 4015 numaralı -stereo numarası 5015- plâğında çalan Herb Pomeroy orkestrası, son bir iki yıl içinde adını duyurmaya başlamış, ikinci sınıf beyaz cazcılardan meydana gelen bir orkestradır. Pomeroy, daha önce Woody Herman'ın ve Stan Kenton'un orkestralarında çalışmış, sonra da kendi orkestrasını kumruya muvaffak olmuş bir trompetçidir. Fakat, bu işe belirli bir sanat ihtiyacıyla girişmemiş olduğu, orkestrasının çalışındaki üslûpsuzluktan anlaşılmaktadır. Gerçi orkestranın, bestecilerin yazmış oldukları notaları dosdoğru çaldığını belirtmiye lüzum bile yoktur. Zaten bunu yapamıyan bir orkestranın Amerikada şurada burada çalması veya plâk doldurması mümkün değildir. Fakat, hele caz musikisinde, bir topluluktan istenen, nota çalmaktan daha ötesidir.

Orkestranın uslûpsuzluğu, şef Pomeroy'un olsun, orkestra üyelerinin olsun, sözleriyle de doğrulanmaktadır. Pomeroy "Maksadımız, bir araya gelip çalmaktan ibarettir" diyor. Nitekim yapılan da bundan ibarettir. Bir araya gelmek ve çalmak. Fakat neyi, ne maksatlarda, ne gözeterek çalmak? Pomeroy ne sözle, ne de sesle, böyle bir soruya inandırıcı cevaplar verememektedir. Stan Kenton orkestrasından, Kenton'daki swing yokluğu yüzünden ayrılan Pomeroy'un kendi orkestrasındaki swing'sizliğe nasıl tahammül ettiği de henüz izah edilmemiş bir meseledir. Topluluğun swing yokluğunun başlıca sebebi, bir türlü "zıplayamıyan" kuru, cansız, orkestrayı götüremiyen davulcu Jimmy Zitâno'nun kabiliyetsizliğinde aranabilir. Bunun dışında, orkestra solistlerinin hepsindeki şahsiyat kifayetsizliği, çalgılarını çalmasını bilmeleri dışındaki musikişinaslık zaafi, yaratıcılık yokluğu, Herb Pomeroy'un "Band in Boston" plâğı için musiki yazmış Neil Bridge, Bob Freedman, Bob Dogan gibi diğer bestecileri olduğu kadar, bunların arasında en iyisi olduğu görülen Arif Mardini de herhalde hayal kırıklığına uğratmıştır.

TİYATRO

İstanbul

Yeni Piyesler

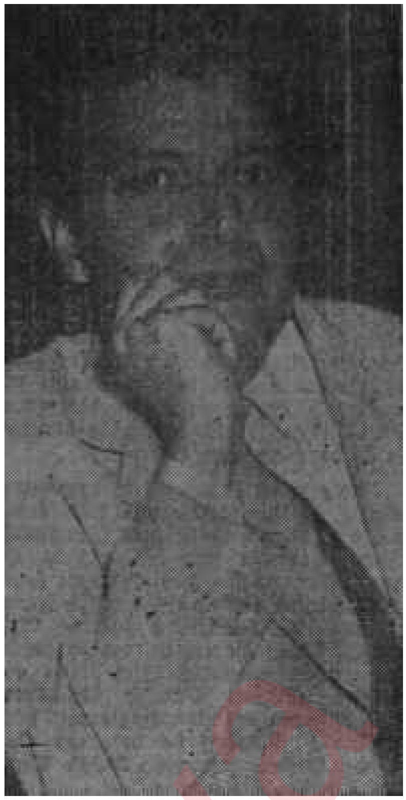
Muhsin Ertuğrulun İstanbula geldikten sonra ilk işi sağı solu yoklayıp münasip gördüğü yerleri hemen perdelerini açacak birer tiyatro hâline getirmek oldu. Sayıları üçe yükselen Şehir Tiyatroları, Lâle Tiyatrosu ve Kadıköy bölümlerinin de açılmasıyla, beşe çıktı. Muhsin Ertuğrul bir yandan belediyeyle işbirliği yapıp Şehir Tiyatrolarının sayılarını arttırırken öte yandan şahsi çalışmasıyla özel tiyatrolar da kuruyordu. Bu özel tiyatrolardan ilki günde iki temsil veren ve yeni bir hüviyet kazanmış olan Karaca Tiyatroydu. Karaca Tiyatroyu hemen yılbaşında açılacak olan Site sinemasının üzerindeki yeni bir oda tiyatrosu takip edecekti. "Muhsin Ertuğrul serisine daha küçük teşebbüslerin malı olan ve haftada iki piyes temsil eden Küçük Sahne ve Oda Tiyatrosu da eklenince İstanbulluların tiyatro yönünden hiç de sıkıntıda olmadıkları ortaya çıkar. Operet ve vodvil toplulukları sayılmazsa İstanbulda bu gün perdelerini açıp kapamakta olan dokuz tiyatro vardır, bunların sayılarının yakın bir gelecekte daha da artacağı muhakkaktır.

Bu dokuz tiyatroda son günlerde afişe çıkmış, ya da çıkacak olan oyunlara şöyle bir bakmakta şüphesiz fayda vardır.

Yeni Komedi Tiyatrosunda Talebe Tiyatroları Festivali bittikten sonra Çetin Altanın "Tahtaravalli" adlı telif oyunu oynanmaya başlandı. Lâle Tiyatrosu ve Eminönü bölümlerinde oynanan piyesler yer değiştirdi; Goldoni'nin "Fettan Kız"ı Eminönü Bölümünde, Namık Kemalin "Akif Bey'i de Lâle Tiyatrosunda oynanmaya başlandı.

Dram Tiyatrosunda oynanan "Hamlet"in yerini Necati Cumalının "Mine" adlı oyunu alacaktır. Fakat bu gidişle "Mine"nin daha çok günler sırasını bekliyeceği muhakkaktır. Mevsim başından beri ful bir salonda oynanmakta olan "Hamlet'in daha bir ay afişte kalacağı şüphesizdir.

4 Aralıkta perdelerini açmış bulunan Şehir Tiyatrolarının Kadıköy bölümü daha önce Ankara Oda Tiyatrosunda oynanan "Devlet İşleri"ni temsil etmeye başlamıştı. Günde - saat 6 da ve 9 da olmak üzere -iki temsil veren Karaca Tiyatroda Kenter kardeşlerin oynadıkları "Salıncakta İki Kişi" İstanbulluların bu güne kadar hiçbir piyese göstermedikleri rağbetle kapalı gişe halinde devam etmektedir. Suarede oynanan John Osborne'un "Burada Gömülü"sü yerini Edmund Morris'in "Tahta Çanaklar"ına bırakmıştır. "Salıncakta İki Kişi"nin yerineyse Ludislaus Fodor'un yine Ankarada Kenter kardeşler tarafından temsil edilmiş olan 'Çöl Faresi' geçecektir. Karaca Tiyatro bu piyesi sahneye koymak için Ankaradan Mahir Canovavı davet etmiştir.

Mahir Canova
Davetli...

Site sinemasının üzerinde Kenter kardeşler, Muammer Karaca ve Necip Filmer tarafından ortaklaşa açılacak olan yeni oda tiyatrosundaysa Müşfik ve Yıldız Kenterle beraber Muammer Karaca çağımızdaki feza denemelerini konu olarak alan modern bir Fransız komedisini oynıyacaklardır.

Mevsim başında oynadıkları Gogol'ün "Müfettiş"i hatırı sayılır bir fiyasko veren Küçük Sahne şimdi Noel Coward'ın "Sözde Melekler" ve Peter Shaffer'in "Beş Parmak" adlı oyunlarını temsil etmeye başlamıştır. Bu oyunlardan sonra Küçük Sahnede oynanmak üzere Alexândre Brefford'un "Sokak Kızı İrma"sı ve Turgut Özakmanın "Biz, Siz, Onlar"ı sıralarını beklemektedir. İstiklâl caddesindeki Oda Tiyatrosunda afişe çıkacak yeni piyes ise geçen yıl Ankara Üçüncü Tiyatroda bir hayli başarıyla oynanan "Gönül Avcısı" dır.

Karaca

"Tahta Çanaklar"

Memleketimiz tiyatrosunda ağırlığın Ankarada olduğu geçen yıllar için tartışma kabul etmez bir gerçekti. Ne var ki Muhsin Ertuğrulla beraber Ankaranın iki güçlü sanatçısı, - Yıldız ve Müşfik Kentetin de İstanbula göç etmesiyle bu ağırlığın Ankaradan İstanbula doğru hissedilir bir şekilde kaydığı görüldü. Ankara seyircisi gördüğü piyeslerin yerine yeni bir piyesin afişe çıkmasını aylarca beklerken İstanbul seyircisi çeşitli tiyatrolarda ardarda karşısına çıkan piyeslerin içinden hangisini seyretmek için seçeceğini şaşırmaktadır. Fakat seyirci bu seçimi yaparken şüphesiz bu yıl Karaca Tiyatroyu ön plânda tutuyor. Çünkü, Karaca Tiyatronun gişesine parasını verirken biliyor ki karşısına ne Küçük Sahnede oynanan lise temsilleri kalitesinde bir "Müfettiş" ne de Oda Tiyatrosunda olduğu gibi tiyatroya hevesli üç beş müptedinin biraraya gelip oynadıkları bir "Şafakla Gelen" ya da "Tapılacak Kadın" çıkmıyacaktır. Karaca Tiyatro İstanbul seyircisinin yıllardır hasretini çektiği akademik anlamda, sağlam oyunlar veren bir tiyatro olmuştur. Ve yine seyirci biliyor ki bu tiyatroya verilen yedi liralara yazık olmamaktadır. Bu Tiyatronun böyle sağlam bir görünüşle seyirci karşısına çıkmasının birinci sebebi şüphesiz memleketimizin belkide en güçlü iki oyuncusuna, Yıldız ve "Müşfik Kentere sahip olmasıdır. İki kardeşin oynadıkları Salıncakta İki Kişi" adlı oyun 15 gün sonra bile ful olan bir gişeyle devam ederken John Osborn'un "Burada Gömülü"sü yerine konulan Edmund Morris'in "Tahta Çanaklar"ı bu tiyatro için yeni bir başarı olmaktadır.

"Tahta Çanaklar" ın geçen yıllar içinde Devlet Tiyatrosunda oynandığını tiyatro meraklıları hatırlıyacaklardır. Eser Karaca Tiyatroda sahneye konulurken, son yıllar içinde "Öfke" adlı piyesteki rolüyle büyük alâka toplayan Müşfik Kenter ilk defa bu piyeste rejisörlük görevini de omuzlarına yükleniyordu.

Devlet Tiyatrosundaki tecrübeden de anlaşılmıştı ki "Tahta Çanaklar" tiyatro edebiyatının güçlü örneklerinden biri olmayın, beylik bir melodram olmakla beraber seyirciyi duygulandırmak yönünden büyük etkileri olan bir oyundur.

Eserin konusu :

Lon Dennison adlı ihtiyar, oğlu Gleen,gelini Clara ve torunu Susie ile bir evde oturmaktadır. Clara ihtiyarla, artık ikinci çocukluğunu yaşamakta olan bu adamla uğraşmaktan bıkıp usanmıştır. İhtiyar, eline ne geçerse kırdığı için yemekleri tahta bir çanak içinde verilmektedir. Clara artık bu ihtiyarla uğraşmıyacağını kocası Glenn'e açar ve onu düşkünler yurduna göndermesini ister. Yaşlı adamı düşkünler yurduna göndermek için para lâzımdır, Glenn, bunun için diğer üç kardeşine yazmış, kardeşlerden sâdece Floyd, Glenn'in davetini kabili ederek yaşlı babayı görmeye gelmiştir. İki kardeş babalarını düş-

künler yurduna göndermeye karar verirler. Fakat aynı zamanda gururlu bir adam olan Lon, düşkünler evine gitmeyi kabul etmez. Glenn'in de içi bir türlü babasını oraya göndermeye razı olmamaktadır. Bu yüzden karısıyla ardı arası kesilmeyen kavgalar olur. Dennison ailesinin evlerine pansiyoner olarak aldıkları Ed Mason adlı bir adam Clara'ya kur yapmaktadır. Clara ne olursa olsun kadınlığının son yıllarını hoş geçirmek istemektedir. Evin telâşesinden de ihtiyardan da bıkıp usanmıştır artık. Bu yüzden peşinde dolaşmakta olan Ed Mason'un kollarına atılır ve kendisini alıp uzaklara götürmesini söyler. Fakat onların sevişmesi evin genç kızı Susie tarafından görülür. Bu olay aile içindeki huzursuzluğun büyümesine yeter de artar bile. Susie büyükbabasını herkesden çok sevmekte ve onun düşkünler evine gönderilmesine içi bir türlü razı olmamaktadır. Fakat evin içindeki buhranın önüne geçmek için de ihtiyarın muhakkak düşkünler evine gönderilmesi gerekmektedir. Glenn, çaresiz babasını düşkünler evine göndermeye razı olurken karısı Clara yaptıklarından pişman, kendisini kocasının kollarına bırakır. İhtiyar Lon komşu evde oturan çalgıcının çaldığı marşla Aloma kalesini fethetmeye giden bir kahraman gibi düşkünler evine yollanırken Susie büyükbabasının yemek yediği tahta çanağı annesine göstererek: "Bunu saklıyacağım" der "birgün ihtiyarladığın zaman ben de yemeğini sana bu tahta çanak içinde vereceğim"..

Ve perde iner...

Reji ve oyun

«Tahta Çanaklar» adlı oyunu sahneye iki türlü koymak mümkündür: Birincisinde ağırlık ihtiyar Lon Dennison'un dramına yüklenip zaten melodram olan eseri iyice gözüyaşlı, mübalâğalı koyu bir melodram haline getirip seyircinin göz pınarlarıyla bol bol oynamaktır. İkinci yol ise Lon Dennison kadar, güzel yıllarının son demlerini yaşamakta olan Clara'nın da bir dramı olduğunu kabul etmek, onun da dâvasında az çok haklı olduğunu görmek ve oyunu böyle bir tutumla sahne üzerine getirmektir. Birinci yolu seçmekle halkın duyguları daha kolay avlanabilir. Fakat oyunu böyle bir açıdan görerek ele almak Clara'yı tamamen katı yürekli bir tip olarak görmek olur ki bu, eseri pek yüzeyden tutmak, işin kolayına kaçmak sayılır. İşte eseri sahneye koyan Müşfik Kenter ilk müsbet notu bu noktada alıyor. Kenter eseri ikinci yoldan yorumluyor, ihtiyar Lon Dennison kadar Clara'nın hattâ Gleen ve Floyd'un, kısacası bir aile çevresinin dramını dengeli bir şekilde seyircisine aksettirmesini biliyor.

Bunun dışında Müşfik Kenterin oyunun her sahnesini düzenli bir şekilde kurduğu, oyuncular arasında bir denge, aksamayan, bir ansamble temin etmeye, oyun boyunca takılmayan, sürçmeyen bir tempo sağlamaya muvaffak olduğu da söylenmesi gereken bir gerçekti.

Lon Dennison'u Zihni Rona oynuyor. Uzun yıllar sahneden uzak kalmış plan Zihni Ronanın bu rolü aksatmadan yürüttüğü söylenebilir. Hele bu oyuncunun, Darülbedeyinin o eski, o tumturaklı havasından sıyrılarak, gene bir oyuncu kadrosunun havasına adapte olması ve şaşılacak kadar yumuşak bir oyun verişi hayretle olduğu kadar sevinçle de karşılanmaya değerdi.

Piyesin en başarılı iki oyuncusu şüphe yoktur ki Clara'da Lâle Oraloğlu ve Glenn, de Şükran Güngördü. Zaman zaman yaşadığı hayata isyan eden, kadınlığını duymak isteyen, zaman zaman da ailesine karşı görevlerini hatırlayıp durulan Clara'yı Lale Oraloğlu variyasyonlu bir oyunla gerektiği gibi ifade etmiyor. Şükran Güngör ise Glenn de bilhassa ses tonlamalarını bulmaktaki ustalığı ile başarıya ulaşıyor. Susie'i oynayan Tolga Tigin ilk defa profesyonel bir sahneye çıkmasına rağmen rolünü doldurmasını bilmiştir. İlerideki oyunlarında hareketlerindeki tutukluktan biraz kurtulabilir, sesini de tek tonlu olmaktan kurtarabilirse pek âlâ iyi bir oyuncu olabilir. Kanaran Yüce ve Sadri Alışık "birer takım oyuncusu olarak ansambl içindeki görevlerini yerine getirirlerken Turgut Boralı vodvillerden kalma bir alışkanlıkla olacak Floyd rolünü ifadelendirmekte fazlasıyla hafif kalıyor.

Netice olarak, Karaca Tiyatroda "Tahta Çanaklar"ın iyi düzenlenmiş bir oyun olduğunu söylemek gerekir. Ne var ki böyle yeni havası olan bir sahnenin "Tahta Çanaklar" gibi melodramlara değil de daha düzgün, daha aklı başında oyunlara rağbet göstermesi dilenir.

Lawrence Olivier "Cariolan" da

Yerini kaptırmıyor...

İngiltere

Yüzüncü Stratford Festivali

Stratford - Avon'da Nisanın 7 sinde başlamış olan Shakespeare Festivali Kasım ayının nihayetinde sona erdi. Bu festival ilk olarak 1879 yılında Stratford'un biracısı Edward Flower tarafından açılışı yapılan festivallerin yüzüncüsü idi. Festivalin yapıldığı şimdiki tiyatro 1926 yılında bir yangını müteakip harap olan ilk "Shakespeare Memorial Theater"ın olduğu yerde Elizabeth Scott'un emriyle 1932 yılında inşa edilmişti.

Bu yılki Yüzüncü Stratford Shakespeare Festivali yalnız temsillerin parlak geçmesiyle değil, bu festivallerde şimdiye kadar Laurence Olivier gibi görülmeğe alışılmış sanatçıların yanısıra temsillere Charles Laughton ve Paul Robeson gibi büyük sanatçıların da ilk defa olarak katılmaları sebebiyle bir özellik taşımakta idi. Festivalin Direktörü Glenn Byam Shaw son derece parlak geçen festivalin son ayında bu görevinden ayrılarak yerine 27 yaşındaki Peter Hall'u bırakmıştı. Bununla beraber Peter Hall'un idaresi altındaki "Bir Yaz Dönümü Gecesi Rüyası" ve "Coriolan" temsilleri de diğerlerinden aşağı kalmadı.

Festivalin en iyi aktörü:

Bütünüyle festivalin en fazla başarı sağlayan eseri "Kral Lear" oldu. Kral Lear'i festivale ilk defa katılan Charles Laughton oynamakta idi. Fakat festivalde en iyi oyuncu olarak seyircileri kendine hayran bırakan "Othello"daki Paul Robeson oldu. Othello'yu oynayan bu 29 yaşındaki Amerikalı zenci sadece ahenkli ve hakim ses tonuyla değil, aynı zamanda kendisinden önce hiçbir aktörün seviyesine ulaşamadığı harikulade bir oyunla da seyircilerini teshir etti. Yalnız festivalde "Othello"nun rejisörlüğünü yapan Tony Richardson bazı İngiliz kritikleri tarafından mizanseninde fazla sert bir tutuma gittiği için yadırgandı. Bazı kritikler ise Desdemona'nın odasına çıkan helezoni merdivenin bir trajediden çok bir komediye yaraşır olduğunu ileri sürdüler. Fakat hepsinin mizansenin lehine birleştikleri bir nokta vardı: O da, Cassio'nun yaralandığı ve Roderigo'nun da öldüğü sahnede Richardson'un sahne ışığından zerrece faydalanmaksızın bu işi o anda sahneye girip çıkan oyuncuların taşıdıkları meşalelere gördürmüş olmasıdır. Bu durum sahneye alışılan-

dan çok daha tesirli bir hava getirmişti.

Olivier Coriolan'da

«Othello"dan sonra "Coriolan" da Laurence Olivier'yi seyredenler onun sanat gücünü Robeson'un dahi gölgeleyemiyeceğine bir kere daha inandılar. Hiç şüphe yok ki Olivier halihazırda İngilterenin en büyük aktörüdür. İngilizlere göre, "Othello"da Amerikalı bir zenci fevkalade başarılı olabilirdi, ama Olivier hâlâ aktörlük tacını başında taşıyordu. Nitekim "Coriolan"da oynadığı o çok cepheli romen generali rolüyle de bu tacı kolay kolay başından çıkarmıyacağa benzemektedir.

Festivalin en eğlenceli temsili ise Tyrone Guthrie'nin sahneye koyduğu "All's Well That Ends Well" oldu. Bu temsilde Shakespeare'in gayesine uygun olarak oyuncular seyircilerine fevkalade neşeli dakikalar geçirtmesini bildiler.. Dr. Guthrie şimdiye kadar yaptığı mizansenlerle kritikleri şaşkınlıktan şaşkınlığa düşüren ama gene de son derece başarılı olmuş mizansenleriyle şöhret yapmış bir sanatçıdır. "Hamlet'i Alec Guinness'e modern elbiselerle oynatan odur. Daha sonra Laurence Olivier ile ortaya daha Ortodoks bir "Hamlet" çıkaran da yine Dr. Guthrie'dir. Hele "Bir Yazdönümü Gecesi Rüyası"ını şimdiye kadar akla gelmedik bir zaviyeden sahneye koyması ve umulmadık bir başarı da sağlaması hâlâ hatırlanmaktadır.

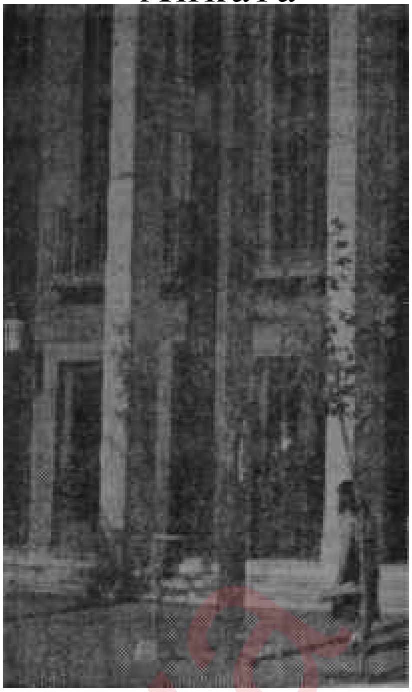
Laughton'un ilham perileri

Festivalin en enteresan temsili ise "Kral Lear" temsilleri idi. Zira bu münâsebetle Charles Laughton "herzaman iyi bir aktör değilse de, daima büyük bir aktör" olduğunu gösterdi. Laugton her temsilde seyircilerinin karşısına başka bir Kral Lear olarak çıkmakta, ilham perisi yerinde ise sade festivalin değil bütün dünyanın en büyük aktörü olduğu fikrini vermekte, ertesi gece ilham perisi onu ihmal etmişse Laughton sanki mesleğinin başlangıcında bir acemi aktör gibi silik kalmaktaydı. Tiyatro anlayışına göre bir aktörün böyle içinden gelişine göre oynaması "beşeri" ve "daha heyecan verici" bir oyun tarzı olarak kabul edildiyse de hele Shakespeare Festivali gibi seyircisi çoğunlukla turist olan temsillerde ilham perilerine göre her gece sanat şahsiyetini değiştiren bir aktörün ortaya şanslı ve şanssız seyirci grupları da çıkaracağından şüphe edilmemek lâzımdır.

100. Stratford-Avon Shakespeare Festivalini müteakip festivalin idaresini Byam Shaw'dan devralıp genç omuzlarına yüklenmiş olan Peter Hall'un bu ananevi festivali bu yıl eriştiği yüksek seviyeye eriştirmesinin güç olacağı sanılmaktadır. Bununla beraber Mr. Hall şimdiden 400. Shakespeare yıldönümü festivali için çok geniş plânlar kurmaktadır.

RADYO

Ankara

Radyoevi
Kapalı kutu!..

Programlar...

1 Kasımdan itibaren Ankara Radyosunda büyük değişiklikler yapıldı ve yeni programlarla bambaşka bir karaktere bürünen radyo eskisine nazaran daha geniş bir dinleyici kütlesi tarafından takip edilmeye başlandı. Senelerden beri raflarda tozlanan, köhne fikirlerle ve bir o kadar da eski makine ile çalışan Ankara Radyosundaki bu değişikliğin esası neye dayanıyordu? Radyo, programlarını değiştirdiği gibi çalışma prensiplerini de değiştirmiş miydi? Bu suale cevap olarak herkes, hattâ Türk radyoculuğunun içinde olmayanlar bile kocaman bir "HAYIR" demekten başka bir şey yapamazlardı. Gerçi dinleyici "Devamı Yarın Akşam", "Perde Arası", "Fezaya Gidiyoruz", "Yeni Besteler", "Türkülerin Hikâyesi" ve diğer bir kaç programı belki merakla takip ediyordu. Fakat bu istasyonun, radyoculuğun tarafsızlık gibi en büyük prensiplerinden birine nihayet riayet ettiğini de kimse iddia edemezdi. Haber bültenlerinde V.C. ye geçenlerin listesi, isnatsız fikirlerle muhalefete çatan bir "Radyo Gazetesi" ve meclisin açılmasıyla yeniden mikrofona çıkan ve hâdiseleri yalnız kendi cephesinden dinleyiciye aksettiren bir "Meclis Saati" hâlâ mevcuttu. Radyonun anteninden arkalarındaki dayılarının baskısıyla imtihan edilmeden radyoya girmiş spikerlerin tatsız ve bozuk Türkçeleri de hâlâ çıkıyordu. Spikerlerden biri geçen gün nöbette yalnız kaldığı için kızmış ve yemek bahanesiyle stüdyoyu terketmişti. O sırada yayınlanmakta olan program sona erince anons yapacak spiker ortalıkta bulunamamış ve ilgililer birbirlerine girmişti. Bunun neticesinde de neşriyata iki üç dakikalık bir ara verilmişti. Vaziyeti öğrendiği zaman hırsından yukarı fırlayan program müdürü derhal bu arkası kuvvetli spikeri nöbetten çıkarmış ve yerine başka birisini getirmişti. Herhalde yabancı bir memleketteki radyo istasyonlarından birinde bu gibi bir hareketin cezası en azından o spikere yol vermekti. Fakat Ankara Radyosundaki spikerin ancak idare tarafından bir cezaya çaptırılacağı ve bu cezanın da yine yukarının baskısıyla kısa bir müddet sonra kaldırılacağı muhakkaktı. Demek ki Ankara Radyosundaki taze program fikirleri, bazı anonslardaki Türkçenin düzgünlüğü, bir radyo istasyonunun naklen yayınlarına benzer naklen yayınlar, bir iki yeni plâktan çıkan duyulmadık ses, radyoya yeni alınan bir kaç elemanın çalışmaları sayesinde ortaya çıkmış desteksiz gayretlerden ibaretti. Bu kısa süreli olacağı tahmin edilen gayretler olmasa prensipsizlik, iltimas ve devlet propagandası ile çalışan Ankara Radyosunun eski haline, hattâ eskisinden daha da beter bir duruma düşeceği muhakkaktı. Radyonun dizginlerini uzaktan çekenler bilmeliydiler ki bir radyo istasyonunu, radyo istasyonu haline getiren yalnız programlar değil, programlardan önce kuvvetli bir prensip, sistemli bir çalışma şekli ve tarafsız yayın yapmaktı. Radyolarımızdaki prensipsizliğin en büyük delillerinden biri de reklâm programlarının durumunda görülüyordu. Devlet teşekkülleri diğer reklâmcılardan daha ucuza zaman satın alabiliyorlar ve kendilerine ayrılan neşriyat saatleri de yine diğer reklâm programlarından daha iyi zamanlara rastlayabiliyordu. Reklâmcılar saat almak için gelip radyo idarecilerini değil, gidip daha yüksek katlara yerleşmiş olanları ziyaret ediyorlar ve işlerini oradan telefonla hallediyorlardı. Bu da radyonun ne kadar baskı altında çalıştığını gösteren en büyük delildi. Ayrıca radyo idarecilerinin elinde reklâm programlarını program bakımından kontrole yarayacak bir yetkisi yoktu. Netice itibariyle son derece kalitesiz reklâm programları tertip ediliyor ve bunlar hiç itirazsız neşriyata giriyordu. Hoş kendi programlarını bile kontrole vakit bulamayan radyo idarecilerine bir de bu vazifeyi yüklemek işin çığrından çıkmasına sebep olabilirdi. Radyolarımızın ve radyoculuğumuzun gerek program cılık, gerekse idare ve sağlam temel lere dayanarak çalışması için uzun zamana ihtiyaç olduğu muhakkak

SİNEMA

Filmler

Bir sonbahar filmi

Önümüzdeki hafta Ankarada gösterileceği haber verilen "Love in the Afternoon -Öğleden Sonra Aşk" adlı film, pek sönük geçmekte olan yeni sinema mevsiminde bir kımıldanışa sebep olabilir. "Öğleden Sonra Aşk" Amerikada ilk defa vizyona çıktığı zaman film tenkitçileri tarafından bir sonbahar filmi olarak vasıflandırılmıştı. Bunun iki sebebi vardı. Ağustos ayının sonlarında gösterilen film o günlerde Amerikada da durgun geçen sinemâ mevsiminde bir sonbahar rüzgârı tesiri yaratmış ve diğer bir iki filmin afişten kaldırılmasına yol açmıştı. "Öğleden Sonra Aşk"a sonbahar filmi denmesinin ikinci sebebi de filmde baş rollerden birini oynayan Audrey Hepburn'nün hayatının sonbaharını yaşayan bir erkeğe tutulmasından ileri geliyordu. Hikâye de gerçekten bir sonbahar aşkının tatlı ve hafif atmosferine sahipti. Seyirci hayata uygun bir aşk hikâyesinden daha çok, kitaplarda rastlanan bir sevda masalının tesiri altında "Öğleden Sonra Aşk"ı seyrediyordu.

Yine bu mevsim Ankarada gösterileceği haber verilen "Funny Face - Sevimli Çehre" adlı filmde olduğu gibi "Öğleden Sonra Aşk"ta da Audrey Hepburn kendinden büyük bir erkeğe gönül vermektedir. Genç kadının canlandırdığı karakter evlenme çağına henüz basmış genç bir kıza aittir. Kızın, kalbini kaptırdığı Amerikalı ise "western"lerin eli her işe yatkın kahramanı olarak tanıdığımız Gary Cooper'ın ta kendisidir. Filmin hikayesi aşk ve aşıklar şehri Paris'te geçer. Audrey Hepburn "Sevimli Çehre"de de kendisinden büyük bir adama, bu sefer Fred Astaire'e aşık olmaktadır. Bu filmin hikâyesi de Pariste cereyan eder. Fakat her iki film arasındaki benzeyiş bu kadarla kalmaktadır. Bu güne kadar gördüklerimizden tamamen değişik bir müzikal film olan "Sevimli Çehre" ile "Öğleden Sonra Aşk" yalnız ihtiyar bir adamla genç bir kız arasındaki aşk bakımından birbirine benzer. Billy Wilder'ın rejisörlüğünü yaptığı ikinci film bir müzikal değil, hoş bir komedidir. Ernst Lubitsch'in en zarif filmlerini andıran bir şekilde çekilmiştir. Hikâye biraz çılgın, biraz hazin, biraz da acı bir hava taşır. Hayatta yapılmayan şeyler için duyulan pişmanlık bu filmin yarattığı tesir neticesinde biraz daha kuvvetlenmektedir. Çünkü "Öğleden Sonra Aşk" her şeyin bir sonu olduğunu seyirciye hatırlatır.

Yorgun çapkın

Rejisör Wilder'ın "Öğleden Sonra Aşk'ta her şeyin bir sonu olduğunu söylemeye çalışmadığı muhakkak. Fakat rol dağıtımı ve filmin umumi havası bu fikrin ortaya çıkmasına sebep oluyor. Gary Cooper'ın canlandırdığı zengin çapkın, ne kadar ateşli ve canlı olursa olsun yüzünün, ve boynunun buruşukluklarla dolu olduğunu saklıyamamaktadır. Filmde görüldüğü gibi bu çapkının kadınları baştan çıkarması günlük hadiseler arasında yer alır. Bu işte kendisine küçük bir çigan orkestrasının ne kadar büyük yardımı dokunduğunu hiçbir kadın farketmez. Çapkın adamın hayatına sevimli ve romantik bir kızın girmesi her şeyi değiştirir. Genç kız tecrübesiz olmakla beraber Amerikalının malum, numaralarına kurban gitmemek için elinden geleni yapar. Neticede kadınların gönlünü en kısa zamanda kazanmasını bilen çapkın adam, kızın masum sevgisinin kurbanı olur. Zaten yaşadığı hayatta onu son derece yormuştur. Farkında olmadan kıza tutulur. Artık diğer kadınlarla olan aşklarına son vermesi icabetmektedir. Yaz ve çigan müziği yaşlı bekâr için sona ermiştir.

"Öğleden Sonra Aşk"ın hikâyesinde genç kızın oynadığı rol nedir? Niçin kendinden yaşlı bir erkek ona kalbini verir? Film, hayalin şuur altı bir noktaya tesir ettiğini mi anlatmaya çalışıyor? Rejisör Billy Wilder'ın "Öğleden Sonra Aşk"ta ne anlatmak istediği açıkca ifade edilememektedir. Fakat Audrey Hepburn'nün canlandırdığı genç kızın orta yaşlı erkeklerin rüyalarına giren romantik bir sembolü temsil ettiği muhakkaktır. Çünkü genç kız filmde yalnız Gary Coopper'ın değil, baba rolünde görülen Maurice Chevalier'nin de en çok sevdiği bir varlık olarak ortaya çıkmaktadır. Her ne kadar iki sevgi arasında büyük bir fark varsa da Audrey Hepburn'nün yaşlı erkekleri oyalayan genç kız rollerinde büyük bir başarıya ulaştığı artık kimsenin gözünden kaçamaz. Bu tip karakterin genç kadına Hollywood tarafından çok yakıştırıldığı meydandadır. "Roma Tatili"nde kendisinden büyük bir erkeği baştan çıkaran, saf genç kız rolü Audrey Hepburn'e verilmişti. "Sabrina"da da Humphrey Bogart gibi yaşlı iş adamının kalbini çalan şık ve akıllı genç kızda da yine Audrey Hepburn'ü görmüştük. Beyaz perdede yaşlı erkeklerle gönül maceralarına girmek bu film yıldızının sanat hayatına ne gibi bir istikamet vermiştir? Bu suale şimdiden cevap vermek oldukça güçtür. Kendisini değişik bir rolde görmek icabeder. Fakat genç kadının kısmetinin olgun erkeklerin beğendiği genç kız rollerinde açıldığı da bir hakikattir.

Babette harbe gidiyor

Geçen Bahar'da aşk maceralarına bir yenisini ekleyen ve gezdiği adamla sonunda evlenen Fransız yıldızlarından birinin filmi bu hafta Ankarada oynuyor. İngiltere ve Fransada "Babette Goes To War - Babette Harbe Gidiyor" adlı filmi çevirirken evlenme ile neticelenen bu aşk macerasına başlıyan yıldızın ismi Brigitte Bardot ve Ankarada gösterilen filmi de "La Parisienne - Parisli Kız"dır. Bardot, çekimi İngilterede başlayan "Babette Harbe Gidiyor" adlı filmde çalışırken 24 yaşındaki Jacques Charrier'le tanışmış ve bu çocuk suratlı genç adamı, aşıklarının listesine derhal dahil etmişti. Fransız seks bombası "Parisli Kız"da da aşk, maceralarına hakiki hayatındakileri andıran bir şekilde devam ediyor. Bu filmin, genç kadının güzelliğini teşhir etmek için çevrilen filmlerden, bir tanesi olduğu muhakkaktır. Oldukça kırpılmış olan "Parisli Kız"ın en güçlü tarafı - eğer filmde güçlü bir taraf olduğunu söylemek icabederse - Henri Vidal ve Charles Boyer'in oyunlarında aranabilir. Netice itibariyle bu film için söylenecek uzun söze lüzum yoktur.

"Parisli Kız" dan bir sahne

Fazla söz lüzumsuz...

S P O R

Futbol

Üçüncü maç

Nice şehrinde güneşli bir havada, fakat ıslak Leo La Grance stadında, Faivrenin, enaz 3 metre ofsayt pozisyonunda bulunan arkadaşı Foıx'e topu aktarışı, yirmibini aşkın Fransızı ayağa kaldırdı. Avrupa şampiyon klüpler turnuvasında, kardöfinale kalacak sekizinci takımı belli edecek olan bu karşılaşmada, Fenerbahçe en az bir beraberlik elde ederse, 8 inci takım olarak kardöfinale yükselecekti. Mağlûbiyet tek farklı olursa üçüncü bir maç, iki ve daha farklı olursa tur atlamak Nice'e kısmet olacaktı.

İşte maçın başındanberi her Nice akınında yerinden fırlayan Fransız seyircisi, bu defa bir gol bekliyordu. Zira Nice santrforu Foix, bariz ofsayt pozisyonunda topu kullanamazsa, bir daha hiç kullanamazdı ve bu fırsat kolay kolay ele geçmezdi. Fenerbarçe müdafaası haklı olarak hakemin ofsaytı göreceğini düşünerek duraklamıştı. Fakat hakem hiç bir hareket göstermemiş, Foıx'in kaleye sokuluşunu, Fransız seyircisinin gürültüsü arasında takibetmişti. Fenerbahçe müdafaası yanılmıştı. Hakem çekti ve ne olursa olsun hakeme güven olmazdı. Durmamak ve Foıx'e mani olmak lâzımdı. Onlar önce vazifelerini yapmalıydılar. Hakemin taraf tutabileceğini de hesaba katmak lazımdı. Bu itibarla oyuna devam etmeliydiler. Hakemin kararını beklemek doğru değildi. Fakat bir kere yanılmışlardı ve Nice takımı kendisini galibiyete götüren golü biraz sonra elde edecekti. Nitekim Nice santrforu kaleye sokulup çok yakın mesafeden topu ağlara gönderince, hakem ancak kımıldadı ve çaldığı düdükle santra çizgisini gösterdi.

Gol, Fenerbahçeyi moralman bozmuştu. Buna arızalı bulunan Canın Fransızlar tarafından kasden tekrar sakatlanması ilâve edilince, Fenerbahçe hücum hattının gücü yarı yarıya azalıyordu. Şimdi bütün iş emektar Lefterin omuzlarına yüklenmişdi ve Fransızlar bir tac atışı ile ikinci gollerini de çıkarınca, üçüncü maç ihtimali biraz azalır gibi olmuştu. Fakat Fenerbahçeyi ne Canın sakatlanması ne de hakemin hatalı kararı ile kabul ettiği ilk gol yıldıramıyacaktı. Onlar bu yabancı sahada iki golden sonra muhakkak birşeyler yapmak hırsı ve azmi içindeydiler. Bu mücadele ise bir türlü semere vermiyordu. Neredeyse maç bitecekti. İdareciler saha kenarında ecel terleri döküyor, bitmesini hiç arzu etmedikleri zaman, koşar adımlarla ilerliyordu. Nihayet Fransız solbeki Carnu'nun bir geri pasını yakalayan Şeref kaleye sokuldu, muhakkak gole gidiyordu. Nitekim bunu kestiren Nice ortahafı Gonzales, çareyi el ve ayakla Şerefi yere indirmekte buldu. Bir anda sahayı bir sessizlik kapladı. Bütün gözler ilk golün kahramanı Çek hakemine çevrilmişti. Bu hareketi de idare edecek miydi acaba? Yoksa Fenerbahçenin haklı penaltısını vermek cesaretini kendinde bulacak mıydı? Nefesler kesilmiş, hakemin kararı bekleniyordu. Bu sessizlik içinde tiz bir düdük duyuldu. Çek hakem penaltı noktasını işaret ederek koşuyordu. Fenerbahçelilerin sevinç gözyaşları içinde kucaklaştıkları bir sırada, haklı penaltıyı dahi hazmedemiyen Fransız seyircisi hakemi protesto ediyordu. Fakat hakem bu gürültüye kulak asmayıp, meşin topu, penaltı yuvarlağının üstüne koymuştu bile.

11 Fenerbahçeli ve saha kenarındaki idarecilerle, tribünlerdeki 100 kadar Türkün sevinci bir anda kesilmiş, bu sevincin yerini büyük bir heyecan kaplamıştı. Öyle ya, Fenerbahçeye 3. maçı kazandıracak bu penaltı ya atılamazsa. Bu Fenerbahçeliler için son kozdu. Leftere güvenmek lâzımdı. Fakat, bu büyük futbolcunun da zaman zaman penaltı kaçırdığına şahit olunmuştu. Hele bu atmosfer içinde penaltı atmak pek de kolay bir iş değildi. Maçın bitmesine de 7 dakika vardı. Bu büyük fırsat kaçırılacak olursa, artık kurtuluş ümidi hiç kalmıyacaktı.

Nasıl olduysa oldu, büyük futbolcu Lefter sakin sakin gelerek topu sol ayağı ile sağ köşeye havale etti Fransızların güvendikleri kalecileri Lamia ise bir an için aldanmış, topun sol köşeden geleceğini hesaplamışdı. Çok kısa bir zaman içinde toparlanıp sağ köşeye atladıysa da, olan olmuş, meşin top ağlarla kucaklaşmıştı. Artık bir üçüncü maç mukadderdi. Fenerbahçeliler sahayı terkederken sevinç gözyaşları içinde kucaklaşıyorlardı. Nice'e yenilmişlerdi ama tarafsız bir sahada üçüncü bir maç daha oynamak hakkını kurtarmışlardı. Rakipleri ile kardöfinale yükselmek şanslarını eşit olarak muhafaza ederek "Leo La Grance stadını terketmekte idiler.

Canın arızası

Maçın başında Fransızların kıyasıya tekmeleri ile sakatlanmasına rağmen büyük bir azimle oyuna devam eden Canın artık takati kalmamıştı. Yürüyerek, hatta ümitle koşarak çıktığı sahayı, menejer Ahmet Erolun sırtında terkediyordu. Maçtan sonra sıkı bir kontrolden geçirilen Canın arızası Fenerbahçe kafilesinin neşesini kaçırmıştı. Doktorlar Canın en az 1 ay futbol oynayamayacağını söylüyorlardı. Bu ise Fenerbahçe forvetinin yüzde elli fire vermesi demekti.

ATÇILIK

(Savcılık eliyle aldığımız tekziptir)

Koşular

Irk muayenesi :

Evvelki haftanın Jokey Klübünün bir yarış yerine yakışır şekilde bastırarak 25 kuruş karşılığında -sembolik bir ücret- sattırdığı resmi yarış programını ellerine alanlar bir hayli tereddüt geçirdiler. Tereddüte sebep (A) grubu Arap atları yarışındaki küçük bir değişiklikti. II numaralı Birnisan adındaki Arap atı müşterek bahis harici bırakılmıştı. Yani at yarışta koşacak, kazanırsa yarışın ikramiyesini alacak ama üzerine oyun oynanmıyacaktı.

Yarış severler bunun sebebini anlayamamışlardı. Bir anda akla bu atın müşterek bahsi bozacak hareketlerde bulunacağı gelemezdi. İyi bir form tutmuştu. Koştuğu yarışların çoğunu (son zamanda) kazanıyordu.

Ne varki yarış severlerin bir favoriyi kaybetme kaygısı kadar YARIŞ KOMİSERLERİ'de bu mesele ile alâkalanıyordu. Birnisan adındaki Arap tayının son günlerde çıkardığı yarışlar Arap tayının göstermesi imkânı olmıyan parlak derecelere varmıştı. Atın yarımkan olduğu iddia ediliyordu. Diğer at sahipleri bu şekilde şüphelendikleri atların yeniden muayene edilmesini haklı olarak istiyorlardı. Bu kabil atlar istedikleri zaman memleketimizin baş Arap atlarını alay edercesine geçmek kudretini gösteriyorlardı. ZİRAAT VEKALETİ YÜKSEK KOMİSERLER HEYETİNE yaptıkları müracaatlar anlayışla karşılanmış ve yarımkan olduklarından şüphe edilen atların Devletin mütehassıs elemanlarından kurulu Beş kişilik muayene heyeti tarafından Irk ve eşkal bakımından muayene edilmelerine karar verilmişti.

Ya oyuncular :

Yarış Komiserleri endişelerinde haklı idi. Mesele Birnisanın yarımkan olup olmadığı davası değildi. İyi bir at yarışı seyircisinin bir atın oyun haricinde tutulmasındaki sebepleri bilmesi gerekirdi. YARIŞ KOMİSERLERİ, bir atın bahsi müşterek harici koşturulması kararını halkın ziyanına sebep olabilecek bir ihtimal gördüğü zaman alırdı. O halde Birnisanda ne vardı da böyle bir karara varılmıştı?

Hafta ortasından memleketimizin bir numaralı ayak mütehassısı Prof. Tevfik Başar'ı Birnisanın boksuna götürdüler. Tayın iki ayağının tandonlarında ateş vardı. Ve buzlu su ile tedavi ediliyordu.

Prof. Tevfik Başar aynı zamanda bir yarış komiseri idi. Durumu gördükten sonra diğer komiser arkadaşları ile görüştü. Birnisanın ayakların daki bu arızanın sıkı bir koşuda bir topallık tevlit etmesi ihtimali vardı.

Tayın kudreti malumdu. Hakkında pek çok şey söyleniyordu. Şayet hiç kimsenin günahı olmadan tay yarışı bırakacak olursa yarış seyircilerinin bunu nasıl tefsir edeceği meydanda idi.

Bu derece açık hakikatlar ve bizzat bir YARIŞ KOMİSERİNİN şahidi bulunduğu bir vakıa karşısında verilen karar hiç şüphesiz mükemmeldi... ve YARIŞ KOMİSERLERİNİ bu hassasiyetlerinden dolayı ayrıca tebrik etmek gerekirdi.

Diskalifiye edilen :

Yine IRK MUAYENESİNE tabi tutulan birkaç atın ismi Yarış severlerin dilinden düşmemektedir. Arap atlarının iyilerinden olan III Esen bu isimlerde en fazla dikkati çekenlerdendir. III Esen Zaman Zaman çok büyük atları geride bırakmasını bilmiş, bazen de bir tek at geçemeden yarışı bitirmiştir. Attaki bu istikrarsızlığın kendinden mi yoksa dışardaki tesirlerden mi ileri geldiği üzerinde durulacak bir meseledir. Şayet IRK MUAYENESİNDE III Esenin Arap atı olduğu meydana çıkarsa aynı vaziyet devam edecekmidir?

Öte yandan geçen sene vuku bulan bir hâdiseyi yarış severler çok iyi hatırlıyorlardı. Koştuğu bütün yarışlarda birinci gelen Jale adındaki at yarımkan olduğu iddiası ile diskalifiye edilmişti. At sahibi ZİRAAT VEKALETTİ ARAP ATLARI MUAYENE KOMİSYONU tarafından verilen bu karara karşı DANIŞTAYA müracaat etmiş ve kararı bozdurarak atının tekrar yarışlara girebilmesini sağlamıştı. Demekki ZİRAAT VEKALETİ ARAP ATLARI MUAYENE HEYETİNİN kararıyla bu iş bitmiyordu. Bu mütehassıs heyet istediği kadar istediği kararı versin, bu kararlar bozulabiliyordu. O halde meseleyi kökünden halletmek gerekmektedir.

Yarış otoritesi olan Ziraat Vekaletinin bu davayı hal yoluna gitmesi hiç şüphesiz bütün yarış severleri memnun edecektir.

Koşuların bütün meselesi bundan ibaret değildir. Yarış Komiserlerinin, hatta ZİRAAT VEKALETİ YÜKSEK KOMİSERLER HEYETİNİN DOPİNG ve HİLELİ at koşturma mevzularında aldığı kararların dahi bozulabildiği görülmüştü. Bu hâdiseler yarış otoritesinin alâkalı makamlarının yarış nizamnamesinde gereken tadilâtı yapmaya olan azimlerini arttırmıştır.

TÜRKİYE JOKEY KLÜBÜ bütün bu olaylarda vazifeli bir merci değildir. Ziraat Vekâletinin murakabasında yarışların işletilmesini idare etmekle meşguldür. Ve merinde çalıştığı yarış otoritesi olan Ziraat Vekaletinin zaman zaman meydana gelen, tekamülü nisbetinde normal olarak beliren meseleleri rahatça ve en mükemmel şekilde halledeceğinden emindir.

Yarış severler Türkiye at koşularının dünya ölçüsünde hemen her bakımdan üstün bir mertebeye ulaşmakta olduğunu kabul etmelidir.

Not : Geçen nüshanızda intişar eden ve Klübümüzle Yarış kanunu ve Yarış nizamnamesine göre hiç bir alâkası bulunmadığı halde; meseleleri Jokey Klübünün takdiri ve İdaresi şeklinde aksettirmeye bilhassa dikkat edilerek hazırlanmış olan Atçılık ve Yarışçılık mevzuundaki yazınızın tashih edilmiş şeklini göndermeye bizi mecbur bıraktınız.

At yarışlarının tertip ve icrası hakkındaki nizamnameyi tetkik etmek zahmetine katlanmış olsa idiniz yarış programlarının tertibi atların muayene yarışlara iştirak ettirmek veya diskalifiye olmaları at sahipleri antrenör, jokey ve seyislere ceza verilmesi hak ve selâhiyetlerinin sırası ile mahalli yarış komiserleri Yüksek Komiserler Heyeti ve yarış otoritesi olan Ziraat Vekâletinin mevdu vazife ve selâhiyetler cümlesinden olduğunu görecektiniz.

Türkiye Jokey Klübü yukarıda sayılan heyet ve makamların almış olduğu kararların tatbiki vazifesi ile mükelleftir. Binaenaleyh size maksadlı olarak yanlış aksettirilen yarışlarla ilgili haberleri vazifeli ve selahiyetli mercilerden tahkik lüzumunu hissetmeden neşretmenizi doğru görmüyoruz.

Okuyucularınıza hakikatleri doğru olarak anlatacak olan bu tekzip yazımızın basın kanununun 19 uncu maddesi gereğince ilk çıkacak Akis nüshasında yayınlanmasını rica ederiz.

Saygılarımızla
TÜRKİYE JOKEY KLÜBÜ
Umumi Kâtibi
Sadık GİZ

YEPYENİ BİR...

AKŞAM

7 den 70e kadar herkesin gazetesi

Nuh'un ANKARA makarnası

ANKARA MAKARNA UN ve İRMİK FABRİKALARI NUH TİCARET VE SANAYİ ANONİM ŞİRKETİ

Tel: 22 10 72 - ANKARA Tel: 12395